

YRKE

FRISØR
I MEXICO

BESØK
I KRISTIANSUND

JENS ANDREAS
BLE BØRSEMAKER

FAGBLAD OM YRKESOPPLÆRING/62. ÅRGANG

#2
2018

Ingrid er en av få

Jenter og gutter velger det samme
som for 20 år siden

innhold

Faste spalter:

- 4 Nytt fra Yrke
- 24 Yrke i Mexico
- 30 Thorkildsen er den nye yrkeprofilen
- 38 Lærlingen trives med omsorg
- 48 Yrke besøker Kristiansund videregående
- 62 Forbundscommentaren
- 63 Bøker om yrke

Tema

- 6 Yrkesfag under likestillingsradaren
- 16 Statistikk om utviklingen
- 18 Ekspertutvalg skal se på kjønnsforskjellene

Nyhetsaker

- 20 Økning i utstyrsstipendet
- 22 Yrkesfag like pop som studiespesialisering

Nyhetsreportasjer

- 28 Ble børsemaker
- 32 Skoledroppere på kafé
- 35 Framtidens fagskole
- 40 Funksjonshemmet fikk drømmejobben
- 42 Fagskole samarbeider om lokalmat
- 44 Teknisk klasse ble lesehester
- 46 NM i pølser

LÆRLINGEN

Fagartikler

- 56 Løfter estetiske fag
- 59 Fagarbeiderens framtidige rolle
- 65 Mat og vin

30 YRKE-
PROFILER

YRKE

Ansvarlig redaktør:
Wenche Helene Schjønberg
Telefon: 24 14 23 49
Mobil: 911 913 15
ws@utdanningsnytt.no
www.udf.no/Hovedmeny/Medlemsfordeler/
Publikasjoner/Yrke

Abonnement og annonser:

Hilde Aalborg
Tlf.: 911 99 989
ha@utdanningsnytt.no

Ann-Kristin Valby
Tlf.: 901 19 121
kikki@salgsfabrikken.no

Abonnement kr 275,- pr år.
Gratis for medlemmer av Utdanningsforbundet

Utgiver:

Utdanningsforbundet,
Hausmannsgate 17
Boks 9191 Grønland, 0134 Oslo
Telefon: 24 14 20 00

Forsidefoto: Wenche Schjønberg

Layout:

Melkeveien Designkontor
www.melkeveien.no

Trykk:

07 Aurskog AS
Telefon: 63 86 44 00

Opplag:

7 806 ifølge Fagpressens opplagskontroll

ISSN 1504-1905

leder

Men hva vil du bli, jenta eller gutten min?

Hva skal du bli når du blir stor? Vi begynner å stille spørsmålet tidlig. Til egne barn, andres barn: Hva vil du bli?

Svarene vi får er både morsomme og treffende. De sier noe om hva barnet vet om yrkeslivet. Antakelig sier de også noe om hva barnet tror vi forventer. Og ikke minst noe om hvilke yrker barna kjenner til fra hverdagslivet. Det er ikke uvanlig at jenter vil bli frisør eller sykepleier og gutter vil bli brannmann eller snekker. Og egentlig er det vel ikke noe feil med det. Bra yrker alle sammen.

Det som blir feil er imidlertid hvis barnet når det vokser til, får for lite kunnskap om arbeidslivet til å velge uavhengig av hva mamma eller pappa er, eller uavhengig av hva venner eller rådgivere sier. Flere beskriver møter med rådgivere på ungdomsskolen hvor de blir frarådet å velge typiske gutteyrker fordi det vil bli for tungt for dem. Andre beskriver at de begynte på et fag typisk for eget kjønn, men gjorde omvalg og startet i motsatt ende av skalaen fordi de innså at de ikke egnet seg til det de først trodde var riktig.

Det må være rom for å gjøre omvalg. Og det må være rom for at rådgivere, lærere og foreldre tenker bredt og stopper litt opp i samtaler med ungdom som skal velge framtidig levevei. Ungdomsskoleelever må få hjelp til å tenke utenfor ramma når de skal velge blant mangfoldet som fins i videregående opplæring.

I dette Yrke har vi sett på at tross diverse kampanjer gjennom flere år, velger fortsatt gutter og jenter svært tradisjonelt. Vi har store forventninger til at ekspertutvalget som ser på kjønnsforskjellene i skolen, kommer med klare råd og anbefalinger når de avgir sin innstilling neste vår.

Wenche H. Schjønberg

Fagbrev blant de sikreste utdanningene

OSLO I forbindelse med vårens søknadsfrist for høyere utdanning, utfordret Aftenposten eksperter på utdanning til å trekke fram de tryggeste utdanningsvalgene.

De trakk da fram helse, teknologi og IT, fagbrev og lærer som de tryggeste yrkesretningene å velge. Blant annet er det veksten i tjenesteytende næringer som gjør at ekspertene Aftenposten snakket med trekker fram fagbrev.

– Det gjør at mekaniske fag og bygg- og anleggsgfag vil ha mye større etter-spørsel enn det finnes folk, sier Victoria Sparrman i Statistisk sentralbyrå (SSB).

Kompetansedirektør i NHO og utdanningsforsker Are Turmo sier at et valg som ingeniør innen bygg-, elektro- og industrifag er det som gjelder.

– Fagarbeidere innenfor de samme områdene er også sterkt etterspurt, sier han.

NAVs seniorrådgiver og arbeidsmarkedseksperter Johannes Sørbø bekrefter også at yrkesfag og fagbrev er et godt alternativ.

Kåret norgesmester i ungdomslunsj

TINGVOLL 14 ivrige elever fra 8. og 9. trinn på Tingvoll ungdomsskole i Møre og Romsdal kan kalle seg norgesmestere i lunsj etter å ha deltatt i en nasjonal konkurranse for alle landets ungdomsskoleelever.

68 lag fra 16 fylker var med i konkurransen, og totalt var rundt 350 ungdomsskoleelever i sving på kjøkkenet.

– Mange tror at ungdommer bare vil ha pølser og pizza og boller og brus. Sånn er det ikke. Ungdommene som deltar i årets NM i lunsj har laget sunne, vakre og gode lunsjer, sier eldre- og folkehelseminister Åse Michaelsen (Frp).

Elevene som vant får en pengepremie på 35.000 kroner som arrangøren håper

blir brukt på å fortsette matsatsingen. Konkurransen er arrangert av opplysningskontorene i landbruket, og støttes av blant annet Helsedirektoratet, Utdanningsforbundet og NHO mat og drikke.

Seks av ti velger yrkesfag

BODØ I Nordland viser søkertallene at seks av ti velger yrkesfag, mens 40 prosent tar studieforberedende linjer. Det er statsminister Erna Solberg fornøyd med, skriver Avisa Nordland.

– Nordland er et industrifylke. Det at det er mange søkere til yrkesfag er spennende, og framtidsbehovene i næringslivet er slik at det trengs flere med yrkesfaglig bakgrunn, argumenterer hun.

Mens man i andre fylker jobber hardt for å få opp søkertallene på yrkesfag, må fylkesråd for utdanning i Nordland, Hild Marit Olsen (Ap), jobbe for å få flere til å søke studieforberedende.

Hun mener fylket trenger flere med akademisk utdanning. Statsministeren er imidlertid ikke bekymret.

– Ikke vær redd, men heller glad for at det er slik i Nordland. Ser man på arbeidsstatistikken, så trengs det flere fagarbeidere, sier Solberg.

OECD-kritikk av yrkesfagene

OSLO En fersk rapport fra OECD slår fast at Norge må gjøre mer for å unngå ungdomsfravall. Har man først falt ut av arbeidslivet, viser rapporten at det er vanskeligere å komme inn igjen i Norge enn i andre OECD-land.

Rapporten viser at 86.000 norske ungdommer i alderen 15–29 år ikke var i arbeid, utdanning eller opplæring i 2016. Det vil si at en av ti unge faller utenfor.

OECD foreslår flere tiltak som bør gjennomføres, blant annet et tettere samarbeid mellom yrkesfaglig opplæring og arbeidsmarkedet med kombinert utdanning og lære-plass fra dag én.

Rapporten foreslår også flere alternativer for å gjennomføre yrkesfag for å unngå at opplæringen blir for akademisk innrettet.

– De to første årene i yrkesfaglig utdanning er for det meste skolebasert, og mange elever kjemper så for å finne lærlingplass for de to neste årene, påpeker Stéphane Carcillo, leder for arbeids- og inntektsdivisjonen i OECD ifølge forskning.no.

Rapporten ble overlevert til arbeids- og sosialminister Anniken Hauglie (H) og kunnskaps- og integreringsminister Jan Tore Sanner (H) i starten av april.

Mener regjeringen bommer

OSLO Byrådsleder i Oslo, Raymond Johansen (Ap), mener regjeringen ikke skaper ny giv til rekrutteringen for yrkesfagene med den nye strukturen.

– Regjeringen glipper i fornyelsen av yrkesfagene, skriver Johansen i et debatt-innlegg i Utdanning.

Der tar han for seg regjeringens forslag til ny struktur for yrkesfagene, som skal innføres høsten 2020.

– Jeg ser dessverre ikke at dette gir en ny giv til rekruttering for yrkesfagene. Må man gjøre et nummer av at man fjerner fag ingen søker seg til, er det et tegn på hvor lite innovativt dette er, skriver Johansen.

– Kunnskapsministeren har oversolgt disse endringene hvis han mener de virkelig svarer på arbeidslivets utfordringer i dag. I løpet av 20 år trenger Norge 30.000 flere fagarbeidere som er skodd for å takle økte krav til endringer og ny teknologi. Dagens yrker vil neppe være de samme om 20 år. Her kan jeg ikke se at Sanner har tatt inn over seg at verden er i forandring, og konsekvensene dette har for Norge, skriver Johansen.

Han viser til at antallet søkere til yrkesfag i Oslo har økt for første gang på ti år, og at den er størst innen byggfag og helse- og omsorgsfag.

– Fordi vi har brukt politikken til å

sørge for lærlingplassgaranti sammen med bransjen, og markedsmakten ved å innføre «Oslomodellen», med langt strengere seriøsitetskrav i våre kontakter. Jeg kan ikke se at dagens forslag sier noe om økt samarbeid med bransjene. Det er heller ikke lagt opp ulike løp for fagbrevet. Derfor er jeg redd for at regjeringen ser for seg en videreføring av den skolske fagopplæringen som Norge har tradisjon for, skriver Johansen.

Ingen tåler mobbing

BERGEN Forskere ved Statens arbeidsmiljøinstitutt og Universitetet i Bergen har undersøkt om det egentlig er noen forskjell på hvordan folk håndterer mobbing i arbeidslivet.

Forskerne forventet at det ville være forskjell på hvor robuste folk er, men ble overrasket over at det bare gjelder til en viss grad.

De som oppfattet seg selv som robuste nok til å forsvare seg mot mobbingen, hadde noe mindre angst enn de som ikke gjorde det. Men når mobbingen blir kraftigere, blir angstsymptomene like sterke som hos de noe mindre robuste kollegene.

Hovedforfatter av studien, Morten Birkeland Nielsen, advarer derfor arbeidsgivere mot å la være å rydde opp i mobbesaker. Selv sterke personer kan ikke over tid håndtere trakasseringen på egen hånd, slår han fast.

Våg å velge de beste elevene

OSLO NHO mat og drikke har gjennomført en analyse av hvordan man kan få flere til å velge matfag, og ett av hovedfunnene er at skoler må tørre å velge bort de fleste og fokusere på de beste kandidatene.

Det er markedsanalyseselskapet Opinion som har gjennomført evalueringen av et utvalg tiltak som er gjennomført for å øke rekrutteringen til restaurant- og

matfagene. NHO trekker fram dette som de viktigste funnene:

- Våg å velge bort de fleste. Fokuser på enkelte.
- Praktiske møter med bransjen funker best.
- Skoledagen er viktigere enn videre karriere.
- Sats på ildsjeler og relasjonsbygging.
- Tiltakene fungerer, om de gjøres riktig.

Vanskelig å finne tømrere

STEINKJER Entreprenørselskapet FuglesangDahl skulle satse stort og opprettet 40 nye stillinger. Men bare halvparten er besatt – selskapet sliter med å finne nok tømrere.

Trønderselskapet gikk like før årsskiftet ut med nyheten om at det var plass til 40 nye fagfolk. På ønskelisten sto det ifølge Trønder-Avisa både prosjektledere, formenn, anleggsledere, tømrere, malere og lærlinger innen forskjellige fag.

Nå i vår har selskapet fortsatt 20 ledige stillinger igjen.

– Det er tydelig vanskelig å finne tømrere og betongarbeidere i vårt område, sier daglig leder Erling Fuglesang til Trønder-Avisa.

– Det detter vel inn en kar eller to i uka. Vi merker at det ikke er mange ledige i byggebransjen som har svennebrev som enten tømrer eller betongarbeider. Vi har derimot svært mange søkere om ikke har kvalifikasjoner til jobbene vi vil besette.

I Trøndelag oppgir ifølge NAV 13 prosent av bedriftene at de har problemer med å få tak i folk. Det er en økning fra 9 prosent i fjor.

– Dette må få betydning både for hvordan NAV innretter sin innsats overfor bedriftene, og for hvor mange elevplasser i yrkesfag som etableres av fylkeskommunen, sier Tord Lien, regiondirektør i NHO Trøndelag.

Mener master ikke gir yrkeskompetanse

OSLO En rapport fra Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning viser at to av tre masterutdannede mener utdanningen burde lagt mer vekt på praktisk kompetanse.

Samtidig mener halvparten at yrkes- og fagspesifikke ferdigheter er for lite vektlagt i masterutdanningen.

Privatfagskolen Treider ser tallene i sammenheng med den stadige økningen i søkere som har bachelor- eller mastergrad.

– Vi opplever at interessen for fagskoleutdanning som påbygging til høyere utdanninger gjelder for flere av utdanningene vi tilbyr, og ser en økning av søknader fra personer med høyere utdanning innen økonomi og administrasjon, sier Tor Erik Bømarken, studie.

Har jobber - mangler yrkesfagkompetanse

HAMAR Arbeidsmarkedet i Hedmark bugner over av ledige jobber for tiden. Men NAV-sjefen i fylket etterlyser jobbsøkere med yrkesfagkompetanse.

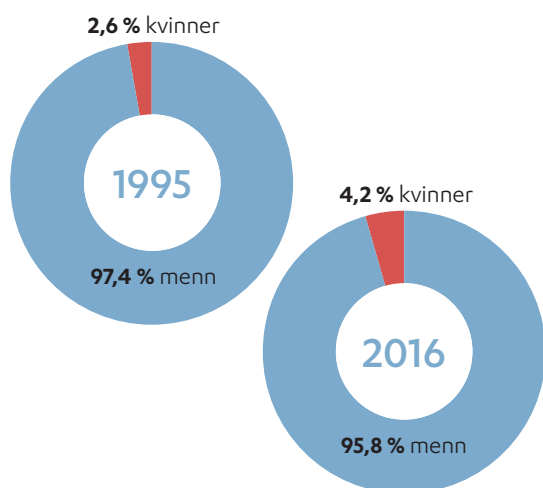
Da NAV Hedmark la fram sitt bedriftsbarometer for 2018, vektla fylkessjef Hans Petter Emilsen behovet for å få flere med yrkesfaglig kompetanse til fylket.

– Har du kompetanse og mangler jobb? Flytt til Hedmark. Her er det arbeid å få, sa han ifølge Ringsaker Blad.

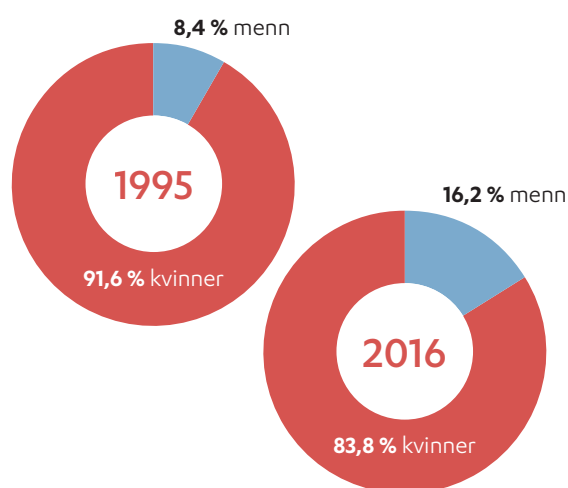
– Hovedbudskapet vårt er at det er stor tilgang på arbeidsplasser. Men vi mangler arbeidskraft med kompetanse innen yrkesfag, sier han.

En skjematisk beregning viser at bedrifter og virksomheter i Hedmark i dag mangler over 1.500 ansatte med de riktige faglige kvalifikasjonene.

Bygg- og anleggsfag

Helse- og oppvekstfag

– Yrkesfagene går under likestillingsradaren

Norge har kvinnelig statsminister. En egen likestillingslov og regler om kjønnskvalifisering. Men på yrkesfag er gutter fortsatt gutter, og jenter fortsatt jenter. I hvert fall stort sett.

AV KARI KLØVSTAD OG WENCHE SCHJØNBERG

Det finnes unntak, men det store flertallet velger slik mødrene og fedrene, tantene og onklene og venninnene og vennene har valgt før dem. Gutta dominerer på verkstedene og jentene er i flertall på de mer myke «jentefagene». Og slik har det vært i årevis.

Det kommer klart fram i tall Statistisk sentralbyrå (SSB) har satt sammen for Yrke. På bygg- og anlegg var jenteandelen i 2016 på 4,2 prosent. I 1996 var den 3,9.

Tendensen er klar for flere fag, med små variasjoner år for år. Blant elektro-fag-elevene var det 2,7 prosent jenter i 1996 før andelen steg til 4,4 i 1998. I 2016 var den på 4,5 prosent. På teknikk- og industriproduksjon, den tredje typiske «guttelinja», har jenteandelen enkelte

Bilmekaniker og lærer Ellen Møller har ført kampen for å få jenter til å ta utradisjonelle valg i mange år.

Benedikte Sterner fra LO, som er ansvarlig for yrkesfagenes år, kom med et forslag om å opprette et nasjonalt senter for utradisjonell utdanning.

år kommet opp mot 10 prosent, mens den i 2016 igjen hadde falt til 8,3.

På design- og håndverk har gutteandelen falt fra 19,5 i 1996 til 17 prosent i 2016. Helse- og oppvekstfag er unntaket. Der har gutteandelen gått fra 9 prosent i 1996 til 16,2 i 2016.

BLIR IKKE FLERE – Det har vært jenter i de tekniske fagene i mange år. Men de blir ikke flere. Det stopper på mellom 3 og 6 prosent, sier Ellen Møller, lærer på Etterstad videregående skole i Oslo og utdannet bilmekaniker.

Vi er på konferansen «Kjønnsbalanse i fagopplæringen» der situasjonen på yrkesfag i Oslo og Akershus oppsummeres. Igjen er det duket for ord og forslag om kampanjer, slik de

fleste som har fulgt offentlig debatt de siste årene har fått med seg.

Men denne gang tar deltakerne selv grundig tak i det.

– Arbeidet med å få jenter og gutter til å velge utradisjonelt er i for stor grad basert på kampanjer og i for liten grad satt i system, oppsummerer flere.

NOE MÅ GJØRES Kort oppsummert ønsker debattantene handling og ikke bare ord.

Slik Benedikte Sterner fra LO, som er styreleder for Worldskills Norway og nå har ansvaret for Yrkesfagenes år 2018, gjør.

Hun viser til at LO har en medlemsmasse som er halvt om halvt kvinner og menn.

Men kjønnsfordelingen er tradisjonell.

– Historien gjentar seg når det gjelder yrkesfag, og vi underbygger stereotypiene og lager egne stengsler som er vanskelige å rive ned, sier hun.

– Vi må sette aktivitetene i system og samle trådene. Mitt forslag er å opprette et nasjonalt senter for utradisjonell utdanning, sier Sterner, og det bryter ut spontan applaus i salen. Engasjement skaper også faglærer Ellen Møller da hun peker på et hinder hun mener må forseres, nemlig å få bukt med trakassering og arbeide imot at de som velger utradisjonelt ikke får utdelt roller.

NAKNE DAMER – Vanlige menn har da ikke plakater med nakne damer hjem-

Disse jentene var med på pizzasamlingen denne dagen. Lærer Lene Repvik Storø i midten, og så i ring mot venstre: Maiken Nove, Julie Rabben Eid, Hanne Stav, Tonje Prestmo, Ingrid Kjelstad Flusand, Oda T.H., Thea Leinum Paulsen, Frida Tirslaug, Anniken Skain og Tuva Kant Gulbrandsen.

Hanne Stav trenger gode råd for å kunne montere ei lampe som kan dimmes, og lærer Lene Repvik Storø forklarer og viser.

Elektrofagslærer Lene Repvik Storror byr på mer pizza, mens jentene har benket seg rundt bordet.

me på veggen eller står i hagen og roper etter damene som går forbi på veien. Det er da ingen grunn til at de skal oppføre seg sånn på arbeidsplassen, og folk skjønner det når de får et hint, sier hun.

Møller viser til at der det er noen få jenter i en klasse eller på en arbeidsplass, kan de raskt få rollen som madonna, mamma, maskot, hakkekylling eller «babe».

– Det siste er det verste, og er du havnet i en rolle, er den vanskelig å komme ut av. Mennene kan ikke si at «er du i bilbransjen, må du tåle såpass», mener læreren.

Ellen Møller fremhever at vi har statsfeminisme i Norge, vi har lover og regler som skal sørge for likestilling.

UNDER RADAREN – Yrkesfagene går under radaren. Vi må ha en fylkesfeminisme som sørger for at noen tar likestillingsansvar. Løpesedler og kampanjer betyr lite, men jeg har tro på jentelunsjer, fellessamlinger og nettverk. Her har også LO et ansvar, sier læreren.

Flere mil lenger nord benker jenter seg rundt et bord på et skolekjøkken.

De er del av et jentenettverk, satt i

gang av Melhus videregående skole i Trøndelag.

Det er elektrolæreren Lene Repvik Storror som har tatt initiativet. Mange snakker om dårlig rekruttering av jenter til de såkalte guttefagene. Elektrolæreren er også opptatt av rekruttering, men hun er enda mer opptatt av å sørge for at jentene som allerede har begynt, blir i faget.

– Vi vil ta vare på de jentene som har startet på elektro, bygg og anlegg og teknikk og industriell produksjon (TIP), og sørge for at de har det bra og blir sett. Det er derfor dette nettverket ble startet for fire-fem år siden, sier Lene Repvik Storror.

KUTTET OG SNAKKES Det kuttet, hakkes og snakkes. En gruppe med livlige jenter er samlet på skolekjøkkenet, men til daglig gjør de noe helt annet enn å lage pizza sammen. Da kobler, mekker og snekrer de, omgitt av gutter på alle kanter.

Denne gangen er det lagt opp til pizzasamling midt på dagen, og de jentene som har mulighet til det, stiller opp. Skinke, kylling, paprika, løk og

tomat kuttet, og diskusjonen går livlig om ananas har noe på pizzaen å gjøre. En ting er de enige om: Mye ost!

– *Hva sier guttene til at dere har mulighet til å kose dere her?*

– De mener det er urettferdig, for de vil gjerne lage mat også. Men vi har gitt fra oss gymgarderoben for at de skal få bedre plass, så vi må dusje sammen i en liten lærergarderobe, forklarer jentene.

– Verden er urettferdig, er lærerens kommentar. Hennes erfaring er at det er enkelt for jentene å snakke sammen når de møtes på denne uformelle måten, og da kan de også ta opp hendelser i hverdagen, hvis det er behov for det.

ØNSKET AV BRANSJEN Erfaringen til lærer Lene Repvik Storror er at jentene er etterspurte både som lærlinger og i yrkeslivet. Men noen steder kan det være nødvendig med litt tilpasning når det gjelder garderober og lignende.

– Vi må også fortelle guttene at de ikke skal holde rundt jentene og klenge på dem. Det skal ikke være noe kjæsteri, og de må kunne få litt fred.

I dag er det 550 elever på Melhus videregående skole, og 15 av disse er jenter som har gjort utradisjonelle valg. Nettverket har ført til at de vet om hverandre og kan slå av en prat når det passer. Og går det en måned eller to, er det alltid noen som spør om når de skal lage mat sammen neste gang.

TILFELDIG For Lene Repvik Storror (34) var det en tilfeldighet at hun ble elektriker.

– Jeg var skolelei og fikk overrakt bunken med «jentefag» fra rådgiveren. Men så hadde jeg en kompis på elektro, og jeg syntes det hørtes mer spennende ut.

Tiltaket på Melhus er et pilotprosjekt i fylkeskommunen, men initiativtageren tror ikke det blir noen bedring rundt på skolen før det blir satt i et system.

– Har vi muligheten, lar vi jentene hospitere med jenter, så de ser at det er flere der ute. Vi sørger også for at

det blir flere jenter i klassen, hvis mulig. Ikke ei og ei.

SPLITTET Selv gikk hun på en skole der det var fire jenter fordelt på «gutteklasser». Ingen ville skille seg ut, og de snakket ikke sammen. I tillegg tenker hun at dette langt fra var lurt, og de ville hatt god nytte av et fellesskap.

Da Lene Repvik Storrø startet som elektriker, var hun den første jenta i firmaet.

– Det var en god avlastning da det kom ei til. Situasjonen er ofte at mennene liker kvinnene «for» godt, så de får mye oppmerksomhet hele tiden. Og jeg lærte mye om bil og fotball i pausene, ler elektrikeren som valgte å bli lærer i 2012.

– *Er det forskjell på guttene og jentene som elever?*

– Jentene legger ofte ned mer jobb og er nøye, men de er gjerne så forsiktede. Guttene kan noe, bare de har hørt om det.

SLIPP JENTENE TIL I slike situasjoner blir det viktig for læreren å la jentene slippe til slik at de får prøvd seg. Ikke la guttene ta styringen.

Inger Lise Husdal, som er lærer på bygg og anlegg er enig.

– Vi må følge med og pushe jentene litt så de ikke står bak og lar guttene gjøre jobbe. Det er også viktig at jentene har egen garderobe, så de får være litt i fred.

Noe av det første jentenettverket gjorde da det ble startet var å designe sine egne hettegensere. Der står det for eksempel «Mitt valg – bygg og anlegg», og de brukes flittig.

ULIKE GRUNNER Det er ulike grunner til at jentene har valgt de fagene de har gjort.

– Da jeg var 15 år turte jeg ikke velge TIP fordi jeg var redd det bare var gutter der og at jeg ikke var flink nok. Derfor trakk jeg meg. Nå har jeg gjort omvalg, teorifagene er på plass og jeg

Hilde Troberg kom inn i bedriften som kompetanselærling. Nå styrer hun maskinene.

trenger det praktiske for å bli anleggs-maskinsjåfør. Da venter de store, tøffe maskinene, sier Thea Paulsen (18).

Når jentene velger utradisjonelt, har de ofte litt kjennskap til faget.

– Stefaren min er elektriker, så jeg har vært med ham litt på jobb, så det var nok der interessen ble vekket. Selv om jeg visste litt om faget, var jeg usikker, og lurte på hvordan det ville gå med så mange gutter. Men det går helt fint, sier Maiken Nove, som har erfart at skoledagene er artigere enn forventet.

– Det er litt slik «bli lys – og så ble det lys». Her ser du resultater hele tiden, sier jentene som går på elektro, som alle har tenkt seg ut i lære.

VALGTE BORT FRISØR Julie Rabben Eid hadde i mange år hatt planen klar om å bli frisør. Den holdt til noen dager

før hun skulle søke videregående.

– Pappa minnet meg om at jeg har litt dårlig rygg og hadde sjekket andre muligheter der jeg ikke trengte å stå hele tiden. Venninnene mine ble overrasket over at jeg valgte elektro, for de har ikke peiling, og de blir imponert når jeg sender snap av hva jeg holder på med.

Hanne Stav liker seg også på elektro, og mener det er mye mer tøys og humor med guttene. De lager ikke så mye drama.

– De er glade i oss, men de liker det ikke så godt hvis vi jentene får til noe som de ikke klarer, sier Hanne Stav, som har plan om å bli flymekaniker.

Og skulle en lærer glemme seg bort og be noen av guttene om å hente ei tung kasse, så skvetter jentene opp og er der før andre rekker å reagere. De er ingen sveklinger.

Det er plakater av både halvnakne damer og halvnakne menn på fabrikk. Hilde Troberg og Ingrid Valsjø Olafsen bryr seg ikke om plakatene, sier de.

NOEN TUNGE LØFT Det er heller ikke Ingrid Valsjø Olafsen eller Hilde Troberg. De to arbeider på Sollihøgda Trevarrefabrikk i Eidsvoll i Akershus. Ingrid som lærling, Hilde som maskinsnekker.

Begge understreker at de ønsker å ta løftene selv, selv om tilbudene har vært mange om hjelp fra gutta på gulvet.

– Jeg fikk tilbud om lære plass tre steder. Men valgte Sollihøgda Trevarrefabrikk. Jeg hadde praksis her da jeg gikk på ungdomsskolen og sommerjobb mellom det første og andre året på videregående. Jeg trives, sier Ingrid, som sier at hun tidlig fant ut at hun ville gjøre noe praktisk, få brukt hendene som hun beskriver det.

Vi møter Ingrid sammen med Hilde Troberg, den andre av jentene som arbeider på fabrikk.

– Vi er åtte på gulvet. Derav to jenter, sier Hilde Troberg.

Hun er noen år eldre enn Ingrid og har vært åtte år i bedriften.

– Jeg er her på niende året nå, så det er ingen tvil om at jeg trives, sier hun, og smiler godt.

GOD STEMNING Humor og latter preger jentene når vi møtes inne på kontoret før vi får en omvisning rundt om i produksjonslokalene.

Ønsket om å få laget noe, er begrunnelsen begge gir for hvorfor de har valgt trevarrefabrikk som arbeidssted.

– Jeg er også handy. Det er jeg som er handy mannen hjemme, flirer Hilde godt.

– Jeg får til det meste bare jeg bestemmer meg for det. Da jentungen trengte seng, snekret jeg seng til henne, da kjøkkeninnredningen måtte justeres, gjorde jeg det selv. Jeg liker å stå på, beskriver hun.

Hilde hadde en litt annen vei inn i yrket enn Ingrid.

TILRETTELAGT – Jeg har lese- og skrivevansker og har også vært veldig skolelei. Videregående tok jeg på Kjeller på Bjørkelangen på tilrettelagt undervisning, jeg gikk på trearbeid. Jeg tok også et fjerde påbygningsår og tok truckførerbevis.

– Jeg har ikke hatt så mye fokus på teorifagene. Jeg ville heller få gjort noe, sier hun.

Hun kom inn i Sollihøgda Trevarrefabrikk som kompetanselærling.

– Så besto jeg kompetanseprøven med glans og har kompetansebevis. Jeg har papir på at jeg er maskinsnekker. Er grunnarbeidet bra, blir sluttproduktet godt, sier Hilde Troberg.

RESTAURERING Bedriften har arbeidet

Inger Vagle er elektriker og førsteamanuensis ved Oslo Met. Hun fortsetter kampen for å få flere jenter til å velge utradisjonelle yrkesfag.

med flere restaureringsprosjekter.

– Jeg trives godt med å være med på slike oppdrag. Det er til tider tungt fysisk arbeid, men kanskje ikke så tungt som du forestiller deg, sier Ingrid.

– *Men det er få jenter i bransjen?*

– Ja, men jeg vil absolutt anbefale flere jenter å velge som meg. Jeg får også skryt av gutta for at jeg er god i treskjæring. Jeg er glad i jobbe med restaurering og liker møbelsnekring. Det er pirkearbeid, og jeg liker det. Jeg er produktiv og vil at det skal se bra ut.

INGEN BARBIE – Men du kan ikke være redd for å ødelegge en negl, du kan ikke være en Barbie, sier hun.

Hilde understreker at hun trivdes blant bare mannfolk fram til Ingrid kom, men at det er flott med en jente til i fabrikken.

– Jeg har bana vei for deg, sier hun og smiler, før hun legger til.

– Nei da, jeg slapp å bane noen vei. Det var helt greit å komme hit. Men du må tåle at folk slenger litt med leppa, tåle å bli møkkete, ikke ta alt personlig, være litt som gutta, sier hun.

Begge jentene er enige om at de i jentemiljøer har opplevd flere intriger og mer baksnakking enn de opplever i mannsmiljøet på fabrikken. Ute i fabrikken henger det flere plakater av jenter i badetøy, men det henger også plakater av gutter med bar overkropp, kalendre og plakater som det gjerne er leverandører av varer som gir til verksteder og fabrikker.

– *Reagerer dere på plakaten?*

BEGGE KJØNN – Nei, det bryr vi oss ikke noe om. Det er jo begge kjønn som henger på veggen her, svarer Hilde når vi tar runden rundt om i produksjonslokalene for å få tatt bilder av jentene i arbeid.

Hun mener bransjen trenger flere jenter, og sier at det ikke er noen grunn til at jenter bør være redd for å ta utfordringen.

– Det er noe med stereotypiene, vi er vant til å se for eksempel mannlige snekkere og kvinnelige sykepleiere. Da jeg sa jeg ville bli møbelsnekker sa rådgiveren til meg: Det kan bli tungt det, for ei lita jente som deg. Da svarte jeg at jeg ikke er redd for å ta i et tak. Jeg fikk også støtte av læreren min. Jeg er glad jeg valgte som jeg gjorde, sier Hilde.

Også daglig leder i trevarefabrikken mener det er bra å ha jenter i yrket.

– De holder orden på gutta på gulvet. Så det er bra. Det er viktig at det blir flere kvinner i mannsdominerte yrker. Det er viktig for utviklingen i samfunnet, sier Skule Bjerke til Yrke.

FORTSETTE Ingrid er åpen om at hun håper på å få fortsette på Sollihøgda når hun er ferdig med læretida om ett år.

– Eventuelt drømmer jeg om å starte min egen bedrift, sier hun.

– *Dere snakker begge om at det er fysisk tungt arbeid. Er det da et arbeid for alle?*

– Du må tåle å stå og gå hele dagen, og greie å løfte karmene, de veier 25 kilo med rammer. I starten da jeg var her, tilbød ofte kollegene at de skulle løfte for meg når jeg skulle i gang med noe. Det ville jeg jo ikke, jeg må jo klare det selv, sier Hilde.

– Det er bare å bestemme seg for det, så klarer du det. Og lær deg teknikker, sier Ingrid.

– Bli sinna, da går alt, ler Hilde.

«EN AV GUTTA» En som vet mye om hva det vil si å være en av gutta, og kjønnsforskjellene i yrkesfag, er Inger Vagle som er førsteamanuensis på Oslo Met og forfatter av «En av gutta». Hun mener at selv om det fortsatt er høye hinder rundt mange av de tradisjonelle mannsyrkene, så fins det metoder for å rive dem ned.

Hun viser til at da det på slutten av 1970-tallet begynte å dukke opp jenter på elektrofag og bygg- og anlegg, så trodde mange at nå var en omveltning i gang. Men det ble ikke samme start som vi har sett i mange av de teoretiske fagene.

Nå er det en selvfølge at jenter velger studier som jus eller medisin. Like selvfølgelig er det ikke at jenter velger tradisjonelle gutteyrker innen yrkesfag.

– **FOR TIDLIG** Vagle mener at noe av forklaringen er kravet til tidlig valg. Hvis du skal gå yrkesfag, må du bestemme deg allerede når du er 14–15 år.

– Dette er for tidlig å velge. Jentene møter så mange forventninger både hjemme og i det miljøet de vanker i, og trenger litt modningstid, sier Inger Vagle. Hun har bakgrunn som elektriker, med eget firma. Engasjementet for å få flere jenter inn i mannsdominerte yrker har ført til at hun nå er førsteamanuensis ved Oslo Met med doktorgrad i emnet.

Hun mener lite har skjedd med jenterekutteringen siden hun var elev i elektrofag på Sogn yrkesskole i Oslo på begynnelsen av 80-tallet.

– *Hvorfor valgte du som du gjorde?*

INGEN GUTTEJENTE – Jeg var ingen guttejente, men likte idrett og realfag og gikk på gymnaset. I ett og et halvt år jobbet jeg som pleiemedhjelper og syntes det var ok, men så kom jeg over i et miljø der jeg ikke likte meg, forteller Inger.

Hun prøvde seg også på fysioterapi-studier i Tyskland før det ble elektro. Dette var på en tid det var tøft å begynne på yrkesskole.

– Staten har ansvaret for høyskoler og universitet. Der velger de unge når de er 19–20 år, og det har skjedd mye når det gjelder likestilling. Yrkesfagene burde gjort som NTNU (Norges teknisk- naturvitenskapelige universitet) i Trondheim. Der har de jobbet aktivt

Miriam Harr Gunnufsen fra veilednings-senteret i Akershus så tydelig at arbeidet som gjøres for likestillig i dag er svært tilfeldig.

med rekruttering av jenter i 30 år for å nå den magiske 20-prosentsen, og de fortsetter, sier Inger Vagle.

Hun understreker at det ikke er hver enkelt tenåringsjente som har ansvaret for å rette opp skjevheten. Men dagens ordning fungerer ikke.

– Nå er det opp til hvert fylke med politikere og byråkrater, og det er avhengig av ildsjeler ute på skolene som gjør jobben. Ingen har det overordnede ansvaret, og dette må samfunnet ta tak i, sier Inger Vagle.

PÅBYGG Hun vil ha tilbake muligheten til at elevene kan velge yrkesfag senere, slik det var før Reform 94. Her mener hun at yrkesfag påbygning, etter å ha tatt studiespesialisering, er en god løsning.

I denne forbindelse er regjeringen også bedt om å lage en nasjonal plan for utjevning mellom kjønnene på yrkesfag. Vagle påpeker at det er merkelig med klasser der det er bare gutter eller jenter, og så kommer du

ut i et moderne samfunnet der det er helt annerledes. God kjønnsfordeling skaper også bedre trivsel.

– Vi har mange fantastiske yrker, men det fungerer i dag som et lukket system, sier pådriveren.

TRE TILTAK Ifølge Vagle viser all forskning at det er tre tiltak som fungerer for å få en bedre kjønnsbalanse og et bedre opplæringsmiljø. Stikkordene er

- Opplevelse
- Rollemodeller
- Nettverk for oppfølging

I opplevelse ligger det at jentene får komme ut på en skole og forsøke seg. De kan holde i en hammer eller skrutrekker og oppleve at dette ser spennende ut.

Rollemodeller har også en god effekt.

– Jeg har vært på forskjellige skoler mange ganger og fortalt om yrket mitt. Det er like inspirerende hver gang, det er alltid en eller to jenter som søker

Jentene har ingen problemer med å ta saken i egne hender. Victoria Thorp-Rice er stø på hånden og lærer Mona Granbakken Mangen følger med.

utradisjonelt etter at jeg har vært innom, sier Inger Vagle. Hun vil fortsette jobben for å vise mulighetene som finnes, men understreker at det ikke er ildsjelene som kan gjøre jobben alene.

Det tredje punktet er å ha et nettverk for oppfølging av jentene. Mange av dem ønsker ingen spesialbehandling, men det er nyttig å ha et fast treffpunkt der det er mulig å luften ut synspunkter og opplevelser i hverdagen, frem til fagbrevet.

– Du har holdt på i snart 40 år for å rette opp skjevhetene innen yrkesfag. Går du noen gang lei?

– Jeg er glad i faget og yrket. Vi har et nettverk av jenter som er ildsjeler og jobber for saken. Men vi trenger hjelp av politikerne slik at vi får et system som fungerer, sier Inger Vagle.

BAKPÅ Tilbake på konferansen om fagopplæringen uttaler tre representanter fra veiledningssenteret i Akers-

hus fylkeskommune seg om dagens virkelighet.

– Vi gjør lite når det gjelder likestilling og ligger bakpå, sier Gro Hege Stensrud fra Romerike.

– Vi må sørge for at de unge velger yrkesfagutdanning på tvers av kjønn, men dette har vi ikke hatt så langt fremme i pannen, lyder det fra Miriam Harr Gunnufsen fra Follo. Hennes erfaring er at jentene ikke velger bort de tekniske fagene, de vurderer dem ikke i det hele tatt når de skal søke videregående. Hun pekte derfor på tre viktige steg; først må jentene se muligheten til å søke utradisjonelt, så må de fortsette ut i lære og så må de fullføre fagbrevet.

Bjørn Erik Fredriksen fra Asker og Bærum viser til noen gode enkeltteksempler, som teknodag for jenter på Bleiker videregående og lekeressursprosjektet som skal rekruttere flere gutter til å jobbe i barnehage.

Men selv om veiledningssenteret i Akershus mener mye må gjøres, fins det eksempler på noe som går bra, også i Akershus.

SAGEN I EGNE HENDER På Skedsmo har jentene tatt saken i egne hender. Der har lærere med enkle grep fått jentene interessert i møbelsnekkerfaget.

Derfor mener de at det ikke er en ren tilfeldighet at det går sju jenter og fem gutter på VG2 design og trearbeid på Skedsmo videregående skole dette året.

Lærer Mona Granbakken Mangen viser Yrke vei ned korridoren, og vi trekkes mot den uimotståelige lukten av treverk og nystekte vaffer. Hver morgen dekkes det på til felles frokost i klasserommet, og på fredagene er det vaffelkos før helgen.

– Jeg likte meg første året på design og håndverk og gledet meg til å gjøre noe praktisk videre. Sminke og hår er ikke noe for meg, så jeg ville heller lage

noe med hendene, sier Amalie Westgaard, og legger til at frokosten hver dag er et lite pluss, som elevene setter pris på. Elevene vippser 20 kroner til læreren, og så ordner hun resten.

– Vi er her full dag, og det er mange som må opp tidlig og ikke har spist når de kommer. Med kjøleskap og toastjern er det enkelt, sier Mona Granbakken Mangen.

Det er også tydelig at fellesskapsfølelsen vokser ved å samle elevene rundt matbordet, men det er nok ikke serveringen som er hovedgrunnen til at så mange jenter lærer å håndtere sag og hammer.

KURSER UNGDOMSSKOLELÆRERNE

Det går 1150 elever på Skedsmo videregående skole på Lillestrøm. De er jevnt fordelt på studiespesialisering og yrkesfag, med påbygning som bindeledd.

– Design- og håndverksavdelingen er veldig aktiv, og vi har blant annet holdt kurs for ungdomsskolelærere i det som tidligere ble kalt sløyd. Da får også de et løft, og elevene kan lære å lage noe ordentlig, sier rektor Stein Pettersen.

– For elevene blir det enklere å søke seg til en utdanning de kan litt om fra før.

– Når vi har rekruttert så mange jenter, skyldes nok dette også at vi har Mona som rollemodell, tilføyer rektoren.

Det er mye besøk på skolen, og de får møte en dyktig dame med snekerbuksene på.

SKRYTER AV FAGET Mona Granbakken Mangen er en person med mange hatter. Hun har vært ordfører i Sørumsdal og kan bake de flotteste festkaker. Men først og fremst er hun lærer på design og trearbeid.

På ungdomsskolen hadde Mona lyst til å bli interiørarkitekt. Hun gikk allmennfag og fortsatte på snekkerlinjen på Skedsmo videregående.

– Grunnen var at jeg hadde lyst til å kunne et yrke.

Gunvor Eldegard er prosjektleder for yrkesfagløftet i Akershus. Hun er mye rundt på skolene, og setter pris på å møte jenter som har valgt utradisjonelt. Her slår hun av en fagprat med Nora Andresen.

Etter svennebrev og lederskole i treindustri var det nok med skole. Snekkeren har både jobbet med innredning av togvogner på Strømmen verksted og drevet sin egen bedrift, der oppussing og restaurering var blant arbeidsoppgavene. I 2001 fikk hun jobb som lærer.

– Jeg er glad i å skryte av faget mitt, og vi har god kontakt med VG1-elevenne på skolen. De kan komme hit og se at damer kan bli møbelsnekkere, smiler læreren.

Hun kan glede seg over full klasse og god kjønnsbalanse. Det gjør helt klart noe positivt med miljøet. Rundt arbeidsbenkene summer praten lavt. Elevene er i gang med et fellesprosjekt der alle skal lage hyller til oppbevaring av graderingsbelter. Du vet, sånne som blir brukt innen karate og annen kampsport. Hyllene skal være laget nøyaktig etter tegning og det kan fort gå galt.

PÅ RETT VEI Victoria Thorp-Rice (17) drar sandpapiret raskt frem og tilbake over en av hylledelene mens hun snakker litt med elevene rundt seg. Hun har alltid ønsket seg et kreativt yrke og har draging mot klesdesign. Men første målet nå er læreplass og svennebrev som møbelsnekker.

– *Hvorfor valgte du denne utdanningen?*

– Da jeg gikk første året på design og håndverk, var jeg på verkstedet en gang i uken, og ble så glad i timene der. Egentlig hadde jeg tenkt å bli aktivtør, men så liker jeg at det skjer noe, og da blir det stillesittende å være med eldre damer som liker å strikke, sier Victoria. Hun har både en far og en bror som er tømmer og har god kjennskap til å jobbe med treverk.

– Vi må gi yrkesfagene en sjanse og vise jentene på ungdomsskolen hvilke muligheter de har, sier hun.

Guttefag og jentefag lever fortsatt

Gå i en hvilken som helst klasse på en nær sagt hvilken som helst videregående.

Du ser det med en gang. Det er fortsatt jente- og guttefag.

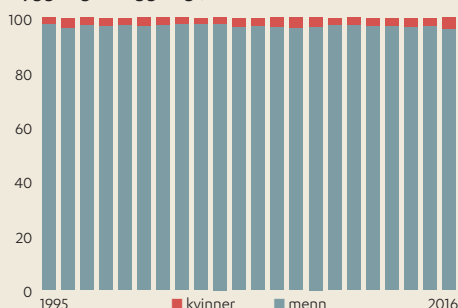
AV WENCHE SCHJØNBERG

Her er statistikken fra de drøyt siste 20 årene som viser utdanningsvalg fordelt på kjønn. Tallene er fra 1995 frem til og med 2016 og baserer seg på Statistisk sentralbyrås gjennomføringsstatistikk, som viser hvilket grunnkurs (frem til 2006) eller hvilket videregående kurs (etter Kunnskapsløftet), elevene begynte på i det aktuelle året. Tallene tar derfor ikke hensyn til om elevene har gjort omvalg, eller til elevenes eventuelle førsteønske, men gir et bilde av kjønnssammensetningen ved skolestart de ulike skoleårene. Det må også tas høyde for at studieretningene fra Reform 94 ikke uten videre er helt sammenlignbare med utdanningsprogrammene i Kunnskapsløftet, men fagområdene har vært ganske de samme, for eksempel er mekaniske, kjemi- og prosessfag og trearbeiderfaget fra før 2006, kodet som teknikk og industrielle fag i vår tabell (etter Kunnskapsløftet).

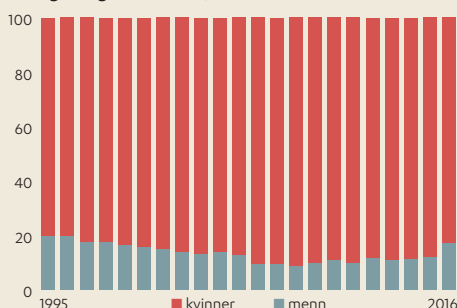
JENTEFAG Tallene viser at helse- og oppvekstfag er det største jentefaget, selv om det her er blitt noen flere gutter. Jenter er fortsatt er litt mer enn åtte av ti av de som får tilbud om plass her. Det andre store jentefaget er design- og håndverk. I 1995 var 80,4 prosent framtidige frisører og designere jenter, mens 19,6 prosent var gutter. I 2016 var jenteandelen enda høyere (83 prosent), mens 17 prosent var gutter. Jentene dominerer også på musikk, dans og drama (studieforberedende). I 1995 var det 64,6 prosent jenter mot 35,4 prosent gutter. I 2016 var nesten sju av ti jenter på dette faget.

GUTTEFAG Elektrofag er et klart guttefag. I 1995 var det bare 2,9 prosent, altså bare rundt 3 av 100, som var jenter blant alle som fikk tilbud om plass på faget. Hele 97,1 prosent på elektrofag var gutter. I 2016 var andelen jenter noe økt.

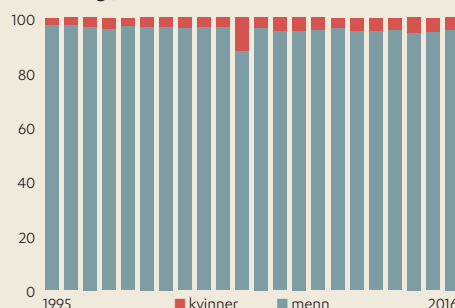
Bygg- og anleggsfag | 1995–2016

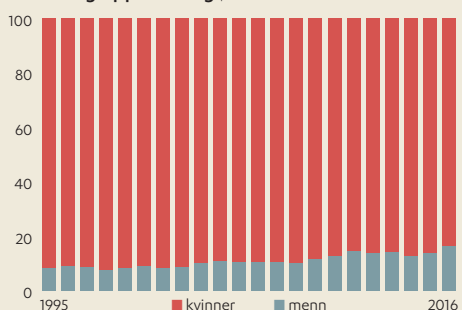
Design- og håndverk | 1995–2016

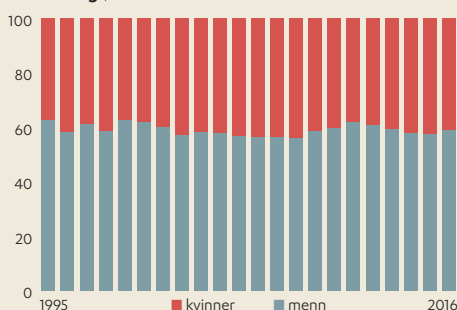
Elektrofag | 1995–2016

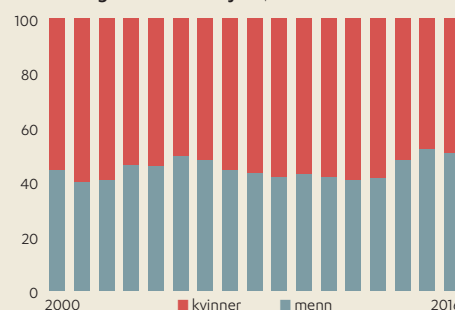
Helse- og oppvekstfag | 1995–2016

Idrettsfag | 1995–2016

Medier og kommunikasjon | 2000–2016

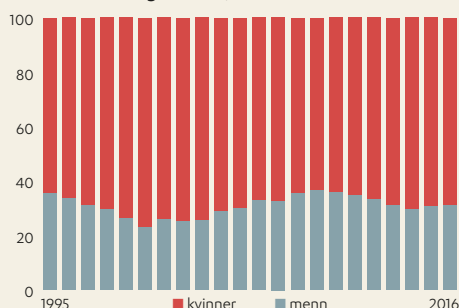
Da var 4,5 prosent jenter, gutteandelen hadde tilsvarende krympet til 95,5 prosent. Men fortsatt er altså mer enn ni av ti på elektrofag gutter. Bildet er tilsvarende på teknikk og industriell produksjon (TIP). Framtidas bilmekanikere, brønnoperatører og matroser er i høy grad gutter. I 1995 var mer enn ni av ti på linja gutter (94,2 prosent). I 2016 var gutteandelen noe mindre (91,7 prosent). Også på bygg- og anleggsgfag dominerer gutta. Andel jenter var på 2,6 prosent i 1995, økte til 3,9 året etter, nådde et bunnpunkt på 2,4 prosent i 2002, og var på sitt høyeste i 2016 på 4,2 prosent.

NØYTRALE Fag der kjønnene er noenlunde jevnt fordelt er restaurant- og matfag (RM) og studiespesialisering. På RM, eller hotell- og næringsmiddelfag som det het før Kunnskapsløftet, har det vært omtrent 50/50 jenter/gutter de fleste år. Jenter er i et knapt flertall på studiespesialiserende program. I disse klassene var det i 1995 54,6 prosent jenter mot 45,4 prosent gutter, mens det i 2016 var 55,8 prosent jenter mot 44,2 prosent gutter.

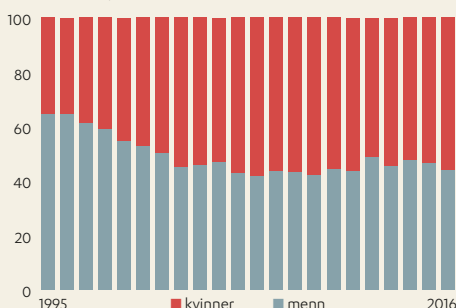
NESTEN NØYTRALE Service og samferdsel eller tidligere salg og service er et fagområde guttene er blitt mer og mer interesserte i. I 1995 var gutteandelen på 33,3 prosent. I 2016 var den på 62,5 prosent. I mange år har kjønns sammensetningen her vært omtrent 50/50. På idrettsfag er det hovedsakelig noen flere gutter enn jenter i vårt tallmateriale. I 1995 var drøyt seks av ti gutter på idrettsfag, mens det tilsvarende i 2016 var litt færre gutter, men fortsatt var nesten seks av ti elever gutter i disse klassene.

På naturbruk, det vil si fagene som for eksempel utdanner framtidas gartnere, agronomer, fiskere og skogsoperatører, er andelen jenter og gutter også veldig lik. I 1995 var det her 64,6 prosent gutter og 35,4 prosent jenter. I 2016 var jenteandelen størst, da var det 56,2 prosent jenter og 43,8 prosent gutter. Også på medier og kommunikasjon, som fra høsten 2016 ble et studieforberedende program, er kjønns sammensetningen omtrent 50/50. Det har de fleste årene vært en noe høyere jenteandelen i klassene enn gutteandel.

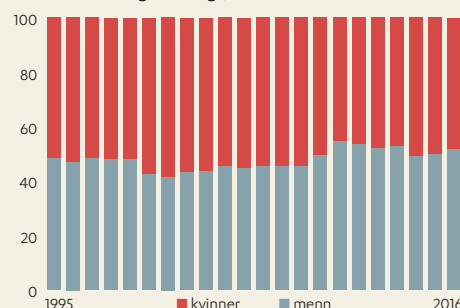
Musikk, dans og drama | 1995–2016

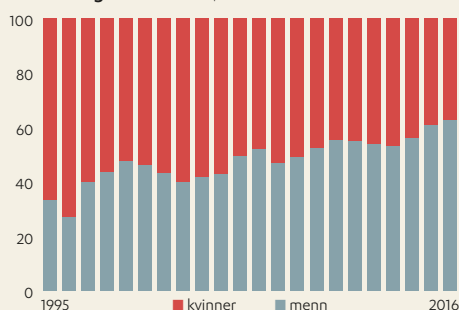
Naturbruk | 1995–2016

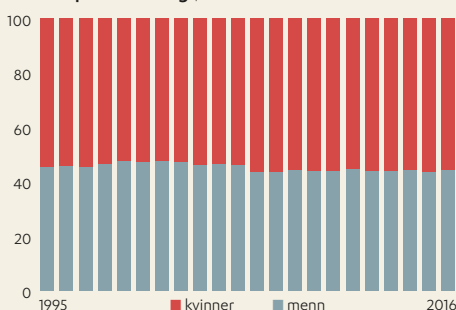
Restaurant- og matfag | 1995–2016

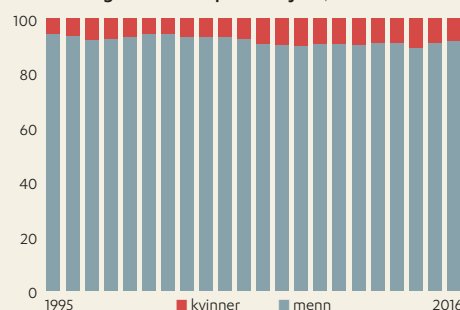
Service og samferdsel | 1995–2016

Studiespesialisering | 1995–2016

Teknikk og industriell produksjon | 1995–2016

Utvalg ser på kjønnsforskjeller

OSLO Det politiske Norge er godt kjent med at tradisjonelle utdanningsvalg gir et kjønnsdelt arbeidsliv. Men det er stor enighet om fortsatt satsing på tiltak for å få ungdom til å velge annerledes.

AV WENCHE SCHJØNBERG

Kunnskapsdepartementet har forventninger til at ekspertutvalget som ser på kjønnsforskjeller i skolen, kommer med gode løsninger når de legger fram sin utredning før februar neste år. Utvalget ledes av Camilla Stoltenberg, direktør i Folkehelseinstituttet, og ble satt ned av tidligere kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksen.

– En av hovedutfordringene utvalget skal ta for seg er spesielt knyttet til kjønnsstradisjonelle utdannings- og yrkesvalg. Utvalget skal foreslå gode tiltak for å få unge til å bryte med tradisjonelle kjønnsrollemønstre, og jeg gleder meg til å se hva de foreslår, sier statssekretær Atle Simonsen (Frp) i Kunnskaps- og integreringsdepartementet til Yrke.

Atle Simonsen (Frp) i Kunnskapsdepartementet er spent på konklusjonene til ekspertutvalget som ser på kjønnsforskjeller i skolen. Foto: Audun Braastad / NTB scanpix.

VALGET ER UNGDOMMENS Simonsen understreker at han er mest opptatt av at ungdom velger det yrket og den utdanningen de har interesse for, som de trives med og som kan sikre dem jobb i fremtiden.

JELØYA-ERKLÆRINGEN Simonsen mener det fortsatt er viktig å satse på rekrutteringsprogram, som «menn i helse» og «Jenter i teknologi» og gjøre disse landsdekkende.

Da de tre regjeringspartiene, Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre la fram sin politiske plattform, var satsing på bedre kjønnsbalanse et tema. I plattformen heter det at «Kjønnsdelte utdanningsvalg bidrar til å opprettholde et kjønnsdelt arbeidsmarked. Regjeringen vil derfor fremme en strategi for å bidra til et mer likestilt utdannings- og arbeidsmarked.».

FORTSATT ET MÅL Tina Shagufta Munir Kornmo som møter som vara for Venstre i Stortinget, viser til Jeløya-erklæringen når Yrke spør om Venstre fortsatt mener det er et mål å få jenter og gutter til å velge motsatt, når årelang erfaring viser at de likevel ikke velger det.

– Det er en målsetting. Og vi må anta at kampanjene, om de ikke bidrar til endring over kort tid, vil endre holdning over lengre tid, sier hun.

Også LO-sekretær Trude Tinnlund mener det ikke er riktig å si at alle kampanjene ikke har vært til noen nytte.

Tina Shagufta Munir Kornmo i Venstre mener det er et mål at klassene blir mer likestilte. Foto: Venstre.

– Det vil vi ikke si. Kampanjer er, og bør fortsatt være, et viktig virkemiddel. Men det er ikke nok, sier Tinnlund.

– LO mener det er helt nødvendig å styrke kompetansen og bevisstheten om hvordan vi skal rekruttere og motivere ungdom som velger utradisjonelt, og dette må styrkes i alle ledd: Fra departement og direktorat, til opplæringskontorer og rådgivere ute i skolene. Det er jo særlig på yrkesfagene vi ser at det er en kjønnsdeling, så dette må henge sammen med en satsing på yrkesfag. Vi har mange enkeltpersoner og det er gjennomført mange prosjekter, men det trengs mer og bedre system i arbeidet, sier Tinnlund til Yrke.

JOBB, IKKE LEDIGHET En som mener det ikke er noe mål å få lik kjønnsbalanse, er Roy Steffensen fra Fremskrittspartiet som leder utdannings- og forskningskomiteen på Stortinget.

– Når det kommer til kjønnsfordeling er det viktig at man ikke ender opp i en situasjon hvor unge lar være å søke

seg til en utdanning på grunn av for få av eget kjønn, men for meg vil det aldri være noe mål å få lik kjønnsbalanse i alle yrker, sier han til Yrke.

Han sier at det viktigste er at ungdommene utdannes til jobb og ikke arbeidsledighet.

– Vi må opplyse ungdommene godt om mulighetene de har til utvikling i arbeidslivet, og så er det viktig at de søker seg til noe de liker og at flest mulig fullfører og ender opp i yrker de trives i, sier han.

VELGE FRITT Utdanningspolitisk talsmann for Kristelig Folkeparti, Hans Fredrik Grøvan, vil ikke være med at alle kampanjer så langt har vært til ingen nytte,

– Holdningsendringer er noe som tar tid og vil ikke skje gjennom kampanjer alene. Jeg tror kampanjer kan ha en effekt, men hvis signalene fra samfunnet ellers fortsatt skaper forventninger om å velge tradisjonelt reduseres effekten. Samtidig ser vi endringer og tallene dere har funnet viser jo en liten forbedring som vi må fortsette å bygge på, sier han til Yrke.

– Men er det fortsatt et mål å få jenter og gutter til å velge utradisjonelt når de år etter år velger det motsatte?

– Jeg mener det fortsatt skal være et mål at jenter og gutter skal kunne velge fritt hva de vil utdanne seg til uten at forventninger fra samfunnet eller gammeldagse holdninger hindrer dem.

– I tillegg har KrF programfestet at vi vil innføre ekstrapoeng til gutter og jenter som søker på linjer på videregående skoler og på studier i høyere utdanning der det er for eksempel 80 prosent eller mer av det motsatte kjønn.

Høyres stortingskvinne Mathilde Tybring-Gjedde mener faget «Utdanningsvalg» på ungdomsskolen må forbedres, og at foreldre og rådgivere i større grad må være bevisst problemstillingen når de snakker med ungdom om utdanningsvalg.

Likestillingsombudet: Støtt de som velger utradisjonelt

OSLO De som faktisk velger utradisjonelt må få støtte og oppfølging slik at de fullfører utdanningen, mener likestillingsombud Hanne Bjurstrøm.

AV WENCHE SCHJØNBERG

– Når de kommer ut i arbeidslivet, må arbeidsplassene være tilrettelagt for at begge kjønn enkelt skal kunne jobbe der. Dette handler blant annet om at byggeplasser må ha garderobe for kvinnelige arbeidstakere og det må være en kultur for at kvinner skal trives der. Videre må arbeidsgivere tilrettelegge for omsorgsansvar, det må være enkelt å få en heltidsstilling, og det må være et systematisk arbeid mot trakassering, sier hun til Yrke.

Bjurstrøm er ikke enig i at samtlige kampanjer så langt har vært til ingen nytte.

– Jenter velger i større grad enn gutter utradisjonelt, men de velger i liten grad de mannsdominerte yrkesfagene. Når jenter i løpet av de siste 30 årene har valgt utradisjonelt, har de valgt fag som jus og medisin. Så oppfordringen til jenter om å gå inn i tidligere mannsdominerte karriereyrker, har fungert, sier hun.

– Jenter og gutter må oppleve at det finnes muligheter for dem i hele spekteret av yrkesutdanningene. At det er så kjønnsdelt som i dag, gjør

– Noen rekrutterings- og holdningskampanjer har vært vellykket, andre har ikke vært det. Det er for eksempel veldig bra at flere gutter velger helsefag. Det kan tyde på at ulike tiltak, som kompetanseheving i rådgivningstjenesten og

Likestillingsombud Hanne Bjurstrøm mener de som velger utradisjonelt fortjener støtte. Foto: Heiko Junge / NTB scanpix

at enkelte fag fremstår nærmest som lukket for det kjønn som er underrepresentert.

– Er det fortsatt et mål å få jenter og gutter til å velge utradisjonelt når de år etter år gjør det motsatte?

– Jeg mener at det må være et mål at både gutter og jenter har frihet til å velge den utdanningen og det yrket de ønsker selv. Jeg er usikker på om den reelle valgfriheten eksisterer i dag, nettopp fordi enkelte utdanninger og yrker er så fullstendig dominert av det ene kjønn, sier ombudet.

hospiteringsdager har gjort det lettere for gutter å velge utradisjonelt. Men vi må åpenbart gjøre mer for å få jentene til å tørre å velge annerledes, sier Tybring-Gjedde.

Får økt stipend etter flere års kamp

OSLO Høyres landsmøte vedtok i vår å omfordele utstyrsstipendet slik at yrkesfagelever skal få mer. Frp er klare til å gå inn med friske midler om nødvendig.

TEKST SNORRE SCHJØNBERG BILDE WERNER JUVIK

Allerede i regjeringsplattformen som ble lagt fram tidligere i år da Venstre sluttet seg til Høyre og Fremskrittspartiet i regjeringen, ble det varslet at utstyrsstipendet skulle bli endret.

Det fulgte Høyres landsmøte opp i helgen da det vedtok en resolusjon om «et mer rettferdig utstyrsstipend for elevene». I resolusjonen heter det at «Høyre vil: Omfordele utstyrsstipendet mellom de ulike yrkesfaglige og studiespesialiserende utdanningene slik at summen i større grad reflekterer de faktiske utstyrsutgiftene».

ROSER ELEVENE Lederen for utdanningskomiteen på Stortinget, Roy Steffensen (Frp), er fornøyd med vedtaket til regjeringskollegaene, og mener Elevorganisasjonen fortjener mye

av æren for at utstyrsstipendet nå skal endres. Organisasjonen har i flere år jobbet for å øke stipendet til yrkesfagelevne.

– Jeg var nettopp og holdt hilsnings-tale hos Elevtinget, og da trakk jeg fram denne saken og ga dem ros for måten de jobbet på. Dette betyr at de mest sannsynlig vinner fram, sier Steffensen.

Han er klar på at Frp «selvsagt» støtter Høyres ønske om å gi yrkesfagelever et stipend som i større grad reflekterer utgiftene de har til utstyr.

– I forkant av budsjettarbeidet for 2019 inviterte vi forskjellige organisasjoner til å komme med sine innspill, og da valgte Elevorganisasjonen å bruke all sin tid på dette. Siden de var så konkrete og tydelige på hva de ønsker, blir de mest sannsynlig lyttet til, sier Steffensen.

Frp-politikeren kan ikke garantere at endringen kommer allerede i det statsbudsjettet hans partileder og finansminister Siv Jensen legger fram i høst, men har stor tro på at det til slutt vil bli vedtatt.

– Vi må først ha en gjennomgang av hvordan det fungerer. Men når vi gjør den gjennomgangen, er jo det fordi det skal endres på. Men om vi klarer det innen budsjettet nå i høst kan jeg ikke si, sier Steffensen.

TROR PÅ FLERTALL Han understreker også at Frp er klare til å stille med friske midler dersom det er behov for det, og ikke bare omfordele mellom studiespesialiserende og yrkesfag slik Høyre-resolusjonen sier.

– Det har vi ikke konkludert med ennå, vi er mest opptatt av at de som har dyre utdanninger på videregående, skal få mer av utstyrsstipendet. Men hvis det ikke er nok å omfordele, så vil vi stille med friske midler, sier han.

– *Hvor sannsynlig er det at dere får flertall for disse endringene?*

– Det vil overraske meg hvis noen partier stemmer imot dette hvis vi kommer med en løsning, sier Steffensen.

Både Senterpartiet og SV har tidligere tatt til orde for å øke utstyrsstipendet for yrkesfagelevne, på forskjellig vis.

Utdanningsforbundet har også lagt vekt på hvor viktig det er å få på plass en ny ordning. I et ressurshefte til tillitsvalgte der den nye regjeringsplattformens utdanningspolitikk blir vurdert, heter det:

«Det blir viktig for Utdanningsforbundet å følge opp regjeringen i dette arbeidet, og vise til regjeringens løfte i arbeidet vårt for å bedre utstyrssituasjonen i yrkesfagene».

Elever på yrkesfag, som her i elektroklassen på Halden videregående, har store utgifter til utstyr. Nå får de snart økt stipend.

Digitale læremidler innen teknikk og industriell produksjon (TIP) og automatisering

Norsk Industri leverer digitale læremidler innen VG1 TIP, VG2 Industriteknologi og Kjemiprosess, og VG2/VG3 Automatisering.

E-bøker

E-bøkene kan lastes ned på elevens PC/Mac, lesebrett og mobiltelefon via Brettboka. Alle våre e-bøker har funksjonalitet som markering av ønsket tekst, bokmerke, notatfunksjon, klikkbar innholdsfortegnelse, søkefunksjon, opplesing av tekst mm.

E-forelesninger

Våre e-forelesninger er fleksible og gir stor mulighet for tilpasning til den enkelte elev. Med lyd, bilde, film og animasjon gir læremidlene en god visualisering av innholdet. Skoler kan abonnere på forelesningene gjennom skolens egen plattform eller via Norsk Industris lærings-plattform.

Skaft læremidler fra de som kjenner industrien best!
Les mer på norskindustri.no/laremidler

Yrkesfag snart like populært som studiespesialisering

OSLO Flere og flere ungdommer velger yrkesfag, og særlig søker de seg til helse- og oppvekstfag. I år er det nesten like mange søkere til yrkesfag som til studiespesialisering.

TEKST OG BILDE **WENCHE SCHJØNBERG**

– Norge kommer til å mangle mange fagarbeidere i årene framover. Derfor er det gode nyheter at flere nå velger yrkesfag som sin videregående opplæring, sier kunnskaps- og integreringsminister Jan Tore Sanner, i en kommentar til tallene.

Til sammen er det i år 207.000 søkere til videregående opplæring i offentlige skoler, viser tall fra Utdan-

ningsdirektoratet. Statistikken gir en oversikt over elevenes førsteønske per 1. mars 2018. Bare offentlige videregående skoler er med.

Og i Yrkesfagenes år 2018 er det 1.200 flere som søker yrkesfag enn det var i fjor. Mens 900 færre enn i fjor søker seg til studieforberedende fag. Dermed er yrkesfag hakk i hæl med studieforberedende. Selv om sistnevnte fortsatt er førstvalget til flertallet av ungdommene.

Fordelt på de forskjellige programmene fordeler søkertallene seg slik:

Yrkesfag:

- Bygg og anleggsteknikk: 11.911
- Design- og håndverksfag: 4.414
- Elektrofag: 15.464
- Helse- og oppvekstfag: 25.196
- Medier og kommunikasjon (gammel ordning): 34
- Naturbruk: 4.863
- Restaurant- og matfag: 4.623
- Service og samferdsel: 10.669
- Teknikk og industriell produksjon: 14.291

Til sammen: **91.465**

Studieforberedende:

- Idrettsfag: 13.245
- Kunst, design og arkitektur: 3.158
- Musikk, dans og drama: 6.592
- Medier og kommunikasjon: 6.656
- Studiespesialisering: 74.382

- Påbygning: 12.248

Til sammen: **116.281**

HELSE- OG OPPVEKST Omtrent 600 flere enn i fjor søker seg helse- og oppvekstfag som er inngangsporten til blant annet yrkene barne- og ungdomsfagarbeider, helsefagarbeider, helsesekretær og ambulansesarbeider. Dette er en økning på 6 prosent.

Også bygg- og anleggsteknikk er populært. Her er det nesten 300 flere søkere, som er en økning på 7 prosent. Faktisk må vi tilbake til 2008 for å finne like mange søkere til disse fagene.

Også naturbruk er populært. 4.863 søker seg til disse fagene i år, mot 4573 i fjor.

Størst prosentvis nedgang er det til medier og kommunikasjon. Høsten 2016 ble dette programfaget gjort om til et studieforberedende. En nedgang på nesten 300 søkere tyder på at ikke alle elever er like fornøyde med det.

Antallet ungdom som vil gå studiespesialisering er på rundt 400 færre enn i fjor.

FÆRRE ØNSKER PÅBYGG Oversikten viser at det er færre som velger å søke påbygging til generell studiekompetanse etter å ha gått to år på yrkesfag enn tidligere. I år er det rundt 12.000 søkere til påbygg. Dette er 750 færre

Søkere til videregående opplæring – utdanningsprogram

program og år Om statistikken og
for til videregående opplæring per 1. mars, fordelt på utdanningsprogram, utdanningsprogram og

	2016	2017	2018
Alle utdanningsprogram	207 000	207 000	207 000
• Studieforberedende	74 382	74 382	74 382
• Yrkesfag	91 465	91 465	91 465
• Påbygning	12 248	12 248	12 248
• Medier og kommunikasjon (gammel ordning)	34	34	34
• Naturbruk	4 863	4 863	4 863
• Restaurant- og matfag	4 623	4 623	4 623
• Service og samferdsel	10 669	10 669	10 669
• Teknikk og industriell produksjon	14 291	14 291	14 291
• Design- og håndverksfag	4 414	4 414	4 414
• Bygg og anleggsteknikk	11 911	11 911	11 911
• Helse- og oppvekstfag	25 196	25 196	25 196
• Idrettsfag	13 245	13 245	13 245
• Kunst, design og arkitektur	3 158	3 158	3 158
• Musikk, dans og drama	6 592	6 592	6 592
• Medier og kommunikasjon	6 656	6 656	6 656
• Studiespesialisering	74 382	74 382	74 382
• Påbygning	12 248	12 248	12 248
• Medier og kommunikasjon (gammel ordning)	34	34	34
• Naturbruk	4 863	4 863	4 863
• Restaurant- og matfag	4 623	4 623	4 623
• Service og samferdsel	10 669	10 669	10 669
• Teknikk og industriell produksjon	14 291	14 291	14 291
• Design- og håndverksfag	4 414	4 414	4 414
• Bygg og anleggsteknikk	11 911	11 911	11 911
• Helse- og oppvekstfag	25 196	25 196	25 196
• Idrettsfag	13 245	13 245	13 245
• Kunst, design og arkitektur	3 158	3 158	3 158
• Musikk, dans og drama	6 592	6 592	6 592
• Medier og kommunikasjon	6 656	6 656	6 656
• Studiespesialisering	74 382	74 382	74 382
• Påbygning	12 248	12 248	12 248
• Medier og kommunikasjon (gammel ordning)	34	34	34
• Naturbruk	4 863	4 863	4 863
• Restaurant- og matfag	4 623	4 623	4 623
• Service og samferdsel	10 669	10 669	10 669
• Teknikk og industriell produksjon	14 291	14 291	14 291
• Design- og håndverksfag	4 414	4 414	4 414
• Bygg og anleggsteknikk	11 911	11 911	11 911
• Helse- og oppvekstfag	25 196	25 196	25 196
• Idrettsfag	13 245	13 245	13 245
• Kunst, design og arkitektur	3 158	3 158	3 158
• Musikk, dans og drama	6 592	6 592	6 592
• Medier og kommunikasjon	6 656	6 656	6 656
• Studiespesialisering	74 382	74 382	74 382
• Påbygning	12 248	12 248	12 248
• Medier og kommunikasjon (gammel ordning)	34	34	34
• Naturbruk	4 863	4 863	4 863
• Restaurant- og matfag	4 623	4 623	4 623
• Service og samferdsel	10 669	10 669	10 669
• Teknikk og industriell produksjon	14 291	14 291	14 291
• Design- og håndverksfag	4 414	4 414	4 414
• Bygg og anleggsteknikk	11 911	11 911	11 911
• Helse- og oppvekstfag	25 196	25 196	25 196
• Idrettsfag	13 245	13 245	13 245
• Kunst, design og arkitektur	3 158	3 158	3 158
• Musikk, dans og drama	6 592	6 592	6 592
• Medier og kommunikasjon	6 656	6 656	6 656
• Studiespesialisering	74 382	74 382	74 382
• Påbygning	12 248	12 248	12 248
• Medier og kommunikasjon (gammel ordning)	34	34	34
• Naturbruk	4 863	4 863	4 863
• Restaurant- og matfag	4 623	4 623	4 623
• Service og samferdsel	10 669	10 669	10 669
• Teknikk og industriell produksjon	14 291	14 291	14 291
• Design- og håndverksfag	4 414	4 414	4 414
• Bygg og anleggsteknikk	11 911	11 911	11 911
• Helse- og oppvekstfag	25 196	25 196	25 196
• Idrettsfag	13 245	13 245	13 245
• Kunst, design og arkitektur	3 158	3 158	3 158
• Musikk, dans og drama	6 592	6 592	6 592
• Medier og kommunikasjon	6 656	6 656	6 656
• Studiespesialisering	74 382	74 382	74 382
• Påbygning	12 248	12 248	12 248
• Medier og kommunikasjon (gammel ordning)	34	34	34
• Naturbruk	4 863	4 863	4 863
• Restaurant- og matfag	4 623	4 623	4 623
• Service og samferdsel	10 669	10 669	10 669
• Teknikk og industriell produksjon	14 291	14 291	14 291
• Design- og håndverksfag	4 414	4 414	4 414
• Bygg og anleggsteknikk	11 911	11 911	11 911
• Helse- og oppvekstfag	25 196	25 196	25 196
• Idrettsfag	13 245	13 245	13 245
• Kunst, design og arkitektur	3 158	3 158	3 158
• Musikk, dans og drama	6 592	6 592	6 592
• Medier og kommunikasjon	6 656	6 656	6 656
• Studiespesialisering	74 382	74 382	74 382
• Påbygning	12 248	12 248	12 248
• Medier og kommunikasjon (gammel ordning)	34	34	34
• Naturbruk	4 863	4 863	4 863
• Restaurant- og matfag	4 623	4 623	4 623
• Service og samferdsel	10 669	10 669	10 669
• Teknikk og industriell produksjon	14 291	14 291	14 291
• Design- og håndverksfag	4 414	4 414	4 414
• Bygg og anleggsteknikk	11 911	11 911	11 911
• Helse- og oppvekstfag	25 196	25 196	25 196
• Idrettsfag	13 245	13 245	13 245
• Kunst, design og arkitektur	3 158	3 158	3 158
• Musikk, dans og drama	6 592	6 592	6 592
• Medier og kommunikasjon	6 656	6 656	6 656
• Studiespesialisering	74 382	74 382	74 382
• Påbygning	12 248	12 248	12 248
• Medier og kommunikasjon (gammel ordning)	34	34	34
• Naturbruk	4 863	4 863	4 863
• Restaurant- og matfag	4 623	4 623	4 623
• Service og samferdsel	10 669	10 669	10 669
• Teknikk og industriell produksjon	14 291	14 291	14 291
• Design- og håndverksfag	4 414	4 414	4 414
• Bygg og anleggsteknikk	11 911	11 911	11 911
• Helse- og oppvekstfag	25 196	25 196	25 196
• Idrettsfag	13 245	13 245	13 245
• Kunst, design og arkitektur	3 158	3 158	3 158
• Musikk, dans og drama	6 592	6 592	6 592
• Medier og kommunikasjon	6 656	6 656	6 656
• Studiespesialisering	74 382	74 382	74 382
• Påbygning	12 248	12 248	12 248
• Medier og kommunikasjon (gammel ordning)	34	34	34
• Naturbruk	4 863	4 863	4 863
• Restaurant- og matfag	4 623	4 623	4 623
• Service og samferdsel	10 669	10 669	10 669
• Teknikk og industriell produksjon	14 291	14 291	14 291
• Design- og håndverksfag	4 414	4 414	4 414
• Bygg og anleggsteknikk	11 911	11 911	11 911
• Helse- og oppvekstfag	25 196	25 196	25 196
• Idrettsfag	13 245	13 245	13 245
• Kunst, design og arkitektur	3 158	3 158	3 158
• Musikk, dans og drama	6 592	6 592	6 592
• Medier og kommunikasjon	6 656	6 656	6 656
• Studiespesialisering	74 382	74 382	74 382
• Påbygning	12 248	12 248	12 248
• Medier og kommunikasjon (gammel ordning)	34	34	34
• Naturbruk	4 863	4 863	4 863
• Restaurant- og matfag	4 623	4 623	4 623
• Service og samferdsel	10 669	10 669	10 669
• Teknikk og industriell produksjon	14 291	14 291	14 291
• Design- og håndverksfag	4 414	4 414	4 414
• Bygg og anleggsteknikk	11 911	11 911	11 911
• Helse- og oppvekstfag	25 196	25 196	25 196
• Idrettsfag	13 245	13 245	13 245
• Kunst, design og arkitektur	3 158	3 158	3 158
• Musikk, dans og drama	6 592	6 592	6 592
• Medier og kommunikasjon	6 656	6 656	6 656
• Studiespesialisering	74 382	74 382	74 382
• Påbygning	12 248	12 248	12 248
• Medier og kommunikasjon (gammel ordning)	34	34	34
• Naturbruk	4 863	4 863	4 863
• Restaurant- og matfag	4 623	4 623	4 623
• Service og samferdsel	10 669	10 669	10 669
• Teknikk og industriell produksjon	14 291	14 291	14 291
• Design- og håndverksfag	4 414	4 414	4 414
• Bygg og anleggsteknikk	11 911	11 911	11 911
• Helse- og oppvekstfag	25 196	25 196	25 196
• Idrettsfag	13 245	13 245	13 245
• Kunst, design og arkitektur	3 158	3 158	3 158
• Musikk, dans og drama	6 592	6 592	6 592
• Medier og kommunikasjon	6 656	6 656	6 656
• Studiespesialisering	74 382	74 382	74 382
• Påbygning	12 248	12 248	12 248
• Medier og kommunikasjon (gammel ordning)	34	34	34
• Naturbruk	4 863	4 863	4 863
• Restaurant- og matfag	4 623	4 623	4 623
• Service og samferdsel	10 669	10 669	10 669
• Teknikk og industriell produksjon	14 291	14 291	14 291
• Design- og håndverksfag	4 414	4 414	4 414
• Bygg og anleggsteknikk	11 911	11 911	11 911
• Helse- og oppvekstfag	25 196	25 196	25 196
• Idrettsfag	13 245	13 245	13 245
• Kunst, design og arkitektur	3 158	3 158	3 158
• Musikk, dans og drama	6 592	6 592	6 592
• Medier og kommunikasjon	6 656	6 656	6 656
• Studiespesialisering	74 382	74 382	74 382
• Påbygning	12 248	12 248	12 248
• Medier og kommunikasjon (gammel ordning)	34	34	34
• Naturbruk	4 863	4 863	4 863
• Restaurant- og matfag	4 623	4 623	4 623
• Service og samferdsel	10 669	10 669	10 669
• Teknikk og industriell produksjon	14 291	14 291	14 291
• Design- og håndverksfag	4 414	4 414	4 414
• Bygg og anleggsteknikk	11 911	11 911	11 911
• Helse- og oppvekstfag	25 196	25 196	25 196
• Idrettsfag	13 245	13 245	13 245
• Kunst, design og arkitektur	3 158	3 158	3 158
• Musikk, dans og drama	6 592	6 592	6 592
• Medier og kommunikasjon	6 656	6 656	6 656
• Studiespesialisering	74 382	74 382	74 382
• Påbygning	12 248	12 248	12 248
• Medier og kommunikasjon (gammel ordning)	34	34	34
• Naturbruk	4 863	4 863	4 863
• Restaurant- og matfag	4 623	4 623	4 623
• Service og samferdsel	10 669	10 669	10 669
• Teknikk og industriell produksjon	14 291	14 291	14 291
• Design- og håndverksfag	4 414	4 414	4 414

Flere gjør som John-Ingar Roaldsøy og Petter Nikolai Moe Pettersen og søker seg til bygg- og anleggsgfag.

enn i fjor. Det er to grupper som søker påbygg, enten de som kommer rett fra VG2 på yrkesfag, eller de som har vært i yrkeslivet noen år, og søker på grunnlag av yrkeskompetanse.

Årets søkertall viser at tendensen fra tidligere år fortsetter. Færre og færre søker påbygg direkte etter VG2, mens søkertallet på bakgrunn av yrkeskompetanse fortsetter å øke.

SKILLER SEG UT 20.119 har søkt om læreplass. Dette er en økning på 153 sammenlignet med i fjor. Oslo og Akershus

er de fylkene som skiller seg ut med færrest søkere til læreplass. Av det totale søkerantallet i Oslo og Akershus er henholdsvis 5 og 6 prosent søkere til lærefag, mens det i landets øvrige fylker er mellom 10 og 12 prosent av søkerne som vil ha læreplass.

Nesten en fjerdedel, 4.283, av alle som søker læreplass gjør det innen helse- og oppvekstfagene. Deretter følger teknikk og industriell produksjon (TIP) og elektrofag med henholdsvis 3.925 og 3.614 som søker læreplass.

Selv om teknikk og industriell pro-

duksjon ligger på andre plass for antallet lærlinger, er det her nedgangen er størst, sammenlignet med i fjor. Totalt er det 385 færre søkere til læreplass er det fra dette programområdet nedgangen er størst i antallet som søker læreplass. Også restaurant- og matfag taper lærlinger. Her ville 1.200 bli lærling i år, mens 1.062 vil det i år.

Ideen er at elevene skal praktisere så mye som mulig derfor er mer enn 80 prosent av frisørstudiet ren praksis. Den rene teoriundervisningen konsentreres vanligvis de to første ukene av hvert semester.

Zuleima Campero er fersk på frisørstudiet. Drømmen om å være sjef i sin egen frisørsalong var den største motivasjonen for å velge faget.

Mexicansk frisørskolebølge

OAXACA Mange ser frisøryrket som en attraktiv og mulig levevei i Mexico.

Nesten alle som vil inn i yrket, tar i dag en utdanning.

TEKST **TONE AGUILAR** BILDER **MARCO AGUILAR**

Ifølge CANABE, et sertifiseringsorgan for frisør- og skjønnhetsskoler i Mexico, finnes det i dag mellom 50.000 og 60.000 frisørskoler i landet.

– Nesten alle som vil inn i dette yrket, tar i dag en utdanning, sier rektor Jorge Pérez Sánchez ved Althea-skolen.

Hvilket ikke var tilfellet ved tusenårsskiftet da de fleste frisører lærte

faget mens de jobbet som assistenter i salonger.

– Profesjonaliseringen og nivået på frisørene har derfor økt i takt med utviklingen av utdanningstilbudet, avklarer Jorge og legger til:

– Før var det dessuten mange som valgte å bli frisører fordi de ikke ville studere, mens vi i dag ser flere som velger denne yrkeskarrièren fordi de har en genuin interesse for å lære og praktisere faget.

LANG SKOLEGANG Tall fra Det nasjonale statistikk instituttet, INEGI, tilsier at frisører i gjennomsnitt har 10,2 års skolegang. Halvparten av dem har utdanning på videregående og høyere nivå.

– Jeg vil bli frisør fordi dette gir meg muligheten til å åpne min egen frisørsalong og å være min egen sjef, forteller Zuleima Campero, mens hun møysommelig tvinner hårrullene på dukken.

Hun har akkurat begynt på frisørskolen, Instituto de Belleza Althea i Oaxaca sør i Mexico.

Frisør Jorge Pérez Sánchez så at det var behov for å øke frisørenes kunnskapsnivå, derfor grunnla han sammen med en gruppe kolleger frisørskolen, Instituto de Belleza Althea. Siden har flere fulgt i fotsporene hans.

Carmen Muñoz er kommunikasjonsansvarlig ved Instituto de Belleza Althea. Hun forteller at interessen for å studere frisørfaget i Mexico er stor. – Vi må derfor være ekstra nøye med at elevene som uteksamineres hos oss har et høyt nivå, presiserer hun.

Elevene øver på dukker og modeller som får seg en gratis hårfrisyre.

Makeup er en del av frisørstudiet. I tillegg inngår fag hvor elevene får tips om hvordan de best kan sminke og frisere seg selv.

– Ett av mottoene våre er nettopp «Bli din egen sjef», sier kommunikasjonsansvarlig ved skolen, Carmen Muñoz til Yrke.

– Og ifølge studier vi har gjort, begynner 80 prosent av dem som studert hos oss å arbeide for seg selv.

Instituto de Belleza Althea har utdannet frisører siden år 2000, og de føyer seg inn i rekken av mexicanske frisørskoler som har bidratt til å forandre faget de siste årene.

PRIVAT DOMINANS Rektor ved Instituto de Belleza Althea, frisør Jorge Pérez Sánchez, var en av skolens grunnleggere.

– Vi hadde behov for å ansette folk i salongen vår og fant ut at det var vanskelig å finne kvalifiserte frisører, forteller han.

Sammen med en gruppe kollegaer bestemte de seg for å starte en frisørskole, hvilket de ikke var alene om da en frisørskolebølge begynte å skylle over Mexico etter tusenårsskiftet.

Fra en virkelighet med få utdan-

ningstilbud, dukket nå stadig flere frisørskoler opp. Noen er en del av studietilbudet ved offentlige yrkesskoler.

– Men de fleste er private skoler som oss, sier Jorge.

FLEKSIBEL UTDANNING En annen skole som har bidratt til frisørenes profesjonalisering i Mexico, er det mexicanske skjønnhetsakademiet, Academia de Belleza Mexicana.

Rektor ved akademiet, Eduardo Vásquez, mener en viktig årsak til den økte interessen for å studere frisørfag er muligheten dette gir til selvrealisering.

– Og da tenker jeg både på kunnskapen de tilegner seg, samt mulighetene dette gir til å skape sin egen arbeidsplass og til å tjene bra, sier han.

Mexicos frisører tjener ifølge INEGI i gjennomsnitt 33 pesos i timen, hvilket tilsvarer rundt 16 norske kroner. Dette innebærer at de tjener dobbelt så mye som gjennomsnittslønnen da OECDs statistikk indikerer at gjennomsnitts timelønn for mexicanske arbeidstakere er 1 dollar.

ATTRAKTIVT – Mange synes også frisørstudiet er attraktivt fordi arbeidsmulighetene er mange, fortsetter Eduardo: – I tillegg til å arbeide i en frisørsalong, sin egen eller som ansatt, så kan de reise hjem til kundene sine eller arbeide hjemme. Medier som TV og magasiner er andre mulige arbeidsarenaer.

De mange nivåene yrket kan praktiseres på, gjenspeiler seg også innen fleksibiliteten som finnes innenfor de ulike utdanningstilbudene.

– Hos kan de velge mellom å studere et år, et og et halvt eller to år, forklarer rektoren ved det mexicanske skjønnhetsakademiet.

Teknikker innen hårklipp og frisy-rer, sminke, typer hår og hud, manikyr og pedikyr, permanent, farging, hårforlengelser, hårfjerning fra ansikt og kropp, infeksjoner i hud og hodebunn, ansiktsanatomi og fysiologi, spa og markedsføring er fag alle har.

De lengre studiene går riktignok mer i dybden og har for eksempel mer innføring innen design og salongdrift.

Luis Espinoza er lærer ved herrefrisør-linjen ved Instituto de Belleza Althea. I tillegg til å lære elevene klipp og barbering, er han spesielt opptatt av å gi dem selvtillit til å ta saks i egen hånd.

Fleksibiliteten innen den mexicanske frisørutdanningen er stor. Ved Academia de Belleza Mexicana kan de studere faget et år, et og et halvt eller to år samt at det er mulig å ta firemåneders kurs i spesifikke tema som for eksempel herreklipp og barbering, makeup, negledekorasjon og hårfarging. (Foto: Eduardo Vásquez)

– Blant tendensene vi nå ser innen frisørfaget i Mexico, er en stadig større spesialisering, og studentene krever langt mer spesialiserte studier enn før, forteller Eduardo.

Ved akademiet har de derfor også flere kortere studier som varer i fire måneder. Hver av disse fokuserer på et spesifikt tema; som herreklipp og barbering, makeup, hårfarging, falske negler og negledekorasjon.

MODELLER I KØ Ved Instituto de Belleza Althea kan de studere frisørfaget i til sammen et og et halvt år.

– Dette hvis de ønsker å fordype seg både som dame- og herrefrisører, forklarer Carmen.

Damefrisørstudiet er programmert til et år, og er delt inn i tre semestre på fire måneder.

Hvert semester fokuserer på spesifikke tema innen hår- og hudpleie, og avsluttes med både skriftlig og praktisk eksamen. Fagene er tilnærmet de samme som ved skjønnhetsakademiet.

Herrefrisørstudiet på sin side varer

et halvt år, og her retter de også fokus på barbering.

Begge studieretningene baserer seg på praksis.

– Over 80 prosent er ren praksis, sier Carmen.

Teorien samles vanligvis opp i starten av hvert semester.

– I begynnelsen har vi en uke eller to med kun teori, men ellers består skolen i å praktisere på dukker og modeller, sier lærer ved herrefrisørlinjen, Luis Espinoza.

Ved inngangen er det et venteværelse fullt av mennesker som venter på en gratis hårklipp, farging eller sminke.

– Ideen er at elevene skal gjøre så mye som mulig alene mens vi lærere observerer, gir råd og tilbakemelding, fortsetter Luis.

Han medgir riktignok at tilbakemeldingene må være diskrete på grunn av kundene som er til stede.

– Skulle de gjøre en feil, retter jeg den opp, men jeg forklarer dem hva og hvordan de skal løse det etter at kunden er gått, sier læreren. – For i tillegg til å

lære dem ulike teknikker, er det svært viktig at de utvikler tillit til seg selv for mange er redde for å ta fatt i saks i starten.

For å avansere i studiene, må alle elevene ha gjennomført de ulike praksisene som kreves.

– Og når avgangseksamenen skal avlegges, består denne i en total makeover, sier Carmen.

De som studerer herrefrisyre og barbering, må klippe både hår, skjegg og bart til en modell de selv har med seg, og etterpå går modellene visning.

– Men det er ikke bare det endelige resultatet som vurderes, avklarer Carmen. – Teknikk, kroppsholdning mens de arbeider, interaksjonen med modellen og hvor lang tid de brukte, tas også i betraktning.

FELLES RETNINGSLINJER Når det gjelder sertifisering av frisørskolene i Mexico, så er det per i dag ikke noe krav om dette fra det føderale utdanningssekretariatet.

Rundt 30 prosent av frisørskolene

Ved avsluttende eksamen skal elevene anvende alt de har lært på en modell de selv velger.
(Foto: Eduardo Vásquez)

Elever ved Academia de Belleza Mexicana viser frem modellene som de har klippet, farget og frisert som en del av sin praktiske eksamen. (Foto: Eduardo Vásquez)

Alfredo de Jesús López er leder for CANABE, et sertifiseringsorgan for frisør- og skjønnhetsskoler i Mexico. – Det er behov for at frisørfaget anerkjennes mer i Mexico, og en av veiene å gå for å oppnå dette er sertifisering og felles retningslinjer for utdanningene, sier han.
(Foto: CANABE)

er, ifølge lederen i CANABE, Alfredo de Jesús, sertifisert av utdanningssekretariatet.

– Det er behov for at frisørfaget anerkjennes mer i Mexico, og en av veiene å gå for å oppnå dette er sertifisering og felles retningslinjer for utdanningene, understreker han.

I tillegg til å være et sertifiseringsorgan, har CANABE utarbeidet felles

studieplaner for skolene som er tilknyttet dem. De har også utviklet et 3-årig frisørlærersprogram.

– Noen av skolene vi sertifiserer, tilbyr i dag denne utdanningen for dem som vil lære andre frisørfaget, forteller Alfredo de Jesús.

TALENTFULLE ELEVER Ved Instituto de Belleza Althea legger rektor Jorge spesielt vekt på de personlige egenskapene når han ansetter lærere.

– Vi inviterer ofte spesielt talentfulle elever til senere å bli lærere, sier han. – De må vise entusiasme for faget samt evner til å lære bort det de kan.

Alle lærerne ved skolen får dessuten kurs og opplæring fra L'Oréal og Schwarzkopf hver fjerde måned.

– Dette fordi vi er en skole som er sertifisert av disse to merkene, og en av fordelene med dette er de konstante aktualiseringene, understreker han.

De setter følgelig alltid av en uke med kurs mellom hvert semester.

– Sertifiseringene av disse merkene gjelder dessuten verden over derfor

kan studentene som uteksamineres hos oss lettere få jobb i frisørsalongen hvor de måtte ønske, fortsetter Jorge.

NOK Å GJØRE Zuleima har ikke planer om å dra utenlands for å arbeide.

– Men det er en trygghet at skolen har godkjenninger som dette, synes hun.

Og selv om det er mange frisører i Mexico, er hun ikke redd for å bli arbeidsløs.

Tall fra det nasjonale statistikkinstittuttet, INEGI, indikerer at det finnes over 316.000 frisører i landet.

– Vi har likevel mer enn nok å gjøre, forteller Jorge.

Dessuten: – Den som er flink i jobben sin og som har den rette innstillingen, han vil alltid ha kunder.

Og her mener han frisørskolene utgjør en viktig brikke:

– Det er givende å se studentene vokse og utfolde seg som frisører, og jeg føler meg stolt over å bidra til at det stadig finnes flere kompetente frisører i Mexico.

Jens Andreas Myhr (24) valgte det «smale» yrkesfaget

Eget børsemakerfirma

TRONDHEIM Da han ikke kom hjem til middag julaften, var ikke mamma helt fornøyd. Men han måtte få bestillingsoppdraget ferdig. Som sjef og eneste ansatt i eget børsemakerfirma, har han kun seg selv å stole på. – Men jeg rakk desserten da, smiler Jens Andreas Myhr.

TEKST **KARINA LEIN**

BILDE **RUNA GREEN**

Jens Andreas Myhr bestemte seg allerede på ungdomsskolen at han ville bli børsemaker. Knappe to år etter endt utdanning, har han etablert seg med eget firma «Myhr Våpenservice» på Klett, ti minutters kjøring fra Trondheim sentrum.

24-åringen er en av de få som faktisk arbeider som børsemaker etter endt utdanning. Faget er «verneverdig», en betegnelse som ifølge udir.no omfatter fag som ivaretar tradisjonelle håndverksfaglige teknikker, metoder og materialer. Fagene blir også vurdert å ha en kulturell verdi det av samfunnsmessige årsaker er viktig å videreføre, på tross av at fagene har lite rekrutteringsbehov.

HENDENE Interessen for våpen, ble tent allerede da han som seksåring løp

i hælene på sin jaktinteresserte stefar. På skolen opplevde han det vanskelig å sitte stille og rolig med et mattestykke eller en tekst.

– Jeg måtte bare bruke hendene, forteller han.

Etter hvert ble han selv en ivrig jeger. Interessen for våpen og estetikk vokste frem. Etter ungdomsskolen, kom han inn ved børsemakerutdanningen ved Gauldal videregående skole, den eneste i sitt slag i Norge.

Bare noen dager etter svenneprøven, ble Myhr ansatt ved verkstedet hos Rogne Våpen i Trondheim. Da de la ned verkstedet, bestemte han seg for å starte for seg selv. Med vissheten om den store risikoen med å starte eget børsemakerfirma, investerte 24-åringen en halv million kroner i etableringen.

Siden han startet opp i januar i år, har det gått over all forventning. Han har mer enn nok å gjøre. At folk har

blitt oppmerksom på ham, gir han jungeltelegrafren æren for.

– Jeg har en fordel av at jeg holder til i Trondheim og ikke i en mindre kommune. Der hadde nok ikke markedet vært stort nok, mener Myhr.

Han trives godt som selvstendig. Hver dag byr på nye utfordringer, avhengig av hva kundene ønsker. Som børsemaker må også han holde seg oppdatert. Nylig var han i Østerrike og Innsbruck for å kurse seg i kikkersikteoptikk.

TILPASSER Som børsemaker reparerer, justerer, tilpasser, monterer og lager du våpen, våpendeler og reservedeler, orienterer Gauldal videregående skole på sine hjemmesider. Man jobber med ulike materialer som stål, tre, plast og andre kunststoffer. I tillegg må en børsemaker beherske tradisjonelle arbeidsteknikker, både moderne maskiner og metoder.

Stor interesse for børsemakerfaget

Gauldal videregående skole er de eneste i Norge som tilbyr utdanning innen børsemakeryrket. Rundt 70 søkere konkurrerer hvert år om de åtte elevplassene.

Mange av søkerne driver ifølge Kirsti Hagenes, avdelingsleder Y-fag med konkurranseskyting, jakt, friluftsliv eller skiskyting. Andre kan ha generell

interesse for våpen. Lærlingplassene er få, og antall søkere skolen tar inn har vært stabilt over flere år.

Selv om det er et fåtall som arbeider som rene børsemakere etter endt utdanning, mener Hagenes at det absolutt er behov for kompetansen. Ikke minst på grunn av det aktive skytter- og jaktmiljøet rundt omkring i landet.

– I en bygd er det gjerne ikke behov for en børsemaker i full jobb. Da er det en fordel at børsemakere har god kompetanse for smått, mekanisk arbeid. Slik sett kan de arbeide med «alt mulig annet» innen nettopp mekanisk arbeid, sier Hagenes.

Linjen arbeider for å dekke behovet i samfunnet for tjenester knyttet våpen

Jens Andreas Myhr foran «skryteveggen» på verkstedet. På veggen henger haglen han har bygd til seg selv og en av kameratene.

og våpenbruk, samt å videreføre et yrke som er knyttet til jakt- og skytterkulturen. Innen faget produksjon lærer elevene om reparasjon og ombygging av skytevåpen, og utvikling av nye våpen og våpendeler.

Innen produktutvikling ser man på våpenteknikk og kreativ utforming av design. Underveis legger skolen også vekt på praktisk arbeid med materialer, verktøy og teknikker tilpasset børsemakeryrket. Skolen er også bevisst på

at faget handler om gamle håndverks-teknikker.

Nettopp fordi det er mangel på lærlingplasser, tilbyr skolen Vg3 på skole for å kunne gå opp til svenneprøve. Børsemakeryrket krever ifølge Hagenes at man er veldig fokusert, og mange stryker.

– Dette er smått, mekanisk arbeid. Her handler det om våpen, og da kan man ikke gjøre feil. Man må trene mye for å bli flink, understreker Hagenes.

Til «Myhr Våpenservice» henvender mange seg med ønske om å få tilpasset våpenet til sin egen fysikk. De fleste våpen i dag er serieprodusert i en industrivirksomhet. Da blir det ifølge Myhr ikke tatt hensyn til at folk er forskjellige.

– En kunde ønsket at jeg skulle justere våpenet slik at det fungerte best mulig med tanke på at han hadde en defekt i ryggen. Som børsemaker kan jeg gjøre det maskinene ikke får til, understreker Myhr.

DET KOSTER Selv om en håndbygget borse koster «flesk», fra rundt 35.000 til 100.000 kroner, opplever han en økende etterspørsel. En ny borse bruker han rundt regnet en og en halv uke på, da med 12–14 timers arbeidsdag. Utgangspunktet for utformingen er klassisk, men med detaljer på våpenet som skiller det fra andres.

– Ja, du kan også få rosa borse, smiler Myhr.

– *Har du selv en drømmeborse?*

– Å ja, det er en modell fra 1800-1900-tallet, men det er tre års bestillingstid og den koster vel 1,5 millioner.

Etter året på børsemakerlinja fikk han ikke lærlingplass. Dermed ble det VG3 og et år til på skolebenken for å kunne gå opp til svenneprøve.

– Jeg hadde lyst til å lage ting, og tilbrakte mye tid på skolen for å «trene» og gjøre det best mulig, forteller Myhr.

Inntakskravet til børsemakeryrket er Vg1 design og håndverk eller Vg1 teknikk og industriell produksjon. Ifølge Hagenes anbefaler skolen sistnevnte.

– Da har de fått grunnleggende trening med å håndtere det maskinelle, forklarer Hagenes.

Blant søkerne hvert år, er det ifølge Hagenes også stadig flere voksne. Guttene er i flertall, men i år har også skolen en jente blant børsemakerelevne.

Skolebyråden vil møte elevene på en ny måte

OSLO På ungdomsskolen fikk Inga Marte Thorkildsen (SV) nok av «Arbeiderpartiets A4-skole». Nå vil hun endre skolepolitikken i Oslo sammen med nettopp Arbeiderpartiet.

TEKST OG BILDE **SNORRE SCHJØNBERG**

Oslos ferske skolebyråd har i flere år vært en profilert rikspolitiker og statsråd for SV. I desember meldte hun flytting internt i rådhusbygget i hovedstaden: Fra byråd for eldre, helse og sosiale tjenester til oppvekst og kunnskap.

– Det er en utrolig flott mulighet til å påvirke hvordan framtida og nåtida for barn og unge skal se ut, sier Thorkildsen til Yrke.

Ansvar for helsestasjon og barnevern er blitt med henne på flyttelasen. SV-politikeren har en ambisjon om å endre hvordan skoleledere, lærere, omsorgspersoner og politikerne møter elever i Oslo-skolen.

VRIDNING – De skal snakke samme språk og nærme seg barn og unge med samme verdier: Hjertet foran og kunnskapen i en ryggsekk som de tar fram når de trenger den, det er den profesjonaliteten vi prediker nå. Det har veldig mye å gjøre med hvordan vi møter barn og unge, hvordan vi ser på dem som ledere i et politisk system, hvilke verdier vi har med oss, og så til slutt hva vi skal gjøre. Ofte har man begynt med tiltakene, men det er ikke der det begynner.

– *Så det er en vridning av hvordan skolepolitikken i Oslo har vært styrt?*

– Ja, jeg vil si det. Vi er så vidt i gang. Vi har jobbet en god stund inn mot barnehagene, barnevernet og helsestasjonene med de aller yngste. Det jeg ser i bydelene og inn mot 0-6-årsgruppa som vi har startet med, er at dette tas

imot med stor jubel, så det er veldig inspirerende, sier Thorkildsen.

– *Hvordan vil skolene merke denne endringen?*

– For det første, hvis vi tar diskusjonen som er nå, håper jeg de ser vi mener alvor med åpenhet og tillitsbygging. Det er en veldig viktig faktor for å utvikle gode skoler, det at du har en debatt om hvordan det egentlig ser ut. Der er vi veldig tydelige fra politisk hold, og vi er i gang med en kulturendring som handler om at lederne må være i tett samarbeid med sine tillitsvalgte i skolen fra både lærer og elev-siden.

– Vi har også tatt til orde for å gjøre noe med stykkprisfinansiering, fordi kombinasjonen av det og karakterbasert opptak, bidrar til å forsterke sosial ulikhet i Oslo. Jeg ønsker også en debatt om inntakssystemet, og rett og slett å åpne opp diskusjonene slik at de i mindre grad foregår inne i etaten eller i konsulentfirmaer, men at de løftes ut i det offentlige rom, sier Thorkildsen.

NYE BRILLER Thorkildsen har vært barne-, likestillings- og inkluderingsminister i Jens Stoltenbergs rødgrønne regjering, og har blant annet gitt ut en bok om barns rettigheter.

– *Hva tar du med deg fra den bakgrunnen inn i skolebyråd-stillingen?*

– Jeg tenker sånn at trygghet og trivsel er bunnplankene i skolen, hvis du ikke har det så klarer de ikke å lære.

Det har vi masse forskning som viser. Jeg tenker at jeg kan tilby noen briller til mange skolefolk. Det kan bli en ekstra verktøykasse som kan gi et nytt perspektiv på hva dette egentlig handler om, sier hun.

– *Mener du at Oslo-skolen skal bli mindre resultatorientert?*

– Jeg tror vi med fordel kan snakke mer med barn og unge om hvordan de opplever det. Og at vi kan snakke mer med lærerne. Bidrar det til at de blir bedre lærere? Bidrar det til at de i større grad kan få barn og unge gjennom skolen?

Det røde byrådet i Oslo, som sitter med støtte fra Rødt, har utfordret regjeringen hardt på arbeidslivspolitikken.

– Vi kan rekruttere så mange vi vil til byggfagene, men hvis lærlingene ser at dette arbeidslivet vil ikke vi være en del av, så kommer de ikke til å søke seg dit. Så Oslo-modellen for et seriøst arbeidsliv er vi utrolig opptatt av.

– *Hvor gjennomsyret er det engasjementet i byrådet?*

– Veldig. Jeg er veldig stolt av det, og veldig opptatt av det, sier Thorkildsen.

STARTET MED SKOLEPOLITIKK For hennes egen del har skolepolitikk vært noe hun har engasjert seg i siden det politiske engasjementet i henne ble vekket tidlig i skoleløpet.

– Det jeg var så irritert på var det vi kalte Arbeiderpartiets A4-skole, at skolen var veldig firkantet. Jeg synes

YRKE-profilen:

HVEM: Inga Marte Thorkildsen (41 år)

STILLING: Byråd for oppvekst og kunnskap i Oslo kommune.

UTDANNING: Gikk på Tønsberg gymnas før hun tok cand. mag. med mellomfag religionshistorie og statsvitenskap på Universitetet i Oslo.

LESTE SIST: Jeg holder på med tre bøker på en gang, jeg er jo født med bøker på beina. Jeg leser Sara Omar sin bok «Dødevaskeren». Den må jeg ta i porsjoner, det er yrkestittelen til de damene som vasker kvinner som er blitt drept på grunn av ære. Det er fra Kurdistan. Så har jeg to fagbøker, den ene heter «Politikk, lek og læring», og den andre heter «Traumer, frykt og kjærlighet».

HØRER HELST PÅ: Jeg har en sønn som sier «sett på høy musikk», for da får han sove.

Du må aldri finne på å ha det stille, da har du laget en felle for deg selv og må være helt stille. Da er det høy jazz det går i, eller soul og funk.

FAVORITTFILM: Akkurat nå må jeg svare Hobbiten og Ringenes Herre, for nå har vi sett dem to ganger med tredjeklassingen, så jeg drømmer om Hobbiten.

BRENNER FOR: Hva brenner jeg ikke for? Jeg brenner for rettferdighet, for at alle barn og unge skal ha en trygg oppvekst og at alle mennesker skal bli møtt som likeverdige mennesker.

HOBBY: Jeg driver med yoga, har lært meg å stå på hodet, det kunne jeg på ungdomsskolen og har lært meg igjen. Det synes jeg er veldig gøy. Så er jeg veldig glad i å ri, men det blir litt for sjelden.

fortsatt skolen har en del å gå på når det gjelder å møte forskjellige elever på ulike måter. Vi jobber mye for å ha rom for praktisk-estetiske fag, og at fagene skal bli mer varierte i sin utforming med ulike måter å lære på. Det er ikke sånn at alle barn er født med bøker på beina og har foreldre som diskuterer hjemme. Det er veldig store forskjeller. Det var jeg veldig opptatt av den gang, og det er jeg fortsatt.

– Jeg var elevrådsleder, det er kanskje ikke så overraskende, for det er mange av dem her på rådhuset, så ikke diss elevrådslederne, det er en viktig jobb som gjøres der ute! Vi var klare over at vi ikke nødvendigvis speilet elevmassen, men det er viktig for skoledemokratiet, sier hun.

– Det er nærliggende å tro at du var blant dem som var født med bøker på beina?

– Det innrømmer jeg glatt, det er

ikke noe å være flau over, men det er viktig å være klar over det og at det ikke er situasjonen for alle. Jeg synes det var fryktelig urettferdig at så mange talentfulle barn ikke blir sett for talentene sine, fordi det ikke er de talentene vi etterspør.

– Hva har du gjort for å klare å se de som ikke er en del av din gruppe?

FØDSLER OG SAUEBONDE – Jeg fikk med meg en grunnholdning hjemme fra, knyttet særlig til urettferdighet. Jeg blir veldig forbannet i møte med urettferdighet, egentlig, og folk som forsvarer urettferdighet. Vi har alle interesse av et mer rettferdig samfunn. Da jeg ble stortingspolitiker skjønte jeg også veldig fort at okei her sitter jeg 25 år gammel uten å ha vært lenge i arbeidslivet, det er veldig mye jeg ikke kan. Hva gjør jeg nå?

Svaret ble å se til Halgeir Langeland,

SV-eren fra Rogaland, som hadde løst problemstillingen med å hospitere ute i det virkelige arbeidslivet. Thorkildsen endte som hospitant både i fengsel, med politiet, barnevernet, barne- og ungdomspsykiatrien, på fødestue (der hun var med på tre fødsler) og som sauebonde i Vinje.

Etter at hun ble kastet som statsråd, fikk hun jobb i Forandringsfabrikken i Oslo, der hun kom tett på barn og unge som lever et vanskeligere liv enn folk flest.

– Det har vært det mest skjellsettende av alt, jeg tenkte jo at ting fungerte sånn relativt bra. Det var sosialdemokratiske Norge, liksom. Men det jeg opplevde der var et system som rett og slett ikke klarer å hjelpe de mest utsatte barna. Og noe av grunnen til det er at vi ikke har snakket nok med barna. Det mener jeg også om skolepolitikken, vi må høre med barna.

Jaber, Niklas og Stian er veldig fornøyd med Café Hanco. Her legges ikke lista så høyt, og det er lov å feile.

Skaper mestring på kafé

FREDRIKSTAD Hva gjør man med ungdom som dropper ut av skolen?

Man starter kafé. Det er i hvert fall oppskriften i Fredrikstad.

TEKST OG BILDER **TERJE HANSTEEN**

For ett år siden startet Glemmen videregående skole i Fredrikstad kafé for dropperne.

Og resultatet ser veldig lovende ut. Ungdommene trives og blir motiverte.

– De er veldig tålmodige med oss her og forstår at ikke alle kan lære like fort. Akkurat det er veldig forskjellig fra skolehverdagen, sier Niklas Bekkevold (19) som droppet ut av to skoler, før han fikk plass på Café Hanco for et år siden.

Da hadde han prøvd seg i seks må-

neder på elektrofag, men det fungerte ikke. Deretter ble han gående hjemme i seks måneder, før han søkte seg inn på bygg – og anlegg ved en annen skole. Heller ikke der følte han seg hjemme. Etter to måneder var han ute igjen.

TEORITUNG Foreldrene tok affære og kontaktet PPT, og det ble arrangert et møte med Glemmen videregående i Fredrikstad. Tilbudet han fikk for et år siden fikk Niklas inn på riktig spor, føler han selv.

– Dette er det beste stedet jeg noen gang har vært på. Her føler jeg meg mer velkommen enn på det jeg gjorde på skolene, sier Niklas.

Ved siden av ham sitter Jaber Alhilali (19) og Stian Hansen (20), som kan fortelle lignende historier om å ikke helt passe inn i skolesystemet. Det ble rett og slett for mye teori.

– Først startet jeg på Greåker videregående i Sarpsborg og kom inn på annetvalget, som var helse – og oppvekstfag. Men jeg likte det ikke.

Så da byttet jeg til bygg – og anlegg, men heller ikke det var helt min greie. Så begynte jeg å hjelpe til i kantina på skolen, og kom inn på restaurant – og matfag på Glemmen videregående i Fredrikstad. Jeg fullførte første året, og fikk et tilbud om å komme hit til kafeen. Og det passer meg veldig bra, for jeg liker bedre å lage mat enn å holde på med teori, forteller Jaber.

FORVENTNINGER -Jeg begynte også på Glemmen videregående skole og fullførte VG1 og VG2 mat – og restaurantfag, men skjønte ikke helt om skolen hadde tenkt å finne en lærlingplass til meg. Så da droppet jeg ut, og hadde småjobber i to år, forteller Stian som snart skal skrive lærlingkontrakt med en matbedrift i Sarpsborg.

– Det var oppfølgingstjenesten som fikk ordnet plass til meg her på Café Hanco. Jeg likte meg fort her og siden har jeg blitt her.

– *Hva tror dere det er som gjør at dere trives så bra her?*

– Kjemien er god, miljøet er godt, og alle har vært gjennom det samme, mer eller mindre, sier Stian. – Jeg hadde ingen mestringsfølelse da jeg kom hit, men det begynte jeg å få ganske fort. Og da ble det morsomt å komme hit.

– *Hvilke forventninger stilles til dere?*

– At vi møter opp til riktig tid, helst litt før, og at vi er et lag. Vi jobber med konfliktløsning, vi øver på kundeservice, lærer å drifte kafeen, vi lager mat og tar oppvasken, tilføyer Jaber. – Og så lærer vi å bli voksne, og ta ansvar.

– *Hva liker dere best ved å være her?*

– Folka her! utbryter Niklas uten å tenke seg om. – Og så er det en god stemning her, og alltid latter.

DRØMMER Snart er Stian i gang som lærling, det innebærer tre dager i uka i lærlingebedriften og to dager i uka hos Café Hanco i to år framover. Niklas er mer usikker på hva han har lyst til.

– Vi trengte en treningsarena som gir mer rom for prøving, feiling og mestring av arbeidslivets krav og forventninger, sier Gunhild Rosnes, leder for fleksible læringsløp i Østfold fylke.

–Jo, jeg vil jo ta et fagbrev, men det haster egentlig ikke. Først må jeg finne ut hva jeg vil, fastslår han og er foreløpig godt fornøyd med å være i kafeen. Jaber derimot har allerede lagt en plan om å starte egen kafé i Rakkestad, som han flytter til etter sommeren.

– Akkurat nå er jeg utplassert på en restaurant her i Fredrikstad, men drømmen er å åpne mitt eget sted. Snart skal jeg møte Nav og få et etableringskurs hos dem. Jeg håper at jeg kan bli et forbilde for andre ungdommer, og jeg vil gjerne ha med elever på kafeen min. Etter hvert kan jeg ta fagprøven som privatist. Men drømmen om egen kafé er det aller viktigste, ikke hva alle andre mener, poengterer Jaber.

BERG-OG-DAL-BANE – *Hvordan motiverer dere ungdommene?*

– Det handler om å gjøre så mange ting som mulig, og starte på et nivå som de mestrer, svarer sjefkokk Henrik Svensson ved Café Hanco.

– I går var vi for eksempel på Kalnes videregående i Sarpsborg for å se på når de slaktet en gris. Der fikk vi også tak i økologiske egg, og av dem har vi laget

is. Vi kjøper inn fisk, og vi lager pasta fra bunnen av. Ungdommene her går fort lei, derfor må vi gjøre ulike ting. Det står ikke på kreativiteten, vi må være impulsive og løsningsorienterte, og jeg synes det går greit å motivere dem. Det er gøy å jobbe med ungdom, og det har vært et interessant år. Man vet aldri hva som skjer, det blir litt berg – og dalbane. Vi gjør mange stunts, slik at eleven får ulike opplevelser.

– Hos oss heter det fleksibel læringsarena, og det er ikke noe mål at de skal ta fagbrevet. Målet er heller at de skal bli dugelige og dannede mennesker, skyter Ketil Johannesen inn, nå pensjonist og tidligere fagleider på restaurant – og matfag ved Glemmen videregående. Han er en av seks som er engasjert av skolen til å være med på prosjektet i Café Hanco.

– Vi skal lære dem å mestre ting, og få dem til å føle at de er til nytte.

– *Hva tror du det skyldes at så mange dropper ut av videregående?*

– Jeg tror det er noe tillært, det er en systemfeil. Man kan jo bli redd når man ser læreplanen. Og så ser vi at mange kommer hit med psykiske problemer.

– Det handler om å gjøre så mange ting som mulig, og starte på et nivå som de mestrer, sier sjefkokk Henrik Svensson ved Café Hanco. Her flankert av Jaber Alhilali.

Foto: Café Hanco

Men så fort de kommer hit, skjer det en forandring, de blir tryggere her. Og det er nettopp derfor jeg har engasjert meg her, sier Ketil. – Og så får de lov til å gå på trynet, det skjer rett som det er at vi må hente dem hjemme.

KLOK UTEN BOK Prosjektet som startet for rundt et år siden, har nå blitt en fast del av tilbudet ved Glemmen videregående. Café Hanco har blitt godkjent lærebedrift for kokkefaget. Det samarbeides tett med den andre store videregående skolen i Fredrikstad, Fredrik II videregående skole, Nav er sterkt inne i bildet og kommunale myndigheter er også involvert, samt fylkeskommunen. Også Lions og andre frivillige lag og organisasjoner i distriktet er involvert. Så langt har Café

Hanco fått til avtaler med seks bedrifter i Fredrikstad, hvor deltakerne på sikt kan bli lærlinger. Alle deltakerne ved Café Hanco, for tiden 22 ungdommer, får en skreddersydd karriereplan.

– Det har vært mye blest om dette prosjektet, mange heier på oss. Og næringslivet ser samfunnsnyten i prosjektet. Dette handler om arbeidserfaring, om å få oppmøtekompetanse. Ikke alle liker å lage mat, men her lærer de å samarbeide. De lærer kundebehandling, dannelses, og vi tar tak i den generelle delen av læreplanen. De lærer at det er bruk for dem, og får dem til å føle seg nyttig, sier den tidligere faglederen som tilføyer at «Klok uten bok» har blitt et slagord ved kafeen.

– Hva skjer hvis de dropper ut av Café Hanco?

– Et par har droppet ut herfra i løpet av året. Da bare skriver vi dem ut, og da tar oppfølgingstjenesten over.

PRØVEPERIODE Bakgrunnen for å starte opp Café Hanco var illevarslede tall for ungdommer mellom 16 og 21 år som ble lagt fram. Det viste seg at i Østfold var hele 1500 utenfor arbeid og opplæring, 300 av dem hørte til i Fredrikstad. Fylket måtte reagere, og tok kontakt med Glemmen videregående og Gunhild Rosnes, som den gang var rektor ved skolen.

– Vi trengte en treningsarena som gir mer rom for prøving, feiling og mestring av arbeidslivets krav og forventninger, derfor startet vi opp en kafé hvor ungdommene kunne prøve ut sin arbeidskapasitet og evne til samarbeid slik at de kan kvalifisere seg til utplassering i bedrifter. I fjor ble et uferdig lokale gjort tilgjengelig, og vi satte i gang med en dugnad. Eleven fikk selv pusse opp lokalene og ta seg av innredningen, sier Gunhild Rosnes, som i dag er leder for fleksible læringsløp i fylket. Ungdom som ønsker seg over i prosjektet, blir intervjuet og må igjennom en fjortendagers prøveperiode. Det handler imidlertid ikke bare om mat, servering og salg ved kafeen. En av ungdommene har også tatt truckførerprøven i regi av prosjektet.

– Vi har bedriftsavtaler som gir mulighet for variert praksis ved utplassering. Dermed åpnes det for mange fag- og yrkesveier, med ulike målsetting – kompetansebrev, praksisbrev og fagbrev. To lærlingkontrakter er nå klare. Vi har også ungdom som får skreddersydd fellesfag med mål om studiekompetanse. Tre av våre ungdommer tar i år privatisteksamen i fellesfag. Det handler om å møte ungdommen der de er, ha troen på dem, gi dem håp og mulighet til å bli «best på noe», som er et slagord på Café Hanco, avslutter Gunhild Rosnes.

På full fart inn i framtida

GJØVIK Fagskolen Innlandet har aldri hatt flere søkere enn i år. Med virtuell teknologi, droner og fjernstyrte roboter utdannes Playstation-generasjonens fagarbeidere.

TEKST OG BILDER **SNORRE SCHJØNBERG**

Andreas Daaland er student på BIM-linja, men ved hjelp av et par VR-briller kan han på sekunder gå inn i en barnehage i Eidsberg – uten å forlate klasserommet på Gjøvik. På skjermene rundt ham kan resten av klassen, og Yrke som er på besøk, følge med på hva han ser inne i barnehagen.

VR-brillene er bare ett av de mange høyt teknologiske verktøyene Norges største fagskole har tatt i bruk for å oppfylle styrets lett svulstige mål om å bli «Norges mest fremtidsrettede fagskole».

– Tanken er at vi skal kunne bruke det til møter og sånn, så trenger vi ikke være i samme rom. Du slipper den reisekostnaden. Så går du i et bygg som ikke nødvendigvis er bygd, og kan se for eksempel at her kan vi ikke ha så mange garderober som vi hadde tenkt, forklarer Daaland.

Både han og resten av studentene er ivrige når de snakker om VR-brillene

Andreas Daaland er student ved BIM-linja på Gjøvik, men når han tar på seg disse brillene går han samtidig rett inn i en barnehage i Eidsberg.

de får bruke i timene. Studentene lager selv modellene, barnehagen i Eidsberg brukte de om lag en uke på.

Mens han fortsatt står i klasserommet på Gjøvik, kan Daaland og de andre studentene gjøre nøyaktige

mål inne i barnehagen. De øver også på å møte hverandre i den virtuelle virkeligheten, slik de i framtiden kan komme til å ha prosjekteringsmøter inne i modellen av hva de skal bygge.

– For oss som har så mye nettbaserte

Lærer Yngve Brovold viser fram hvordan velkjente maskiner blir fjernstyrt av studentene. Et overvåkningskamera i taket lar dem følge med på hva de gjør.

Dronebilder blir brukt til å lage en 3D-modell av arbeidsplassen. Lærer Frøy Michaela Corneliussen forteller om engasjerte studenter når hun tar fram dronen.

studier, så kan jo dette bli en løsning der en fra vestkysten av Afrika går inn i en barnehage eller en turbin med folk herfra, sier konstituert rektor Frank-Jørgen Vangen til Yrke.

For Vangen og de andre lærerne som ikke jobber med dette til daglig kan overgangen til VR-briller bli litt stor. De har ikke grunnkompetansen etter en barndom med Playstation og Xbox som studentene har.

STOR SØKERVEKST For Fagskolen Innlandet har det vært et viktig mål å være fremtidsrettede i undervisningen av morgendagens fagfolk.

Konstituert rektor Frank-Jørgen Vangen smiler bredt når han forteller om søkertallene.

– Det er jo forpliktende når styret har sagt at vi skal være Norges mest fremtidsrettede fagskole. Det er ikke bare det at vi hører om samfunnsendringene som går fort og «industri 4.0» som et ullent begrep, men vi gjør noe med det i klasserommene, forklarer Vangen.

– Kan det forklare at dere har 40 prosent flere søkere enn i fjor?

– Det er sikkert medvirkende. Arbeidslivet og næringslivet rundt oss vet at vi er veldig aktive. Kommunene vet at vi tilrettelegger på best mulig måte for helsefagene. Jeg tror vi har gjort mye riktig, sier Vangen.

Han tror også den politiske oppmerksomheten rundt fagskolene, med ny fagskolelov og politikere som lover økt status, gir flere søkere. Den store veksten kommer i fleksible studieløp, der nettbasert undervisning er en viktig brikke.

Det de lærer bort på fagskolen har også forandret seg. Før skulle man lære seg et fag og kunne det godt for resten av livet. Nå forberedes studentene på en framtid der teknologiske hjelpemidler gjør jobben veldig annerledes.

– I hvor stor grad er dere selv med på å dytte fram utviklingen?

– Jeg tror det at vi hører mer på bedriftene, vi skal dekke de behovene arbeidslivet har. Jeg som vesteråling kan si at jeg har jo en mening, og den formidler jeg, men etter at vi har begynt å jobbe tettere på bedriftene, er det mye vi har lært.

– Dere er ikke redde for at dere beveger dere fortore inn i framtida enn bedriftene rundt dere?

– Nei, det tror jeg ikke. Men vi har et styre, og det er deres visjon at vi skal være Norges mest fremtidsrettede fagskole. Vi er veldig nøye på kvaliteten. Vi skal utvikle studentkompetanse med tanke på det behovet som er der ute, og vi skal også bidra til å markedsføre fagskole både lokalt og nasjonalt, sier Vangen.

Raufoss hevder å ha verdens høyeste robot-tetthet i forhold til folketall. Næringslivet der samarbeider tett med Fagskolen Innlandet.

FJERNSTYRT UNDERVISNING I automatiseringslaben får vi se nærmere på hvordan studentene møter morgendagen. Her er det nivåmodeller og trykkmodeller som bruker vann og luft som i gamle dager, men alt kan fjernstyres. Studentene logger seg inn fra klasse-

rommet eller hjemmefra, og følger med på modellen via et overvåkingskamera.

– Det er veldig overkill det vi bygger, for du vil ikke komme til å ha så mye utstyr. Men vi vil vise hva du kan bruke forskjellige ting til, så vi kan ha mange forskjellige typer utstyr som gjør det samme, men som fungerer på forskjellige måter, sier Yngve Brovold, som har ansvaret for automatiseringslaben.

– Studentene lærer programmering, utstyr og tegning, og den praktiske bruken av det. Samtidig lærer de hvordan er det egentlig den enheten her fungerer, sier Brovold.

Fagskolen er også i gang med å få på plass en ny linje, mekanisk automatisering, som skal vise hvordan automatiseringen og konstruksjon henger sammen.

Også morgendagens anleggsfagarbeidere får møte ny teknologi på fagskolen. Droneflyging brukes til å

lage nøyaktige 3D-modeller av en anleggsplass eller et område.

– Det er en billig og effektiv måte å samle inn data på for å lage en 3D-modell. Hvis jeg skulle gått med GPS og målt disse punktene, ville jeg ikke fått den samme modellen. Teknologien gjør det mer effektivt og nøyaktig, det

Helsefagansvarlig Monica Rustad vil fortsatt ha yrkesfagelever med god grunnkompetanse.

er det vi lærer våre studenter. Vi hev oss på dette samtidig med bransjen, sier Fanny Michaela Corneliusen, lærer på anleggsfag.

GRUNNKOMPETANSE Morgendagens helsefagarbeidere har ikke noen egen lab på skolen, men også her har teknologien gjennomsyret undervisningen.

– Vi har ingen egen utdanning som heter det, for det er viktig å tenke velferdsteknologi innenfor alle våre utdanninger. Det er implantert i alle studieplanene våre. Når vi da underviser i det, må vi bruke det vi finner på nettet. Ellers er det å besøke sykehjem som vi vet er gode på det, sier Monica Rustad, avdelingsleder for helsefag.

Men uansett hvordan framtiden vil se ut, er det en ting både Rustad og alle andre vi møter på Gjøvik understreker:

De trenger elever som går ut av videregående med god grunnkompetanse i faget. Det vil nok aldri forandre seg.

ØNSKER DU Å ANNONSERE I YRKE?

YRKE kommer ut fire ganger i året og er det eneste fagbladet i Norge med fokus på yrkesopplæring, aktuelle og utdypende intervjuer, reportasjer og artikler fra bedrifter, skoler og andre opplæringsinstitusjoner.

Målgruppen er yrkesfaglærere, rådgivere, sosiallærere, opplæringskontorer, lærebedrifter og andre med interesse for yrkesopplæring.

Ta kontakt for et uforpliktende tilbud!

Ann-Kristin Valby
kikki@salgsfabrikken.no
Telefon 901 19 121

NÅ UT TIL
16.000
LESERE!

(Kantar TNS 2017)

utdanningsnytt.no/diverse/annonseinformasjon

Trives som lærling i omsorgsboligen

KARASJOK Drømmen var å bli dyrlege. Det satte allergi en stopper for. Nå gleder hun seg til å bli helsefagarbeider. Men å være lærling er ikke noe «peace of cake».

TEKST OG BILDER **WENCHE SCHJØNBERG**

– Jeg trives så veldig med denne jobben, sier hun til Yrke.

Vi er i omsorgsboligen i Karasjok. Selma Johnsen er på vakt som lærling. Hun sørger for at de eldre beboerne får riktig mat. Prater litt med dem.

– Jeg er glad jeg bestemte meg for å prøve ut dette. Jeg fant ut fort at dette er noe jeg liker, sier hun.

Egentlig er hun fra Tysfjord i Nordland. Men da moren flyttet til Karasjok i Finnmark, ble Selma med. Hun drar

nytte av at hun kan noe samisk, men skulle gjerne kunnet mer.

Flere av beboerne er demente og trives best med sitt eget morsmål rundt seg. Selv om de kanskje en gang har kunnet snakke godt norsk, er ikke norsk språket som faller lettest når minnet svikter. Selma kommer fra en norskspråklig samisk familie, og kunne ønske hun var enda bedre i samisk. Men det hjelper å ha litt samisk i bunn, og hun er glad for alt hun har lært på helse- og oppvekstfag på den samiske videregående skolen i Karasjok.

ALLERGI Det var på åpen dag det første året på videregående at hun bestemte seg for å ta utdanning som helsefagarbeider.

– På grunn av allergi mot pelsdyr kunne jeg jo ikke bli veterinær. Tanken på å jobbe med eldre har nok vært der, inne i meg. Jeg har alltid vært glad i å snakke med eldre. Det forsto jeg blant annet da jeg besøkte min oldefar. Det faller meg naturlig, sier lærlingen. Målet er å bli sykepleier etter å ha tatt fagbrev som helsefagarbeider.

Lovelyn Alstad er veilder for Selma.

– Jeg tenker på å bli jordmor. Men hvem vet, kanskje trives jeg så godt i yrket at jeg fortsetter som nå, sier hun.

– *Hvordan ble du tatt imot som ung lærling her i omsorgsboligen?*

– Veldig godt. Selv om det var nytt for meg, jeg hadde jo ikke gjort dette før, følte jeg meg trygg. Jeg fikk følelsen av at her skal jeg være.

KOSELIG Hun gjentar hvor koselig det er å være i omsorgsboligen og blant de eldre.

– Hvis du ser bort fra stress, og dessverre kan det være en del stress, så er det koselig å være her. Jeg føler jeg knytter vennskapsbånd med eldre, at jeg får høre deres historie.

– *Føler du deg noen gang for ung? At du tenker at dette er mennesker med et helt og levd liv, mens du er i startgropa?*

– Nei, ikke nødvendigvis. Jeg føler det er spennende å høre på dem. Jeg sier det jeg kan på samisk, resten på norsk. Det fungerer.

– *Hva er viktigst i jobben din?*

– Det aller viktigste er jo å se de eldre. Jeg liker spesielt godt morgenstellet. De blir så glade og takknemlige, flere beklager at de er til bry. Det er så

lite som skal til for å få følelsen av å bety mye.

FERDIG SNART Hun har vært lærling siden september 2016. Nå har hun omtrent et halvt år igjen.

– Jeg har hatt to veiledere her på huset, den første gikk i mammafermisjon. Nå har jeg en god veileder i Lovelyn Alstad som er helsefagarbeider, sier hun.

Lovelyn Alstad beskriver overfor Yrke Selma som en god lærling som lærer det hun skal.

– Det er viktig at vi får flere i dette faget, sier hun.

– *Hva er bra med Selma?*

– Hun er ganske rolig. Flink med beboerne. Akkurat slik hun skal være i dette faget.

Selv innrømmer Selma Johnsen at arbeidet med oppgavene som skal leveres inn som lærling, er mer tidkrevende enn hun hadde sett for seg.

LITE FRITID – Det negative er at jeg nesten ikke får tid til å være sammen med venner. Oppgavene tar mye tid. Da jeg var elev på skolen hadde jeg jo lærer rundt meg som jeg kunne spørre hele tiden. Det savner jeg nå. Det hadde vært fint og fått veiledning fra skolen fortsatt. Det kunne jeg ønske at kunne gått an å få, sier hun.

– Vi har mye teori. For eksempel har jeg skrevet en oppgave om diabetes. Jeg gruer meg veldig til å gå opp til fagprøven, sier hun.

Samtidig vet hun at hun får øvd på oppgavene hver eneste dag som lærling. Det gir en ro.

– Men jeg kunne ønske jeg hadde hatt enda et år på meg som lærling. Jeg tenkte at det å være lærling ville bli «piece of cake». Men det er mer jobb enn jeg hadde trodd, sier hun.

Ombygd anleggsmaskin muliggjorde drømmejobben

LILLEHAMMER Funksjonshemmede Alexander Letrud (25) fikk drømmejobben.

Nå kjører han en kjempestor dumper som er ombygd spesielt for ham, fordi han sliter med spasmer høyre arm og bein.

TEKST OG BILDER

HARALD VINGELSGAARD

– Stig på! Alexander Letrud har tatt plass i førerhuset på anleggsmaskinen, en Volvo dumper A35 E. Vi får sitte på med ham en tur, mens han kjører inne på anleggsområdet til Hovemoen Grustak på Lillehammer, hvor han arbeider for Veidekke.

– Her har jeg spaker for både styring, gir og tipp på venstre hånd, forklarer Alexander. Det er disse spakene som er spesialbygd for ham. Med hjelp av disse spakene kan han kjøre den store anleggsmaskinen, selv om han har spasmer i hele høyre arm.

ARBEIDSDAGEN Han kjører ned til grustaket. Han kan holde rattet med høyre hånd når han kjører rett fram. Men når han svinger dumperen, vrir han den runde styrespaken med venstre hånd. Elegant. Lettvint.

I grustaket står en gravemaskin som lesser grus på dumperen. Når lastepla-

net er fullt med grus, kjører han et par kilometer opp til stedet hvor han skal tippe grusen, knuseverket.

Ved hjelp av tippspaken på venstre side, tipper han lasten ned i en sjakt. Grusen sorteres. Noe blir til fin sand. Steinene knuses i forskjellige størrelser og brukes til alt fra veibygging til å fylle opp tomter hvor folk skal bygge hus eller hytter.

Han tipper grusen enkelt og raskt. Deretter kjører han med et smil nedover anleggsveien tilbake til grustaket. Mer grus lesses på lasteplanet. Ny tur til knuseverket i vente. Slik kjører han, full arbeidsdag.

Alexander er iført arbeidsklær med store reflekser, slik at han er lett synlig på anleggsområdet. Han bruker også hjelm med vernebriller, som alle skal gjøre på slike anleggsplasser.

HJERNESLAG Alexander Letrud fikk hjerneslag da han var åtte år gammel.

– Jeg sparket fotball med noen kamerater, og skulle bare hente ballen. Da jeg nesten kom fram til ballen, falt jeg plutselig, sier han.

– Jeg husker at jeg ble litt skjev i ansiktet. Og at jeg ble kjørt til sykehuset. De på sykehuset fant ikke ut hva som hadde skjedd, før et døgn etterpå.

– Jeg hadde fått hjerneslag og ble

Anleggsleder Hans Petter Haugsrud er svært godt fornøyd med jobben som Alexander Letrud utfører på Hovemoen Grustak på Lillehammer.

lam på hele høyre side. Jeg måtte sitte i rullestol. Ikke greide jeg prate. Og ikke kunne jeg skrive noe, sier Alexander Letrud.

Etter en måned begynte han å gå litt. Det tok et halvt år før han begynte å si noen ord igjen.

– Jeg er sta, sier Alexander Letrud. Stahet er en svært viktig egenskap for å nå sine personlige mål. Og for å trene seg opp igjen etter sykdom.

Han ble gradvis bedre, år etter år.

– Da jeg ble 20 år, stoppet bedringen.

– Nå tror jeg ikke at jeg kan bli bedre enn jeg er, sier Alexander.

Han tror han må leve med spasmene på høyre side, både i armen og i foten.

SPORTSMANN Alexander Letrud er en aktiv langrennsløper.

– Jeg trener veldig mye og er med på rekruttlandslaget i paralympisk. Uten treningen ville både armen og foten på høyre side vært dårligere.

– *Hvordan opplever du å leve med ditt handikap?*

– Det var verre før. Da jeg gikk på barneskolen og ungdomsskolen, kunne jeg ikke være med på det jeg ville gjøre sammen med kameratene. Jeg ble også tatt ut av klassen for å få privattimer. Det var ikke noe moro.

– Nå synes jeg det er helt greit. Jeg tenker som så, at jeg får være med på mye som andre uten handikap ikke opplever, på Beitostølen Helse- og idrettsenter og Ridderuka.

Her inne i førerhuset til dumperen trives Alexander Letrud. Legg merke til spakene og hendelen på venstre side, spesialombygd, slik at han kan kjøre maskinen.

– Mange spør meg om jeg tenker tilbake. Men jeg tenker heller framover. Jeg prøver å tenke positivt, men jeg har noen tunge dager innimellom, sier Alexander Letrud.

DRØMMEN Han begynte å drømme om å kjøre store anleggsmaskiner i åttende klasse på ungdomsskolen. Da han gikk videregående skole i Våler fikk han øve på en spesialombygd gravemaskin. Det var moro. Samme maskin benyttet han under læretiden i firmaet Hafjell Maskin. Etter to år på videregående skole og læretiden i bedriften, tok han fag-

brevet. Alexander Letrud er fagmann med tittelen «anleggsmaskinfører».

Ikke nok med det. Han fikk fast jobb i Hovemoen Grustak som drives av det store firmaet Veidekke. Han ønsket seg dit fordi han hadde hørt så mye bra om det.

– Jeg tenkte knuseverket til Veidekke på Lillehammer kunne være en ideell arbeidsplass for meg. Det er mindre styring med hendlene i dumperen enn i gravemaskinen som jeg brukte på skolen og i læretiden. Jeg slipper også å bære rør, og annet tungt arbeid, når jeg arbeider i en dumper.

Alexander Letrud snakket med faren sin om jobben i Veidekke. Og i samarbeid med en arbeidslivscoach i NAV, ble anleggsleder Hans Petter Haugsrud i Hovemoen Grustak kontaktet. Kunne Alexander Letrud få jobb som anleggsmaskinfører for Veidekke?

– Da vi fikk forespørselen tok vi en runde på huset, vi snakket sammen om hvordan vi kunne få dette til, sier Haugsrud.

VELDIG BRA Haugsrud sjekket Alexanders referanser.

– Alt vi hørte om ham, var veldig bra. Men vi måtte få hjelp av Hjelpemiddelsentralen til å bygge om dumperen, sier Haugsrud.

Veidekke er veldig godt fornøyd med jobben Alexander utfører.

– Han er veldig flink til å kjøre anleggsmaskiner. Han møter opp til riktig tid og er punktlig. Det er viktig.

Haugsrud legger vekt på at de har et godt arbeidsmiljø, og at fraværet er lavt.

– Alexander bidrar til vårt gode miljø, og han har nesten aldri fravær fra jobben.

Etter at Alexander begynte hos Veidekke, ble det holdt mange oppfølgingsmøter med arbeidsgiveren, Hjelpemiddelsentralen, arbeidslivscoachen i NAV og en ergoterapeut fra Øyer kommune.

– Alt er nå så godt tilrettelagt, at vi har sluttet med slike møter for lenge siden, sier Haugsrud.

FORELDRENE Hjelp fra foreldrene, både mor og far, har vært avgjørende for ham etter at han fikk slag som guttunge.

– Uten den gode hjelpen fra mine foreldre, hadde jeg aldri greid å nå målet mitt om å bli anleggsmaskinfører.

– *Hvordan ser du på fremtiden i arbeidslivet?*

– Fremtiden ser veldig lys ut. Jeg gleder meg til å gå på jobb hver dag, sier Alexander Letrud.

Trondheim fagskole samarbeider med produsenter av lokalmat

TRONDHEIM Lokale produsenter er ofte gode til å lage mat, men kan savne litt kunnskap når det gjelder økonomi og markedsføring. Nå innledes det et samarbeid med Trondheim fagskole, som oppretter studiet verdiskapning i lokalmat.

TEKST OG BILDER **KARI KLØVSTAD**

– Fagskolen kan ikke leve sitt eget, isolerte liv. Den må også se behovene som finnes ute i næringslivet. Dette mener de ansvarlige på skolen. Vi møter rektor Frode Øren, assisterende rektor John Erling Moen og avdelingsleder Arne Brenden.

De viser til at valget var lett da det kom henvendelse om det var mulig å få til et tilbud til dem som produserer mat i liten skala.

Svaret ble selvsagt positivt.

MAT OG TEKNIKK I Trondheim har de et toårsstudie i matteknikk fra før. Det nye tilbudet det nå er søkt om godkjen-

ning for, vil dra god nytte av dette både når det gjelder lærere og utstyr.

Målet er å være i gang fra høsten av med samlingsbasert undervisning. Det er plass til 30 studenter, og småskala-produsenter fra hele landet kan søke denne halvårsenheten.

Bak hele prosjektet står Røros og Holtålen kommune, med god støtte i Rørosmat, som har 27 lokalprodusenter under sine vinger. Hovedmålet er kompetanseheving, og studietilbudet verdier i lokalmater en del av dette.

BEHOV FOR KUNNSKAP – Når vi for-
hører oss hos etablerte produsenter, vil

de gjerne lære mer om kalkyler, budsjett, regnskap og markedet der ute. De hadde jo en idé om et produkt da de starter opp hjemme på gården, men det er ikke sikkert de hadde så god kunnskap om det andre som skal til for å drive et foretak. Målet må være å hjelpe produsentene til å drive godt og få opp lønnsomheten, sier Marit Evanger, som er utviklingsleder hos Rørosmat.

Hun understreket at det matfaglige heller ikke vil bli glemt i studiet, så her er det kunnskap å hente enten du lager ost eller baker.

MATNYTTIG – Det hjelper ikke å være god til å lage pølse, hvis du ikke klarer å selge den. Her kan det være litt å hente hos oss når det gjelder økonomikunnskap og markedsføring, sier assisterende rektor ved fagskolen, John Erling Moen.

Avdelingsleder Arne Brenden var lærer ved Ørland meieriskole før han ble avdelingsleder ved fagskolen og kjenner forholdene godt der ute. Nå kan han vente seg studenter som er ute etter matnyttig kunnskap.

Det lages ost på fagskolen i dag, og avdelingsleder Arne Brenden (til venstre) og assisterende rektor John Erling Moen er fornøyd med kvaliteten.

Trondheim fagskole har sitt eget, lille meieri som er i full drift i undervisningen. Det vil komme til god nytte i det nye studiet også, mener avdelingsleder Arne Brenden.

Teknisk klasse ble lesehester

KRISTIANSUND Klassen har lest åtte romaner. Diskutert dem, ment noe om dem og samtalt om dem på podkast. Det koster arbeid å være juryklasse for Ungdommens kritikerpris. Men alle er enige om at det også gir.

TEKST OG BILDER **WENCHE SCHJØNBERG**

Vi er i TAF-klassen på Kristiansund videregående. I år var klassen eneste yrkesfagklasse som var juryklasse for kritikerprisen.

Dette er en ren gutteklasse. De seks elevene tar både yrkesfaglig- og studiekompetanse over fire år. Fagområdene er tekniske og mekaniske fag.

Ingen av dem beskriver seg selv som akkurat bokhester. Noen få har lest en del, flertallet har ikke lest spesielt mye. Bøkene det har gått i, har vært hovedsakelig spenningslitteratur som Stephen King, Jo Nesbø og fantasi som Harry Potter-bøkene og Ringenes herre-trilogien.

Nå har åtte ulike norske forfattere stått på agendaen.

LYRIKK OG ROAD Det er lyrikk. Det er kritikk av historieskriving om middelalderen Det er bok bygd på intervjuer med en hjemvendt fremmedkriger. Det er en road-roman om Vestlandet. Det er en ny roman fra Jan Kjærstad. Det er skildring av hvordan være foreldre til et autistisk barn. Det handler om abort og EU og om en ung kvinnes raseri. Og det er noveller.

– *Krevende lesning?*

– Ja, men jeg tenker at dette prosjektet gir et utvidet syn på litteratur vi omgir oss med, sier norsklærer Merete Bratsberg Aae.

Elevene samstemmer:

– Noen var tunge, andre mer lett-leste. Men vi tok notater underveis.

Vi leste alle bøkene i løpet av fire måneder, sier guttene. En av elevene medgir at han ikke leste alle. Det var det heller ikke noe krav om. Bare de som skulle møte i storjuryen som valgte ut vinneren, måtte ha lest absolutt alle fra perm til perm.

– Det var veldig fint å få erfaring med denne type læreprosess, sier Vegard som også ble plukket ut til å lese opp juryens begrunnelse da prisen ble delt ut i Oslo.

FREMMEDEKRIGER I hard konkurranse med sju andre var det forfatteren Demian Vitanza som vant prisen med boka «Dette livet eller det neste». Her skildrer han en hjemvendt fremmedkriger,

◀ Her er klassen fra Kristiansund som var juryklasse. Fra venstre Vegard Grønset, Lars Kämpe Aas, Kasper Trang Hustad, Niklas Strobel, Aleksander Mittet og Kristian Kvernes Hatlen (foran i midten).

bygd på intervjuer gjort i et fengsel på Østlandet.

Klassen er stort sett enige om at denne boka er den beste, eller i hvert fall en av de tre beste.

– *Hvorfor?*

– Boka gir innblikk i en verden som vi ellers ikke kjenner så godt til. Spenning, sier guttene.

Kasper likte imidlertid Jan Kjærstads bok best.

– «Berge» var en god bok om terror som tema, en annerledes 22. juli-fortelling. Jeg likte den godt, sier han.

For Niklas var det boka «Baugeids bok» av Aina Vilanger som gjorde størst inntrykk. Boka handler om abbedisse Baugeid Dagsdatters middelalderliv ved Gimsøy kloster i Skien

– Det er kanskje fordi det var denne boka jeg leste mest grundig, fordi jeg var med og hadde ansvaret for intervjuet med forfatteren av denne boka, sier han.

GULROT OG PIZZA På prisutdelingen i Oslo var 160 elever, lærere og forfattere til stede. I likhet med Niklas deltok flere i klassen og intervjuet forfatterne.

Utdelingen fungerte som en gulrot for elevene. De medgir at de sa de måtte ha betenkningstid da faglærer Merete Bratsberg Aae foreslo at klassen skulle søke om å få bli juryklasse.

Løfter om pizza hjalp også.

Lærer Bratsberg Aae sier smilende at det hjelper med litt bestikklser, men at dette er noe klassen må ville, og noe læreren må ville, om det skal fungere. Å lese åtte bøker på forholdsvis kort tid, bedømme dem og velge ut hvilke tre klassen mener bør vinne, er hardt arbeid.

– Du må finne plass til det på timeplanen. Som lærer må du være villig til

Merete Bratsberg Aae anbefaler gjerne andre å delta i Ungdommens kritikerpris.

å gi litt ekstra. Jeg har klassen også i samfunnsfag, og flere av emnene går jo over i hverandre så vi har fått tatt noen timer derfra. Men det er krevende, det er helt sikkert, sier hun.

For klassen og læreren betyr det også mye at prosjektet er eksamensrettet. Kommer klassen opp i muntlig norsk, mener Merete Bratsberg Aae at

de har alt å vinne på å ha deltatt som juryklasse.

LYDFILER Hun har deltatt med en klasse før også, da sendte de inn nominasjonen på vanlig måte. Denne gangen var vrien at elevene leste inn lydfiler på podkast, der de samtalte om bøkene. Podkastene ligger ute på soundcloud.

Klassen besøkte også Stortinget i forbindelse med Oslo-turen, etter invitasjon fra en politiker fra Møre og Romsdal. Paradoksalt nok var stortingsbesøket dagen da tidligere justisminister Sylvi Listhaug (Frp) måtte opp og ned på talerstolen for å beklage uttalelsen om at Arbeiderpartiet setter rettighetene til fremmedkrigerne foran Norges sikkerhet.

Elevene sier det var en spesiell dag å besøke Stortinget, særlig i lys av boka de nettopp hadde lest.

– Vi kom tett innpå noe som er ukjent for folk flest, sier elevene.

– *Har prosjektet gitt økt lese lyst?*

– Nei, sier en.

– Ja, svarer flere andre.

– Men vi kaster oss nok ikke over åtte nye bøker akkurat med det første, kommer det fra bakerste rad.

FAKTA UNGDOMMENS KRITIKERPRIS:

- Pris for skjønnlitterær samtidslitteratur, delt ut av elever i videregående opplæring.
- Administreres av foreningen! les og støttes av Utdanningsforbundet, Den norske Forleggerforening og Norsk Kritikerlag.
- Hvert år velges sju klasser fra videregående ut som juryklasser. Søknadsfristen er i mai.
- Juryen skal representere norsk ungdom. I kriteriene står det at yrkesfag skal være representert.
- Tre kritikere fra Norsk Kritikerlag utgjør juryen som velger ut de åtte nominerte bøkene.

Disse bøkene var nominert i år

- «Dette livet eller det neste» av Demian Vitanza, vant.
- «Baugeids bok» av Aina Vilanger.
- «Berge» av Jan Kjærstad.
- «Ein gong var dei ulvar» av Therese Tungen.
- «Jeg nekter å tenke» av Lotta Elstad.
- «Lenis plassar» av Øyvind Rimbereid.
- «Tung tids tale» av Olaug Nilssen.
- «Vestlandet» av Erlend O. Nødtvedt.

Laget egne pølser til norgesmesterskapet

OSLO Trinne pølser brunes i pannen. En fristende lukt brer seg, men er de gode nok til å hevde seg i NM? Elevene på Norsk restaurantskole er spente før avgjørelsen.

TEKST OG BILDER **KARI KLØVSTAD**

Hvert år arrangerer kjøttbransjen sitt eget norgesmesterskap der burgere, spekemat, ribbe og mye annet kjemper om heder og ære. For fire år siden ble det opprettet en egen klasse der videregående skoler med matfag kan konkurrere, og i år var oppgaven å lage en egenkomponert skolepølse.

– Produktene går inn i den ordinære bedømmelsen, så i år får elevene tilbakemelding på pølsene de har laget, og det kåres en vinner blant de seks påmeldte skolene, sier Svein-Erik Eide, som er kommunikasjonssjef i Kjøtt- og fjørfebransjens landsforbund. I 2017 var det Nannestad videregående skole som ble norgesmester i medisterkaker.

Norsk restaurantskole i Oslo var en av dem som tok utfordringen og meldte seg på i år. Men som de selv sa: – Styrken vår må være smaken, for vi har ikke

noe eget pølsemakerutstyr, så det er mulig innholdet ble litt for grovhakket.

GROVISER Noen groviser er det også blitt elevene imellom. Dette er ikke til å unngå når sju unge på vg1 går sammen for å lage pølse. Den dagen Yrke er på besøk er det klart for en siste prøvemaking før den store konkurransen.

Det var viktig for elevene å få til en smaksrik pølse, men de måtte heller ikke glemme at det skal være rikelig med kjøtt i den.

– Vi ble fort enige om krydderet, og alle har tenkt litt på hva som vil gi den beste smaken. Det er både litt chili, piri piri og kajennepepper i pølsene. De skal ha sting, men du skal ikke brenne deg på tunga, sier Daniel Aall Skilling-

Kommunikasjonssjef Svein-Erik Eide i Kjøtt- og fjørfebransjens landsforbund mener at både skolene og kjøttbransjen har fordeler av at elevene konkurrerer i NM. Foto: Privat

◀ Pølsene er varmet og skal prøvesmakes. Det er fra venstre Daniel Aall, kokk Jon Erik Dahl som studerer til å bli yrkesfaglærer og Alan Frez.

haug. Han pendler fra Holmestrand til skolen hver dag, og har fått oppgaven som dagens pølsesteker.

FULL KONTROLL Jon Erik Dahl har vært rådgiver. Kokken studerer til å bli yrkesfaglærer ved Oslo Met, og er ute i praksis på restaurantskolen.

– De beste rådene jeg har gitt er hvordan du jobber med farsen. Det aller viktigste er å ha full kontroll over temperaturen så ingrediensene ikke skiller seg. Når du stapper pølser en og en, må du også passe på at tarmen ikke sprekker eller du får med luftbobler. Pølsene våre kan nok fort bli litt grove, men vi får se hva juryen liker, sier Dahl.

Konkurranser hører kokkeyrket til, og du har nivåer fra Tine matcup for elever på videregående til det prestisjetunge verdensmesterskapet for kokker, Bocuse d'Or.

– Hvis noen av elevene våre ønsker å konkurrere senere, så får de erfaring gjennom å være med i NM for kjøttprodukter. Det er viktig å takke ja til en slik invitasjon fra bransjen, sier Hege Arntzen, som er rektor ved Norsk restaurantskole.

KONTAKT MED TRENDENE For skolen er det viktig å ha kontakt med matbransjen utad. Mye endrer seg, og det gjelder å henge med på trendene.

– Men først og fremst skal vi gi grunnleggende kompetanse, så kan hvert enkelt sted forme sine ansatte. Vi kan ikke gå i hver minste detalj når det gjelder suppe, salat, japansk eller andre spesialiteter, sier Hege Arntzen.

Norsk tradisjonsmat står høyt i kurs på skolen. Den angripes fra alle kanter, og da er det viktig blant annet å kunne

Det har vært en ny erfaring for elevene på Norsk restaurantskole å lage pølse. Det er fra venstre rektor Hege Arntzen, Alan Frez, Jacob Kjos-Hanssen, Mikkel Bergundhaugen Roppen, Stine Bidne Gundersen, Daniel Aall Skillinghaug og Oscar Holst Tideman.

lage pølser av gode, norske råvarer, mener rektoren.

Espen Lynghaug i NHO Mat og drikke ser flere fordeler ved at elevene fra de videregående skolene får delta i NM i kjøttprodukter.

– Dette er en fin måte å få vist fram kjøttbransjen. Mitt inntrykk er at de fleste som starter på restaurant- og matfag ser for seg å bli kokk. Bli det større fokus på kjøttfagene, og elevene får større kunnskap om råvarer og produkter, kan de også velge denne veien videre, og de er det behov for dyktige fagfolk som pølsemaker, butikkslakter eller kjøttskjærer, sier Lynghaug.

STRENGE KRAV I NM blir pølsene til elevene vurdert av landets fremste smaksdommere, med samme strenge kriterier som de store kjøttbedriftene i Norge. Produktutvikling er også en del av læreplanen, så pølsene gjør nytte for seg også på dette området.

Hvordan gikk det så? Vi har hoppet noen uker fram i tid, mesterskapet er avviklet og vinnerne er klare.

– Dommerne vet ikke at de bedøm-

mer pølser fra videregående skoler. De bedømmer rundt 185 forskjellige pølser i konkurransen, og i år var seks av dem laget av elever, forklarer kommunikasjonssjef Svein-Erik Eide i Kjøtt- og fjørfebransjens landsforbund.

Skolene som deltok var Tangen vgs., Nannestad vgs., Åssiden vgs., Bryne vgs. Etterstad vgs., og Norsk restaurantskole.

Vinneren ble pølsen fra Åssiden videregående, eller Åssia-pølsa, som var navnet. I bedømmelsen står det blant annet at det pølsen har en god balansert og kraftig smak. Den er saftig, men mangler litt i bittet og har litt å gå på i konsistens.

De fem andre skolene ble ikke rangert, men de fikk sine bedømmelser. Det kommer fram at deltagerne fra Norsk restaurantskole hadde vært litt harde på krydderet.

Det kunne blitt en bra pølse, men dommerne savner balanse i smaken. Pølsen ble også litt grøtete og uemulig, som det heter på fagspråket. Men elevene er blitt en erfaring rikere.

YRKE besøker: Kristiansund videregående skole

STED: Kristiansund i Møre og Romsdal

STØRRELSE: 897 elever på den videregående skolen. 146 studenter på Fagskolen i Kristiansund. 206 ansatte, derav 164 pedagoger iberegnet rektor, assisterende rektor og avdelingsledere.

UTDANNINGSTILBUD: Både yrkesfag, studiespesialisering, tilbud til minoritetsspråklige elever med kort botid i Norge, særskilt tilrettelegging og praksisbrevklasser.

YRKESFAGLIG TILBUD:

- **Bygg- og anleggsteknikk:** VG1 bygg- og anleggsteknikk, VG2 byggtsteknikk, VG2 klima-, energi- og miljøteknikk, VG3 påbygning til generell studiekompetanse.
- **Design og håndverk:** VG1 design og håndverk, VG2

frisør, VG3 påbygning til generell studiekompetanse.

- **Elektrofag:** VG1 elektrofag, VG2 elenergi, VG2 og VG3 data og elektronikk, VG2 og VG3 automatisering, VG3 påbygning til generell studiekompetanse.
- **Helse- og oppvekstfag:**

Produserer skattebetalere

KRISTIANSUND Hun styrer Nordmøres største videregående skole.

Som mål har hun å produsere skattebetalere. Da har elevene fått en ballast som gir dem mulighet til å mestre eget liv, mener rektoren.

TEKST OG BILDER **WENCHE SCHJØNBERG**

Marit Rovik Bjerkestrand utdyper gjerne:

– Målet mitt er at vi skal produsere skattebetalere, og da snakker jeg over et stort spenn. Vi har elever som går på et særskilt tilrettelagt tilbud. Og vi har elever på maritime fag som ender for eksempel som kapteiner på store skip. Og vi har elever som sliter mens de går her, men hvis de ender opp som skattebetalere, så har de oppnådd kontroll, sier rektoren.

Hun tar imot Yrke på sitt kontor, beliggende i ett av mange bygg som huser skolen og fagskolen.

– Vi er en paviljongskole. Vi pleier å si at den dagen vi får bygd bro mellom de forskjellige byggene, da er vi komplette. Det spørs om vi kommer dit noen gang, sier hun og ler.

– Men hvorfor dette behovet for å levere skattebetalere?

– Jo, fordi vi som skole vil gi noe tilbake, og fordi vi vil gi elevene det beste utgangspunktet for å fungere i arbeids- og samfunnslivet. Med tilrettelegging og med mulighet til å bruke lengre tid enn de vanlige årene, kommer ungdommene gjennom og blir kjempeflotte arbeids- og familiefolk.

Bjerkestrand slår ut med hendene og peker på at dette er noe hun mener må ses over et litt lengre perspektiv enn de to-tre årene skoletiden varer.

MANGE ÅRSAKER – Det med gjennomføring er en ting. Selvsagt er vi opptatt av det, og vår elevtjeneste arbeider aktivt med å ta kontakt med dem som er i faresonen for å slutte eller faktisk slutter. Men vi ser at vi gjennomføring kan ta flere år enn det utdanningen faktisk tar. Har vi et-

ter for eksempel fem år produsert en skattebetaler, mener jeg utdanningen er vellykket. Noen trenger flere år på seg enn andre for å gjennomføre, det er helseårsaker, det er familiære årsaker.

Bjerkestrand som leder en skole som i stor grad er en yrkesfagskole, mener det blir feil å sammenligne gjennomføring på studiespesialisering med yrkesfag.

– På studiespesialisering kommer frafallet etter videregående, i forbindelse med studier på høyskole og universitet. På yrkesfag kan det noen ganger ta lengre tid å få loset elevene gjennom skole og læretid, men ender det ut i en skattebetaler har vi nådd målet, sier hun.

– Dere er Nordmøres største videregående skole og er samlokalisert med Fagskolen Kristiansund. Hvordan ivaretar

VG1 helse- og oppvekst-
fag, VG2 helsefagar-
beider, VG3 barne- og
ungdomsarbeiderfag,
VG3 påbygning til generell
studiekompetanse.

- **Restaurant- og matfag:**
VG1 restaurant- og matfag,
VG2 kokk- og servitørfag,

VG3 påbygning til generell
studiekompetanse,
VG3 påbygning til generell
studiekompetanse.

- **Service og samferdsel:**
VG1 service og samferdsel,
VG2 salg, service og sik-
kerhet, VG2 reiseliv, VG2
IKT-servicefag,

VG2 transport og logistikk,
yrkessjåførkurs (landslinje),
VG3 påbygning til generell
studiekompetanse.

- **Teknikk og industriell
produksjon:** VG1 teknikk
og industriell produksjon,
VG2 industriell teknologi,
VG2 kjøretøy, VG2 mari-

time fag, VG3 påbygning
til generell studiekompe-
tanse, VG2 kjemiprosess,
Yrkes- og studiekompe-
tanse, fireårig YSK-TAF i
utdanningene kjemi-, pro-
sess- og industrideknologi.

- **Praksisbrevordningen**
- **Jobbsjansen B**

Cathrine Lundhaug går på
tilbudet til yrkessjåfører.
Hun kommer fra jobb i
Posten, nå vil hun kjøre
lastebil for Posten og Bring.

▲ De store bilene til yrkessjåførlinja preger en del av skolegården mellom alle bygningene skolen holder til i.

► Hos elevtjenesten møter vi Nils Bernhard Stølen og Thomas Nyland. Stølen er avdelingsleder for elevtjenesten, mens Nyland er ansatt i PPT-tjenesten på Ytre Nordmøre. Men også han har daglig arbeidsplass på skolen.

►► Ola Mæle er elevrådsleder på Kristiansund videregående.

dere denne posisjonen som den største leverandøren av fagutdanning?

– Vi ønsker å være et fagmiljø som andre kan dra nytte av. Vi har blant annet et ressurscenter som kjører alle typer kurs for voksne. Det er lengre kurs, og det er kortere kurs, for eksempel tilbyr vi kurs om pakking og sikring av last samt kurs for renholdsarbeidere. Variasjonen er stor, og noen kurs gir formell kompetanse, andre ikke. Vi har et godt samarbeid med både kommunene rundt Kristiansund og Kristiansund kommune, samt med

næringslivet generelt. De er alle gode samarbeidspartnere når våre elever skal få prøve ut ulike yrker og senere finne læreplassen som passer for den enkelte.

FAGSKOLEN Frem til nå har det vært en kjempefordel at vi har skolene på samme sted. Vi profitterer begge på nærhet. At vi har felles administrasjon og ligger tett, betyr også at vi kan tilby hele stillinger. Lærere kan både jobbe på fagskolen og på videregående, sier hun.

– *Hvordan er interesse for yrkesfag på Nordmøre?*

– Distriktet preges av at tradisjonelt arbeidsmarked. Dette gjenspeiler også elevens ønsker. Før gikk vi ut fra at venner betyr mest for utdanningsvalg. Nå ser vi at det er foreldrene som har størst innflytelse, sier Bjerkestrand.

SPEILER FORELDRENE For Nordmøres del gir denne speilingen seg utslag i stor oppslutning om yrkesfag. I år søkte over 50 prosent seg til yrkesfag.

Rektor Marit Rovik Bjerkestrand leder en stor bedrift. Det handler om veien videre for alle ungdommene som går på skolen.

– Vi jobber mye mot ungdomsskolen, både mot foreldre og rådgivere. Vi opplever stor interesse for helse- og oppvekstfag, også for de tekniske fagene. Vi ser også stor søkning til teknikk og industriell produksjon, sikkert på grunn av oljen, vi har også flere jenter som søker seg til TIP.

Neste skoleår startes også tilbud innen naturbruk i Kristiansund.

– Vi har inne til godkjenning til et tilbud innen Havrommet hos NO-KUT, jeg ser det grønne skiftet blant ungdommene, det er stor interesse for tilbudet, sier hun.

– *Hvordan er utstyrssituasjonen på skolen?*

– Spør du meg, svarer jeg god. Men den varierer selvsagt fra avdeling til avdeling. Men jeg forstår at skoleeier må prioritere. Og jeg mener det er viktig at vi jobber på samme lag. Det er ikke Kristiansund mot Molde det dreier seg om her, sier hun og viser til den tradisjonelle dragkampen mellom de to store byene på Nordmøre.

HAVET RETT INN Vi er på kysten, men vi er heldige med været. Det er sol og

vindstille. Men det er nok av dager da vinden står rett på.

– Her har vi havet rett på, sier rektoren.

Men selv om skolen er delt over flere bygg, så er avdelingene samlet, slik at det blir lite flying mellom bygningene.

– Det er ikke ofte jeg ser elever ute i drift fra vinduet mitt. Alle er stort sett der de skal være.

I et annet bygg møter vi Ola Mæle som er elevrådsleder. Han begynte først på elektro, men går nå på VG2 barne- og ungdomsfagarbeider. Han sier han er stolt av skolen og at det er viktig å ha et elevråd som fungerer godt. Den største utfordringen mener han er seksjoneringen av skolen. – Det er ikke noen naturlige møtepunkter mellom avdelingene. Vi har derfor arbeidet blant annet med en turnering i minifotball der elever fra hele skolen møtes, sier han.

YRKESRETTER Å gjøre fellesfagene praktiske, er en del av jobben med å utdanne gode fagfolk. Fellesfaglærerne sitter derfor ikke sammen, men ute i avdelingene, i tett samarbeid med pro-

gramfaglærerne. Rektor sier at skolen drev yrkesretting før FYR ble et velkjent begrep.

– Hvorfor så tidlige? Jo, blant annet fordi vi hadde en avdelingsleder som tok hovedfag på temaet, sier rektor.

Arbeid mot mobbing er også prioritert, sier hun.

– Der reagerer vi tøft. Vi tar sakene veldig på alvor. Vi ser at i de fleste saker er sosiale medier inne i bildet. Det skjer ofte i lukkede grupper, og vi er avhengig av at noen forteller oss om det som skjer.

– *Hva med fraværet? Er det uro rundt fraværsreglene?*

– Nei, nå opplever jeg ingen diskusjon rundt det. De nye fraværsreglene har medført at fraværet har sunket betraktelig. Og det fortsetter å synke. Vi hadde en del støy og uro rundt reglene i fjor. Men nå er det borte. Jeg opplever at det er viktig at vi er ryddige rundt hvordan vi håndhever reglene og at vi gir riktig og korrekt informasjon, blant annet på foreldremøtet tidlig i skoleåret. Dessuten har det hjulpet at elevene nå kan oppsøke lege her i Kristiansund, og ikke trenger å reise til

egen fastlege i sin egen kommune for å få legeerklæring.

For en skole som har elever som sokner til et så stort distrikt som Nordmøre, er nettopp dette et viktig poeng.

– Vi dekker et stort område med store avstander, hvor det er kronglete å reise. Litt under halvparten av alle elevene bor på hybel.

BORTEBOERE En del flytter på hybel ved skolestart, men skolen ser en tendens til at foreldrene vil holde på barna så lenge som mulig, i hvert fall første skoleår. Flere blir hybelboere fra andre året.

– Vi serverer gratis skolefrokost hver morgen, det gjør vi for at alle skal få mulighet til en god frokost. Men en undersøkelse vi gjorde viste at det faktisk ikke er hybelboerne som er dårligst på å spise frokost. Det tyder på at de som bor på hybel nok har fått veldig tydelig beskjed om ikke å droppe frokosten, ler rektoren.

Frokosten er gratis for ansatte også, så sant de setter seg ned og spiser sammen med elevene.

– Vi ønsker voksentetthet, sier Bjerkestrand.

▲ Ole Alexander Roksvåg fra Smøla og Marius Kalvøy fra Frei trives godt på avdeling for særskilt tilrettelegging. Som her på kjøkkenet hvor gutta gjerne vasker etter matlaging. Her sammen med Laila Lyngsaunet som leder avdelingen.

► Emely Samdvik og Sinit Gebru Araya trener på sang i en kjellergang. De skal straks på audition til teaterrolle.

Av hensyn til at så mange har reisevei, starter skolen for elevene først 10.20 på mandager og slutter rundt 14 på fredager.

GOD HELG – Vi vil gi ungdommene en god helg hjemme. Men samtidig forbedrer vi dem på yrkes- og samfunnsliv. Vi sier klart fra at det er andre regler som gjelder i arbeidslivet, og disse må også elevene følge når de er i praksis, sier rektoren.

Skolen har ikke noe eget hybelbygg, å skaffe elevene bolig er foreldrenes ansvar dersom ikke andre særskilte årsaker spiller inn. En del bor hos familie og slekt. Men mange leier på det private markedet. Alt er ikke like bra, medgir rektor, men slik er det private markedet.

Ved skolestart er det satt av tid til at lag og aktiviteter i distriktet presenterer seg.

– Dette skal alle innom, og slik finner mange venner og en hobby, sier hun.

ELEV TJENESTEN Alle glir imidlertid ikke like lett inn. Problemer hjemme, med det å være tenåring eller utfordrin-

ger med skolegang, venner eller rusproblematikk, gjør elevtjenesten viktig for en del elever. Den holder til i et av byggene, sentralt plassert like ved Braattshallen der det blant annet er kantine og bibliotek.

Hos elevtjenesten kan ungdommene møte rådgivere, helsesøster, oppfølgingstjenesten, dersom de ikke greier vanlig skolegang, eller PPT-tjenesten (pedagogisk-psykologisk rådgiving). Ungdomsteamet til NAV er også inne på skolen en gang i uka, samt skolens miljøpedagog.

– *Dere er en stor skole med egen elevtjeneste. Hvor stor bør en skole være for å ha en slik tjeneste mener du?*

– Den trenger ikke være stor. Men det er vel mest vanlig at store skoler har det.

Vi møter ham på spiserommet og tar samtalen over en rask matbit. Stølen har mye å fortelle om, og er engasjert blant annet om ungdommer som av ulike årsaker ikke finner plassen sin i den tradisjonelle skolen, men som for eksempel med bistand fra oppfølgingstjenesten får en praksisplass ute i arbeidslivet, og som tar utdanningen

gjennom praksisbrevordningen.

– Dermed får de en utdanning og muligheter til en jobb, og de kommer ut i andre enden som bidragsyttere, sier han.

– *Men det går vel ikke like bra med alle?*

– Nei, det er klart, men vi får mange igjennom, sier han og viser til hvor viktig det er med god rådgivningstjeneste som hjelper ungdommene til å finne sin riktige plass.

ARTIG To som har funnet sin plass, er Ole Alexander Roksvåg (18) fra Smøla og Marius Kalvøy (18) fra Frei. De går begge på særskilt tilrettelegging, Ole Alexander går tredje året, og Marius andre året.

Vi møter dem på kjøkkenet.

– Her har vi det veldig artig. Hver tirsdag lager vi mat.

– Klippe krans, sier Ole Alexander om hva han liker best.

– Og spaghetti med kjøttsaus. Men ikke løk, jeg avskyr løk, følger Marius opp.

Akkurat nå har de jobbet mye med budsjett. Begge mener det er viktig å kunne når de skal flytte for seg selv.

– Det er jo dumt om det ikke finnes

◀◀ Toril Jünge og Torild Neergaard er kontaktlærere og leder auditionen. Her prøver Mathilde Brunsvik og Marie Pettersen seg i kostymer.

▲ John-Ingar Roaldsøy skal bli snekker, det er han ikke i tvil om.

◀ Petter Nikolai Moe Pettersen vil gjerne jobbe med store maskiner og vil ikke bli snekker.

penger igjen når det nærmer seg neste lønning, er begge enige om.

Ole Alexander jobber i parkvesenet hver torsdag. Han klipper greiner og ordner opp. Han vil få kompetansebevis når han er ferdig, og håper på en jobb i parkvesenet i Kristiansund. Marius er opptatt av en oppgave han holder på med om sjøliv.

– Det er viktig å kunne sjøreglene. Og kjenne værforholdene, sier han.

– Og hvordan er lærerne?

– De er så gode, sier Ole Alexander. Jeg håper virkelig jeg kommer inn på det fjerde året her.

ØREKLOKKER Marius er autist og har slitt med mobbing på barneskolen, forteller han. Han synes alt fungerer bedre på særskilt tilrettelegging.

– Lærerne her vet mer om mine utfordringer. Og jeg får sitte med øretelefoner på når jeg jobber. Da klarer jeg mye bedre å konsentrere meg, når jeg får høre heavy metal, sier han.

Et prosjekt klassen har, er å lage opptenningsruller som de selger i Kristiansund.

– Vi bruker brukt avisapir, kutter

det og ruller det sammen, så koker vi det i talgstumper og pakker i poser på 30 stykker. Fungerer kjempefint det, forteller guttene.

HAKKEBAKKESKOGEN I nabobygningen øver framtidige barne- og ungdomsfagarbeidere på roller i Torbjørn Egners «Hakkebakkeskogen».

– Vi skal ha audition, forteller kontaktlærerne Toril Jünge og Torild Neergaard.

Stykket skal settes opp for barnehager i distriktet, og det gjelder å trollbinde ungdommene.

Åse E.B. er avdelingsleder for både

Hun styrer to store avdelinger og er veldig fornøyd med miksen. Åse E. B. Slatlem leder både byggfag og helse- og oppvekstfag.

helse- og oppvekstfag og bygg- og anleggsteknikk. En kombinasjon hun mener er veldig fin.

– Vi forsøker å ha veldig åpne dører og en god tone. Jeg opplever at helse- og oppvekstfag preges av gode relasjoner og godt humør, og det ser vi også igjen på elevundersøkelsen. Kombinasjonen å styre byggfag og helsefag mener jeg er ypperlig. Det er flere gutter på bygg enn på helsefag og omvendt, men kombinasjonen av disse to ansattgruppene mener jeg faller veldig heldig ut, sier avdelingslederen.

På byggfag møter Yrke John-Ingar Roladsøy og Petter Nikolai Moe Pettersen. John-Ingar er ikke i tvil om at han vil bygge hus.

– Hvorfor?

– Pappa er snekker, og jeg vet at jeg har arbeid som venter på meg, sier han.

– Så da er du sikker på gode inntekter?

– For meg er det viktigere å ha en jobb jeg liker, enn å tjene mye penger. Jeg liker å jobbe ute og å bygge noe med egne hender, sier han.

Men tilbake til auditionen. Hovedsakelig jenter trener på å synge, danse og på å fremføre. Lærerne tar imot

◀ Michelle Krokstad-Nyrønning, Eivind Leite og Cathrine Lundhaug vil alle bli yrkessjåfører. De er fornøyd med tilbudet i Kristiansund.

hovedsakelig to og to, og kommenterer fremføringen og diskuterer hva slags rolle elevene ser for seg i oppsetningen og hva slags oppgaver de tenker seg for å få scenen og kostymene ferdige.

YRKESJÅFØR Litt lenger borte holder yrkessjåførene til. Dette er en landslinje. Her går det både lærlinger og voksne som tar yrkessjåførkurset over 19 uker.

– Vi er en gratis utdanning og hos oss er så å si alle garantert jobb, sier Eirik Rodlie, avdelingsleder for yrkessjåfør.

Han viser til at elevene og lærlingene får gratis opplæring i de ulike klassene de trenger for å ta førerkort som yrkessjåfør.

Trafikksikkerhet er et ord som går igjen flere ganger i intervjuet med Yrke.

– Jeg mener kjøreopplæringen er blitt mye bedre de siste årene. Vi fokuserer mer og mer på trafikksikkerhet. At antall trafikkkulykker går ned, skriver seg ikke bare fra bedre veier og mer trafikksikring. Men også fra at de fremtidige sjåførene drilles mye mer i trafikksikkerhet og i å lese trafikkbildet, sier han som selv har bakgrunn som

trafikklærer og som har en bachelor i trafikkpædagogikk og -sikkerhet.

Lærlingene kommer fra TIP eller service og samferdsel. De voksne elevene har ulik erfaring fra arbeidslivet, som Cathrine Lundhaug fra Molde som nå jobber i Posten og som etter endt utdanning skal kjøre lastebil for Posten og Bring.

De voksne sjåførene Yrke snakker med, forteller alle om stor glede ved det å kjøre stor bil. Om gleden knyttet til det å kunne kjøre i timevis alene, og om følelsen av frihet.

– Men det er et mannsdominert yrke?

– Ja, men da er det bra at vi får inn flere jenter, sier Eivind Leite og Michelle Krokstad-Nyrønning samstemt.

De legger ikke skjul på at jobben noen ganger kan være tung, som å legge på kjetting på vinterføre, men med hjelpemidler og god form passer den begge kjønn.

FRANKRIKE På restaurant- og matfag er kontaktlærer Unni Claussen Stenberg akkurat kommet hjem fra Frankrike. Fem elever er utplassert på hotellkjøkkener i distriktet Ardeche.

Unni Claussen Stenberg har nettopp vært i Frankrike og besøkt elever som er på utplassering fra restaurant og matfag. Her ser hun på kartet over distriktet de er i.

Kontaktlæreren er ikke i tvil om at dette er viktig for elevene som får sjansen.

– Vi er enige om at ikke bare de beste skal få reise ut, men dette er noe alle kan søke seg på, men de må skrive en søknad og stille på intervju, sier hun. Slik utplassering og mulighet til å knytte internasjonale kontakter, håper hun og de andre lærerne på avdelingen at vil bidra til større interesse for restaurant og matfag.

På elektro er interessen for faget

▲ Daniel Rekdal, Andreas Meiseål og Emil Lange er lærlinger i yrkessjåførfaget. De tar seg gjerne en kjøretur i stor bil med lærer til stede.

økende. Avdelingsleder Rune Dyrstad forteller om flere søkere enn plasser i klassene. En av elevene som har fått plass er Wojtek Wawryszyn, men han kommer til å søke seg til flyfag på Skedsmo når han er ferdig med VG1 i Kristiansund.

Akkurat nå er han i ferd med å koble nettverk, en av de praktiske oppgavene i den todelte oppgaven som kontaktlærer Oddny Kornstad har gitt elevene.

– Du valgte å begynne med de praktiske oppgave og utsette de teoretiske. Hvorfor?

– Jo, fordi de teoretiske oppgavene kan jeg gjøre ferdig hjemme om vi får dårlig tid. Da er det best å starte med de praktiske oppgavene, sier han.

► Øverst t.h.: Oddny Kornstad er kontaktlærer på VG 1 elektro, her sammen med eleven Wojtek Wawryszyn og avdelingsleder Rune Dyrstad.

► Midten t.h.: Odin Iversen er elev på TIP. Han er litt sliten, medgir han, etter å ha pusset på det som skal bli en ypperlig grill, hele dagen. Men han gir seg ikke.

► Kurt André Sporsheim er kontaktlærer på TAF, men faglærer på VG 1 på TIP. Her sammen med eleven Iver Martin Helseth.

Fra kreativ workshop på
Saltdal videregående skole.
Foto: G. Langseth

Løfter de estetiske fagene i Yrkesfagenes år

AV **HILDE HERMANSEN**

Rådgiver for videregående opplæring

Nasjonalt senter for kunst og kultur i opplæringen

(FOTO: FRIDA BRINGSLIMARK)

«Hvis du har et eple og jeg har et eple og vi bytter, har vi begge fortsatt ett eple. Men hvis du har en idé og jeg har en idé og vi bytter, vil vi begge ha to ideer», skal forfatteren Georg Bernard Shaw ha sagt.

Å dele ideer, kompetanse og praktiske erfaringer for å løfte fram noen av de estetiske yrkesfagene var bakgrunnen for et kreativt samarbeid mellom rundt 80 elever og lærere ved to skoler i Nordland.

Elever fra VG1 design og håndverk og VG2 blomsterdekoratør ved Saltdal videregående skole og elever ved VG1 design og håndverk og VG2 frisør ved Bodø videregående skole har i noen hektiske vinteruker samarbeidet med et felles tema, bryllupskreasjon. Og med elever fra programområdet service og samferdsel, VG2 reiseliv, og VG3 påbygging til generell studiekompetanse, valgfritt programfag i trykk og foto, ble promotering og fotografering godt ivaretatt underveis.

Målet for samarbeidet har vært å gi elevene muligheter for å sette egen yrkesutdannelse inn i en større kontekst, gi dem erfaringer med at samarbeid kan generere nyskapende, kreative og gode håndverksmessige løsninger, samt å synlig-

gjøre og løfte fram noen ulike yrkesutdanninger innen design og håndverksfagene i regionen.

Fordi skolene ligger i hver sine kommuner, med rundt 10 mils avstand, kjente ikke elevene hverandre fra før. Det ble derfor avviklet en kreativ workshop med alle elevene, der de ble koblet sammen i små grupper på tvers av skoler, programområder og nivå. Hver gruppe ble tildelt et tema og skulle i løpet av en liten time jobbe med collage for å utvikle en kreasjon til brud eller brudgom. «Samarbeid inspirerer til nytenkning og entreprenørskap, slik at nye ideer kan omsettes til handling. Elever som lærer om og gjennom skapende virksomhet utvikler evnen til å uttrykke seg på ulike måter, og til å løse problemer og stille nye spørsmål», slår *Overordnet del – verdier og prinsipper for grunnopplæringen* fast (2017, s. 8). Og nyskapende kreasjoner ble det i rikt monn, apropos deling av epler og ideer!

Tilbake på de respektive skolene og med hodene fulle av inspirasjon, arbeidet VG1-elevene individuelt eller to og to sammen med utgangspunkt i selvvalgte tema, som f.eks. hav, skog, framtidsbrud år 3000, retro, romantikk, gother m.m. Elevene gikk gjennom en omfattende, skapende fase med fokus på design og håndverkskvalitet. Før fortellingen om dette konkrete samarbeidsprosjektet fortsetter, kan det være nyttig å trekke opp noen didaktiske perspektiver knyttet til prosjektet spesielt og til skapende prosesser innen design og håndverksfagene generelt:

- **Materialet, håndverket og gleden ved å skape**

Å behandle materialer og utføre et håndverk er noe de fleste elever ikke gjør til daglig. Ting kjøpes, vi lager dem ikke. «Alt kommer til oss ferdig malt, ferdig oppstykket, ferdig siktet, blandet og tilskåret. Bare det aller siste i den lange tilblivelsesprosessen fra råmateriale til sluttprodukt gjenstår for oss å effektivisere. Vi bare rister brødet, behøver aldri å stå med hendene i deigen. Ikke behøver vi heller noen gang å lage egne verktøy eller redskap, forme skåler eller smi kniver. Vi drar av cellofanpapiret og vips har vi vårt bacon, våre barberblad eller våre nylonstrømper» (Jönsson, 2007). Flere av elevene hadde aldri sydd på symaskin og sjelden reflektert over hvordan ulike materials egenskaper har betydning for form og funksjon. For ikke å snakke om at ting tar tid når det stilles krav til håndverksmessig utførelse. Læringskurven ble intensiv og bratt, full av både frustrasjons- og gledesutbrudd!

- **Å uttrykke seg visuelt**

Det å bruke materialer og håndverk for å formidle noe, for å uttrykke seg, er et annet viktig didaktisk aspekt. Ved å ta utgangspunkt i elevenes materielle kultur, i tingene de omgir seg med, kan arbeidet med identitetsdannelse knyttes opp mot kropp, klær og eget uttrykk. Vi trenger ikke forskrifter for å forstå at kunst- og kulturuttrykk har betydning for den enkeltes personlige utvikling og at skapende læringsprosesser i et større perspektiv også er en forutsetning for elevenes dannelse og identitetsutvikling. Det er likevel av stor betydning at det slås fast i våre overordnede styringsdokumenter (Overordnet del, 2017, s. 8). Å uttrykke seg, f.eks. gjennom gjenbruk av tekstile materialer, blomster eller hår, kan være en måte å gi seg selv en visuell stemme på, også i et større perspektiv knyttet til etikk og ressursforvaltning.

- **Ressurser, klær og moteindustri**

I dette prosjektet benyttet Vg1-eleven kun gjenbruksmaterialer, som brukte stoffer og eldre brudekjoler, i selve kreasjonene til brud eller brudgom. Slik ble også bærekraftsperspektivet ivaretatt. Videre kan det å skape noe selv ses på som et viktig mikroøkonomisk aspekt, et innlegg i debatten om etikk og ressursforvaltning knyttet til masseproduksjonssamfunnet. Ved at elevene stimuleres til lekent, fritt og kritisk å lage ting selv, kan de oppleve seg selv som delaktige bidragsytere rundt disse store spørsmålene. Hands-on erfaringer, både i ord og handlinger, er et ikke ubetydelig didaktisk perspektiv.

Men la oss fortsette fortellingen og vende blikket mot klasserom og verksteder som sydet av varme og aktivitet i kalde vinteruker. Vg1-eleven ble, etter hvert som arbeidet

med selvvalgte tema og kreasjoner fikk synlig form, koblet sammen med VG2-elever, en fra blomsterdekoratør og en fra frisør. Disse små teamene på 3–4 elever utviklet etter hvert et helhetlig konsept bestående av klær, frisyre og blomster. I prosessen kommuniserte teamene via grupper i sosiale medier og korte fysiske møter, dersom dette var nødvendig. Sammen lette elevene etter løsninger, de prøvde og feilet, skaffet seg erfaringer, grublet, tenkte, arbeidet med ulike materialer og verktøy, noe Tore Risnes ved Høgskolen i Sørøst-Norge betegner som det aller viktigste i fagene og i enhver innovasjonsprosess (Risnes, 2017)).

I midten av februar var det klart for *la grande finale*, godt regissert av elever fra VG2 reiseliv, som også påtok seg ansvaret som konferansierer under catwalkene. Flere flotte forestillinger ble det, både på skoler og i det offentlige rom. Elevene viste stolt fram sine egne bryllupskreasjoner med tilhørende blomster og frisyreform. Gleder og mestring over egne prosesser og produkt, og over at praktiske erfaringer og utfordringer ble løst i fellesskap, sto å lese i mange ungdommers og voksnes ansikter når applausen runget. Faglig læring kan ikke isoleres fra sosial læring. Vår påstand er at gjennom å dele ideer, kompetanse og praktiske erfaringer på tvers av skoler og fag fikk elevene, i tillegg til utvikling av vennskap, motivasjon og samarbeidskompetanse, også en dypere forståelse for sitt eget yrkesfags betydning i en større kontekst.

I ÅR ER DET YRKESFAGENES ÅR 2018 Tidligere kunnskapsminister Thorbjørn Røed Isaksen erklærte i starten av januar at 2018 blir yrkesfagene år. Kunnskapsdepartementet har gitt WorldSkills Norway i oppdrag å organisere omdømmekampanjen. Målsetting er å øke innsikten om yrkesfag og arbeidslivet, øke unges interesse for yrkesfaglige utdanningsvalg og karrierer og øke antall lærebedrifter og læreplasser.

Design og håndverk er et av utdanningsprogrammene som har hatt sterkest nedgang i antall søkere siden innføringen av Kunnskapsløftet -07, påpeker forskerne Anna Hagen Tønder og Sol Skinnarland i FAFO-rapporten *Rekruttering til design- og håndverksfagene*. Fra 2007–2015 er antall søkere på Vg1 nesten halvert, fra 3691 til 1935. Inneværende skoleår var det 1881 elever som hadde søkt Vg1 design og håndverk, ifølge Udirs egne tall. Som en konsekvens av dette peker Tønder og Skinnarland på at antall skoler som tilbyr utdanningsprogrammet er sterkt redusert, at en rekke VG2-tilbud er lagt ned og at fagmiljøene ved mange av skolene er svekket. I tillegg peker de samme forskerne på at mange elever vil hoppe av eller begynne på en annen fagretning underveis. Nær en tredjedel (29 prosent i 2012) forkaster dessuten fagbrev til fordel for å oppnå studiekompetanse. Alt i alt er det derfor kun hver femte elev som begynte på VG1 som i løpet av fem år oppnår yrkeskompetanse (Tønder og Skinnarland, 2016). Som mulige

Elever ved Vg1 design og håndverk viser fram sine kreasjoner. Hår og blomster av elever på Vg2 frisør og blomsterdekoratør.
Foto: Elever med trykk og foto som programfag til valg på påbygging til generell studiekompetanse.

årsaker til den kritiske nedgangen i søkertall peker forskerne bl.a. på tidsånden, ullen fagprofil og svekkelsen av praktiske fag i grunnskolen (Ibid, s. 63-67).

I skrivende stund endres strukturen for VG1 design og håndverk. Fra høsten 2020 kan elevene velge mellom Vg1 design og tradisjonshåndverk og Vg1 Frisør, blomster- og interiørdesign (KD, 05.03.2018). Hva disse endringene vil si for søkertallet er uvisst å si noe om. De nærmeste årene vil vise om politisk snakk om satsing på praktiske og estetiske fag i skolen fører til konkrete endringer. Mye står på spill både i grunnskole og videregående skole i så henseende. Vi har uansett en vei å gå når det gjelder samfunnets holdninger og oppfatninger, som jo er i fokus i Yrkesfagenes år 2018. «Når noen sier at vi ikke kan leve av å klippe håret på hverandre, så må vårt svar tilbake være: Vi kan heller ikke leve av å skrive forskningsrapporter til hverandre», sa seniorrådgiver i YS, Bente Søgaard, i anledning et informasjonsmøte om Yrkesfagenes år, i desember i fjor. Så sant, så sant!

Gjennom å dele vår praksisfortelling fra programområde for design og håndverk ønsker vi å synliggjøre og løfte fram de estetiske yrkesfagene. Vi ønsker at yrkesfagene skal framstå som attraktive, relevante og aktuelle. Å dele epler og ideer i form av samarbeid på tvers av fag og skoler kan vise seg å generere både fagspesifikk kompetanse, innovasjon, kreativitet og entreprenørielle tanker og løsningsforslag, alt dette som etterspørres for framtidens skole i Ludvigsenutvalgets rapport, NOU 2015:8 (KD, 2015) og Meld. St. 28 (KD, 2016).

Oppfordringen til alle landets dedikerte faglærere i design

og håndverksfag blir å snakke de estetiske yrkesfagene opp og frem! Bruk anledningen i Yrkesfagenes år 2018!

KILDER

- JÖNSSON, L. (26.10.2007). *I vårdagen och bortom den: kunsthåndverkets dubbla identitet*. Hentet 19.02.18: <http://www.everydaylife.no/pdf/jonsson.pdf>
- KUNNSKAPSDEPARTEMENTET (2015). *Fremtidens skole – Fornylse av fag og kompetanser*. NOU 2015:08. Hentet 28.02.18: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2015-8/id2417001/>
- KUNNSKAPSDEPARTEMENTET. (2016). *Fag–Fordypning–Forståelse–En fornyelse av Kunnskapsløftet*. Meld. St. 28, 2016. Hentet 28.02.18: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-28-20152016/id2483955/>
- KUNNSKAPSDEPARTEMENTET. (05.01.2018). *2018 blir yrkesfagenes år*. Innlegg ved Torbjørn Røe Isaksen. Hentet 28.02.18: <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/2018-blir-yrkesfagenes-ar/id2583726/>
- KUNNSKAPSDEPARTEMENTET. (05.03.2018). *Yrkesfagelever får tidligere spesialisering*. (Pressemelding 05.03.2018). Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/yrkesfagelever-far-tidligere-spesialisering/id2592683/>
- OVERORDNET. (2017). *Overordnet del – verdier og prinsipper for grunnopplæringen*. Hentet 28.02.18: <https://www.regjeringen.no/contentassets/37f2f7e1850046a0a3f676fd45851384/overordnet-del---verdier-og-prinsipper-for-grunnoppleringen.pdf>
- RISNES, T. (08.01.2017). *Det må eit mirakel til!* I Utdanningsnytt.no. Ansvarlig redaktør: Knut Hovland. Hentet 28.02.18: <https://www.utdanningsnytt.no/debatt/2017/januar/det-ma-eit-mirakel-til/>
- TØNDER, A. H. OG SKINNARLAND, S. (Mars 2016). *Rekruttering til design og håndverksfagene*. I Fafo-rapport 2016:1. Hentet 28.02.18: <http://www.faf.no/index.php/nb/zoo-publikasjoner/faf-rapporter/item/rekruttering-til-design-og-handverksfagene-2>
- UDIR. (2017). *Statistikkportalen*. Hentet 18.02.18: <https://statistikkportalen.udir.no/vgs/Pages/Elever-utdanningsprogram-og-trinn.aspx>
- WORLD SKILLS NORWAY. (18.12.17). *Vi må synliggjøre yrkesfagene!* Hentet 28.02.18: <http://worldskills.no/aktuelle-saker/vi-maa-synliggjore-yrkesfagene-article907-196.html>
- WORLD SKILLS NORWAY. (02.02.18). *Yrkesfagenes år 2018 er i gang!* Hentet 28.02.18: <http://worldskills.no/aktuelle-saker/yrkesfagenes-aar-2018-er-i-gang-article913-196.html>

Fagarbeiderens rolle i fremtidens digitaliserte og automatiserte samfunn

AV **JON EIRIK S. DARRE**

adjunkt med tilleggstudanning, automatisering,
nettverkskoordinering

Yrkesfagenes år 2018 er i gang, og forhåpentligvis retter dette et enda større fokus på debatten om utdanning av gode fagarbeidere. Utviklingen nasjonalt og internasjonalt er spesielt stor innenfor automatisering og digitalisering. Fokuset rettes mot ingeniørbragder og nyskapninger innenfor teknologi-verden, mens teknologene jobber konstant for å dele de siste oppdaterte nyhetene.

IT-bransjen har på sin side tatt til seg ordet automatisering som mer eller mindre har vært ukjent utenfor industri-sammenheng siden utviklingen der medførte at fagbrevet instrumentmekaniker etter hvert ble til automatiker i overgangen 1985–86. Overgangen fra den gang blir tydelig når man nå ser fremskrittene innenfor instrumentering, robotisering og batterikapasitet, mens «buzzwords» som artificial intelligence (AI), smart cities, Industrie 4.0, Inter-

net of Things (IoT), big data etc. trender på nettet. Hvordan påvirker alt dette egentlig fagarbeiderens rolle i dagens- og fremtidens samfunn?

Kompetansen til fagarbeiderne har gjennom årene vært med på å kvalitetssikre at det som blir produsert i Norge er av høy kvalitet.

SAMARBEID Mange norske bedrifter har en ledelsesstruktur og bedriftskultur som tilrettelegger for samarbeid på tvers av faggrupper. Mellom ingeniører og fagarbeidere er det viktig for begge parter med rom for innspill og konstruktiv feedback. Det er mange bedrifter som allerede har jobbet godt med og hatt nytte av en slik bedriftskultur i mange år. Kompetansen til fagarbeiderne har gjennom årene vært med på å kvalitetssikre at det som blir produsert i Norge er av høy kvalitet med minimale feilmarginer. Det tverrfaglige samarbeidet mellom prosessoperatører, automatikere, mekanikere og elektrikere danner strukturen for drift og vedlikeholdsavdelinger i dagens industri on- og offshore.

Maskinister og maritime elektrikere samarbeider for å drifte og vedlikeholde skip. Dyktige CNC-operatører og NDT-kontrollører er med på å sikre lav feilmargen og høy kvalitet som merkevare for bedriften. Hvordan blir dette fagarbeidet ivaretatt i fremtiden?

DEN TAUSE KUNNSKAPEN Den tause kunnskapen (Polanyi, 1966) som erfarne maskinister og mekanikere innehar når de lytter til maskinen/motoren for å vurdere hva som er galt kan ikke på samme måte erstattes av diagnostiseringsverktøy eller vedlikeholdsrutiner. Hva med prosessoperatøren som både kjenner og lytter til rørene og vibrasjonene i anlegget at det oppstår en uønsket tilstand for deretter å gjøre akkurat de nødvendige inngrepene til rett tid for å avverge situasjonen? Et uvurderlig tilskudd for en bedrift som kan bety forskjellen på driftsstans eller en ødelagt batch med produsert vare. Begge er eksempler på taus kunnskap som er basert på årelang erfaring som man ikke kan lese seg til. I et dagligdags eksempel så kan for øvrig heller ingen lese seg til å sykle eller å kjøre bil. Dette må erfares.

SIKKER INDUSTRI Et fortsatt fokus på utdanningen av dyktige og kompetente fagarbeidere er med på å sikre en bærekraftig og sikker industri her til lands. Oppbyggingen og vedlikeholdet av en stabil teknisk infrastruktur vil bli enda viktigere for fremtidens smarte byer. Telekommunikasjonsmontørene som bla. jobber med installasjon av fiber for stadig økende dataflyt er en viktig ressurs. For dataelektronikere gir samfunnsutviklingen stadig høyere krav til kommunikasjon mellom forskjellige typer elektronisk utstyr og systemer med fokus på sikkerhet. Det er vel ikke hensikten at alt fremover skal ivaretas av dataingeniører så behovet er vel til stede? Energimontøren og energioperatøren er sentrale i norske energiverk og nettselskaper som sikrer at all økningen av teknisk utstyr får distribuert strøm. Kravet til «oppetid» blir mer og mer kritisk etter hvert som samfunnet blir mer energiavhengig. Utviklingen av Smart Grid og installering av AMS-målere som gir mere data for nettselskapene å styre etter blir også sentralt i fremtiden. Alt dette skal integreres opp mot den stadig økende og viktige satsingen på fornybar energi, selv om av de totalt produserte 149 TWh i Norge i 2016, så var 98 prosent fra vann- og vindkraftverk (EnergifaktaNorge).

RASK UTVIKLING Byggebransjen er også i rask utvikling hvor økt bruk av byggautomatisering har invitert til en ny rolle for

både automatikere, låsesmeder og elektrikere. BREEAM-NOR sertifiseringene setter standarden og samarbeid på tvers av faggrupper hvor f.eks. buildingSMART Prosess danner fundamentet for gode løsninger. Utviklingen innenfor BIM er nok en faktor å ta i betraktning. Tradisjonsrike yrker som tømrere, murere og rørleggere som ivaretar håndverket er viktige bærebjelker for fremtidige gode prosjekter. Det er eksempel på prosjekter i utlandet som med sin arkitektur

«Norge trenger selvfølgelig dyktige ingeniører, men vi trenger også kompetente og dyktige fagarbeidere som har «hands-on» erfaring og som kan gi innspill og erfaringer på praktiske problemstillinger som dukker opp.»

og fasade blir tildelt priser, hvor dårlig håndverk med feil og mangler har gjort bygget ubeboelig. Nok et eksempel på at vi i Norge må sørge for godt samarbeid på tvers av ulike faggrupper og sikre rekrutteringen av kompetente fagarbeidere for fremtiden. Det er et viktig utgangspunkt med god faglig forankring når man i samarbeidsprosjekter med helse- og oppvekstfagene skal diskutere gode løsninger for å ivareta både det etiske og praktiske grunnlaget for bruken av omsorgsteknologi som i Lindåsprosjektet. Vi må sørge for at teknologien blir et supplement og hjelp, og ikke erstatning for, den fantastiske jobben som i dag gjøres av omtenksomme helsefagarbeidere.

KONKURRANSE Det er stor konkurranse i mange markeder og behovet for økt robotisering presses frem når kostnadene må senkes for å sikre fremtidig drift. Det er allerede gode konkrete eksempler på hvordan bedrifter i dag har en langsiktig strategi som baserer seg på fornuftige investeringer i robotisering. Dette er i mange tilfeller med på å sikre en konkurransedyktig bedrift som sikrer arbeidsplasser. Trenger det å være negativt at roboter overtar det belastende rutinearbeidet mens de ansatte får andre arbeidsoppgaver?

Mange fokuserer på de negative sidene og veien for argumentasjon er kort for å si at «automatisering stjeler arbeidsplasser», mens det i sannhet kan brukes for å endre og bevare arbeidsplasser.

Samfunnet har som kjent allerede gått igjennom en IT-revolusjon de seneste årtier som har generert mange nye arbeidsplasser så hvem vet hvordan fremtidens arbeidsmarked vil se ut? Fiskeoppdrett er et eksempel på et arbeidsmarked som er i stadig vekst med økende behov for fagfolk. Det vil i fremtiden være behov for kompetente fagarbeidere som skal programmere, montere, drifte og vedlikeholde roboter og automatiserte anlegg.

FALL I LÆREKONTRAKTER Overraskende nok så viser statistikken hos Udir fall i løpende lærekontrakter innenfor automatiseringsfaget de siste årene. Dette er tankevekkende i et samfunn som blir mer og mer automatisert med et enda større nedslagsfelt og bruk for automatikere. Hvorfor er det et vakuum i markedet nå som også bruken av velferdsteknologien begynner å gjøre sitt inntog? Det er vel viktig for fremtiden til Norge at ikke denne kompetansen behøver å leies inn fra andre land? Mange bedrifter har stort fokus på å ta inn lærlinger og Statoil tok sitt ansvar da de økte inntak av lærlinger når fallet i oljeprisen kom i 2017. Dette er ikke like lett for små bedrifter, men jeg vil minne om at det finnes tilskuddsordningen for bedrifter som tar inn lærlinger eller mulighet for å ta kontakt med lokale/regionale opplæringskontor.

Norge trenger selvfølgelig dyktige ingeniører, men vi trenger også kompetente og dyktige fagarbeidere som har «hands-on» erfaring og som kan gi innspill og erfaringer på praktiske problemstillinger som dukker opp. Uttrykket teori

og praksis er kjent og det er ikke alltid det som er tegnet og prosjektert stemmer med virkeligheten. Da er det viktig å ha en fagarbeider med høy kompetanse som kan reflektere godt over problemstillingen som dukker opp slik at det kan løses raskere. Et annet aspekt er at resultatene for studentene som har gått Y-veien etter å ha tatt fagbrev er gode da de har et solid praktisk grunnlag å bygge ingeniørutdannelsen sin på. Stord-modellen er et veldig godt eksempel på rekruttering av praktiske ingeniører som starter med en yrkesfagutdanning, via teknisk fagskole, kan fullføre med ingeniørutdanning på HVL mens de er i jobb. I Meld. St. 9 (2016–2017) blir det foreslått å; «... endre betegnelsen for normert studietid og læringsutbytte fra fagskolepoeng til studiepoeng» noe som indikerer en spennende utviklingen med økt fokus på en styrking av opplæringen ved de tekniske fagskolene og kan dermed virke som et viktig dytt i riktig retning.

Kort oppsummert så er det behov for kvalitet i alle ledd både i industri og byggprosjekter. La dette året invitere til en reflektert og utdypende debatt om fagutdanningen og start gjerne med å erfare fremtidens fagarbeidere i de forskjellige yrkene under Skole-NM 2018! Til slutt kommer en oppfordring til bedriftene; dere svarer selv at fagbrev er mer etterspurt enn mastergrad så ta del i rekrutteringen av lærlinger og sats på fremtidens fagarbeidere!

KILDER

Kildehenvisninger til internettsider og artikler på nett er lagt til løpende i teksten. MELD. ST. 9 (2016–2017). Fagfolk for fremtiden – Fagskoleutdanning. Hentet 04.02.2018 fra: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-9-20162017/id2522412/sec1>
POLANYI, MICHAEL. «The Tacit Dimension». First published Doubleday & Co, 1966. Reprinted Peter Smith, Gloucester, Mass, 1983. Chapter 1: «Tacit Knowing».

Forbundskommentaren

AV **TERJE SKYVULSTAD**

nestleder i Utdanningsforbundet

INTERNASJONALE UTVIKLINGSTREKK I FAGOPPLÆRINGEN

Den europeiske forsknings- og utviklingsorganisasjonen for fag- og yrkesopplæring (CEDEFOP), er ute med en spørreundersøkelse til alle medlemslandene, Norge inkludert, om hvordan fag- og yrkesopplæringen utvikler seg. Dette er en undersøkelse som ikke bare går til myndighetene, men som spres gjennom organisasjonene til så mange aktører som mulig innenfor området. Utdanningsforbundet har sendt undersøkelsen til våre medlemmer i Yrkesfaglig forum.

Spørsmålene i undersøkelsen gir i seg selv et godt bilde av de utviklingstrekkene som CEDEFOP allerede har observert. Undersøkelsen handler derfor først og fremst om å få oversikt over hvor sterke disse utviklingstrekkene er i ulike land.

Undersøkelsen starter med en del spørsmål som handler om framtidstro blant respondentene. Det er alltid en viktig indikator om aktørene innenfor et bestemt område i arbeidslivet eller samfunnet for øvrig ser positivt eller negativt på framtida. Slike holdninger er viktige for i hvilken grad man klarer å gjennomføre nødvendige endringer i gjeldende systemer for å kunne lykkes i en ny virkelighet.

Det første temaet i undersøkelsen handler om i hvilken grad utdanningssystemet gjennom læreplaner, praksis og organisering har nær tilknytning til læring gjennom arbeidslivsbasert praksis. Vi vet at det fortsatt er få land som har godt utbygde læringsystemer, og det varierer i hvilken grad opplæringen i skole er praksisbasert. Etter innføringen av Reform 94, ligger Norge ganske langt framme på dette området. Men vi vet at vi hele tiden har hatt for få læreplasser, og utstyret til å drive praksisbasert opplæring i skole har vært ganske mangelfullt. Det gjelder ikke minst i grunnskolen.

Parallelt med målet om mer praksisbasert, og kanskje også mer spesialisert opplæring, legges det stadig mer vekt på generiske og tverrfaglige kompetanser, inklusive sosiale og emosjonelle kompetanser. Mange snakker om at målet

er en helhetlig og bred grunnkompetanse som kan fungere godt som grunnlag for livslang læring og omstillingsevner. Spørsmålet er hvordan disse to målsettingene skal vektas og avveies i den praktiske organiseringen av opplæringen og i evalueringssystemet.

En annen viktig problemstilling som kommer fram i spørreskjemaet fra CEDEFOP, er forholdet mellom fleksibel og individuell tilrettelegging og graden av kollektive prosesser og økonomisk rasjonalitet i organiseringen av opplæringen. Disse to målsettingene kan sees på som å stå i et motsetningsforhold hvor man må søke å finne en god balanse. Men bak dette spørsmålet kan vi også ane et syn på utdanning som en individuell prosess som kan gjennomføres i ensomhet bak en datamaskin eller ved hjelp av en framtidig robot. Uansett vet vi at individuelt tilpassede løp kan utfordre de standarder som er lagt til grunn i vurderingssystemet.

Nært knyttet til disse problemstillingene er også spørsmålet om i hvilken grad opplæringen bare skal vurderes ut fra enkelt målbare resultater eller ikke. Dette inngår i den store og viktige debatten om i hvilken grad utdanningsresultater kan måles, og særlig måles på en numerisk skala. Nasjonale og internasjonale tester og spørreundersøkelser brukes i økende grad som mål på resultater av opplæring. Samtidig hevder flere evalueringsforskere at kun de lavere trinnene på Maslows kompetansepyramide kan måles på denne måten. Målet om dybdelæring vil derfor i særlig grad utfordre den tradisjonelle måten å vurdere læringsresultater.

Som leseren sikkert har oppdaget allerede er de problemstillingene som er nevnt her fra CEDEFOPs spørreundersøkelse ikke bare aktuelle for fag- og yrkesopplæringen. De er generelle problemstillinger som må drøftes i hele utdanningssystemet. Jeg vil derfor oppfordre alle som mottar og svarer på undersøkelsen om å drøfte spørsmålene åpent i hele personalet på sin skole.

London, villmark og strikking. Lysere dager gir også tid til fagbøker enten du er faglært eller ufaglært på området de gir tips til.

VED WENCHE SCHJØNBERG

Kofteglede

De fire store er ikke bare Ibsen, Bjørnson, Kielland og Lie. Det er også Ivelandskofta eller Torridalstrøya fra 1836, Setesdalskofta, Fanatrøya og Marius-mønsteret. I hvert ifølge forfatteren og kofteentusiasten Tone Loeng som er ute med boka **«Kofteglede»** på Gyldendal.

Boka tar utgangspunkt i ullprodusentene i Sandnes i Rogaland, men tar deg også på en reise gjennom norsk koftetradisjon, og selvfølgelig med nøyaktige oppskrifter. Loengs ønske er å inspirere til koftestrikking. Både til voksne og barn. Og vil du bare lese og bla, får du også historiene til de ulike koftene, en liten bit av norsk kulturhistorie.

Planteglede

«Dyrking i drivhus» heter boka som med en forside preget av mye grønt innbyr til ønske om lange og varme vår- og sommerkvelder.

Og allerede første kapittel heter «Forleng sesongen», så her er de ønsket om mange dager ute i det grønne, som ligger i bunn. Boka gir informasjon om forskjellige drivhus, hvordan de bør innredes og ikke minst beplantes! Eva Robild som har skrevet boka, deler av sin erfaring for å gi flere muligheten til å lykkes med planter i drivhuset. Det er Cappelen Damm som har gitt ut boka.

Til de minste

«tiddeleighbomstrikk» heter boka som byr på oppskrifter til de aller minste. Myke plagg, loves allerede på omslags-sidene. Og forordet er skrevet fra en strikkemamma til en annen. Her gis det oppskrifter på votter med klips, strikket kjole, kyse til de aller, aller minst med mye mer. Til og med en egen nyfødtlue, er blant oppskriftene, og her foreslås det, det er de minste det dreier seg om og de fleste av oppskriftene er også i prematurstørrelse og kan dermed også egne seg som dukkeklær. Oppskriftene går helt opp til fem års alder.

Det er Karine Strand Andresen som har skrevet boka, hun er forfatter og strikkedesigner og begynte å utvikle egne oppskrifter da hun selv fødte et ekstra lite barn som ikke gikk rett inn i vanlig babytøy. Gyldendal forlag har gitt ut boka.

Sportegn fra dyr

Hvor mange ganger har du ikke kanskje gått i skogen og lurte på hvilket dyr som var der før deg? I boka **«Sportegn fra dyr»** gir zoologen og naturformidleren Lars-Henrik Olsen noen tips om hvordan løse gåten. Boka gir blant annet illustrasjoner på de ulike dyrenes fotavtrykk. Eksempler på hvordan ulike arter bygger seg opp eget forråd. Hvordan dyrene lever, og hvordan du kan oppdage dem. Boka er rikt illustrert både med illustrasjoner og bilder av sporene de ulike dyrene legger etter seg i naturen. Boka er ute på Aschehoug forlag.

Ut å reise

Sommeren står for tur og for de fleste av oss innebærer det ferieplaner, for mange innbefatter det også en utenlandstur. Gyldendals reiseguides **«Topp ti»** med utbretttskart, omfatter flere store byer, blant annet «Firenze og Toscana» og «London».

Her gis det de vanlige rådene til topp ti, høydepunkter, villaer og hager som kan utforskes, Toscana for barn, vinhus, litterære London, kongelige London, barnas London og konsertscener. For å nevne noe.

Bøkene er i veskeformat, det vil si de får god plass i veske eller kanskje en god jakkelomme. Og de går gjennom område for område for områdene de dekker.

Bord dekk deg

For mange er et vellykket bord nesten likeså viktig som maten som serveres, i hvert fall hvis det er viktige og fine selskaper det inviteres til. Men det er ikke like lett som i eventyrene da det bare går an å si «bord dekk deg». I boka **«Kreative bord»** gis det forslag til borddekning for hele året. Til sammen er 163 ideer samlet mellom permene i boka som er ute på Cappelen Damm.

Det er Marianne de Bourg som har skrevet boka som også gir ideer til blant annet bordkort, serviettringer og telysholdere. Boka er inndelt etter årets store begivenheter, nyttår, valentine, bryllup, konfirmasjon, dåp for å nevne noen.

Grønne måltider

Flere og flere velger å gå bort fra store kjøttmåltider. I boka **«Grønne måltider»** får vi innblikk i mulighetene som fins hvis det bare skal velges blant vegetarretter. Hva sies for eksempel om halloumist- og jordbærsalat med quinoa og advokado? Eller grillet sommersalat med basilikum- og pecorinokrem? Det er matskribenten Therese Elgquist som har skrevet boka som er ute på Aschehoug. Boka gir tips til riktig utstyr, har med noen råd om mat og helse og oppskriftene er delt opp i kalde salater, varme salater, grønt tilbehør og dressinger og pesto.

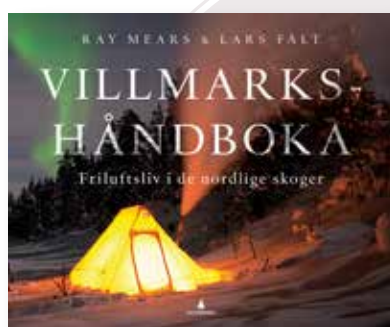
Smaker fra bakeren i Lom

Morten Schakenda er kokken som ble kjent som bakeren i Lom. Nå er han ute med ny matbok på Aschehoug forlag. I **«Smaker det er verdt å ta vare på»**, er det barndommen i Gjerdsвика på Sunnmøre han går tilbake til. Som i oppskriften lyse lefser med søst, en blanding av blant annet sukker, helmelk og sirup som sto og kokte over natta. Her beskriver han at det var strengt forbudt å røre i gryta under prosessen. Men at han elsket å snike seg til en smaksprøve underveis som søsten kokte. Vi får også oppskriften på mamas klippfiskkaker, bakt rødspette, gravlaks med dillstua potet – blant mye annet. Boka har han laget sammen med John Rørdam, Kate Hagen og Lars Petter Pettersen.

Friluftsliv

På noen kaller vel villmarka hele året. For andre blir det lettere med friluftsliv når dagene blir lengre og nettene varmere. Gyldendal er ute med boka **«Villmarkshåndboka»** med undertittelen «Friluftsliv i de nordlige skoger». Det er engelske Ray Mears og svenske Lars Fält som har skrevet boka. Den går detaljert igjennom hva som trengs for å klare seg i naturen. For eksempel er det en egen

utstyrsliste for kanoekspedisjon om sommeren, det er en bruksanvisning for hvordan du henger opp en kjele ute i naturen, det gis råd om kilder til opptenning som du kan bruke ute i naturen og forslag til mat som egner seg i villmarka, for eksempel hvordan tørke fisk ute.

Boka tar for seg friluftsliv hele året, så begynner du nå, kan du ferdes godt ute, også til vinteren.

Skolebrød og andre bakverk

Boller, kringler, kranser og snurrer, brød, horn, rundstykker og pizza.

Det er noe det lokkes med i boka **«Gjærbakst for alle»**, utgitt av Cappelen Damm. Bloggeren bak Fri Timian, Marit Røttingen Westlie står bak boka. Det er Øystein Westlie som har tatt bildene av all baksten, som fore eksempel dansk rugbrød, runde svenske knekkebrød eller kringler med eplefyll.

Helt i slutten av boka er det et eget oppskriftsregister for deg som liker å finne fram i et slikt.

Midtsommer – fra blot til bål

TEKST **TORGEIR ØVERLAND** BILDER **INGER ØVERLAND**

De fleste av oss tenker som oftest på St. Hans som midtsommerfeiringen. Den faller sammen med sommersolhverv. Det er egentlig en kristen høytid, til ære for døperen Johannes. Den ble innstiftet på 400-tallet som minnedag for døperen. Men stort sett blir den feiret av folk flest som en folkelig, ikke-religiøs sommerfest på kvelden den 23. juni. Kvelden feires med bålbrekking og kanskje litt grilling av mat.

Bålet skulle beskytte mot onde makter. I Danmark er det, mange steder, vanlig å brenne papirhekser på bålet. Røttene til midtsommerfeiringen går mye lenger tilbake i tid enn den kristne feiringen.

Og for å rote dette til: midtsommer er ikke det samme som verken sommersolhverv eller St. Hansfeiring. Midtsommer i norrøn tid ble feiret 28 dager etter solhverv. Midtsommer ville

da i år vært 19. juli. Men dette er jo ikke gjenstand for noen ytterlige feiring enn at de fleste har ferie på det tidspunktet. For å gjøre dette enda verre: ifølge den gamle primstaven er midtsommerdagen den 14. juli. Det er dagen midt mellom 14. april og 14. oktober, som er jevndøgnene på året. Det er de datoene i året at dag og natt er like lange.

TID FOR BLOT Forvirret? Det var nok ikke våre forfedre. De benyttet alle disse anledningene til feiring fordi disse dagene hadde betydning for å møtes og utføre de ritualene som hørte til årets spesielle dager.

Da var det blot.

Blotet var en rituell offerfest til de norrøne gudene. Da ble det ofret ved at man slaktet et dyr, gjerne en hest. Blodet ble stenket på deltagere og bygninger for å tekkes gudene. Kjøtt-

et ble kokt og spist av deltagerne. Det hører også med at det ble brygget øl til blotene. Det var straffbart å ikke brygge øl til disse festene.

Det var ikke bare dyr som ble ofret. I vanskelige tider måtte man gjøre større offer. I Danmark og Sverige skrives det om menneskeofring under blotene til tider.

SVENSKE TILSTANDER Dagen feires veldig forskjellig fra land til land. I Sverige er feiringen annerledes i forhold til her i Norge. Man kan kanskje si at «midtsommaraften» er Sveriges egentlige nasjonaldag.

Da pynter de seg med blomster i håret, pene klær og dekkede langbord. Da møtes familie og venner til feiring, dans og god mat og drikke. Svenskene har en litt avslappet holdning til når dagen egentlig er.

Hvis datoen faller på en vanlig uke-dag, flytter de den til fredag, så den kan feires i perioden 19.–25. juni. Da blir ikke festen ødelagt av en virkedag dagen etter. Det danses og festes til langt ut i de små timer.

Sannsynligvis spilles det mye Evert Taube denne kvelden. Maistangen/midtsommerstangen hører med i den svenske midtsommerfeiringen. Den symboliserer fruktbarhet i sin form som fallossymbol. I tillegg til å symbolisere verdenstreet (Yggdrasil) og samhold og vennskap. At den heter maistang har ikke med måneden mai å gjøre. Det kommer fra verbet «å maja», altså å pynte.

Man kan si at svenskene har bevart mye av det opprinnelige i feiringen som våre forfedre hadde.

For svenskene hører midtsommer og sild uløselig sammen. På sildebordene finner du sennepsild, tomatsild, sursild, krepsesild, matjessild og strømming. Det serveres også røkt laks, gravet laks og ovnsbakt laks. Dette serveres med kokt potet, gressløk og rømme. Jordbær og bløtkake hører også med.

Og selvfølgelig øl og snaps! Snapsen er så viktig for feiringen at de har satt navn på «skålene», faktisk 18 forskjellige. I denne rekkefølgen: 1: Helan, 2: Halvan, 3: Tersen, 4: Kvarten, 5: Kvinten, 6: Sexten, 7: Septen, 8: Rivan, 9: Räfflan, 10: Rännan, 11: Smuttan, 12: Smuttans unge, 13: Lilla

Manasse, 14: Lilla Manasses broder, 15: Femton droppar, 16: Kreaturens oppstandelse, 17: Absolut sista supen og 18: Ett evigt liv (den bleke dödens dryck).

Til dette spiser man kanskje noen av følgende retter:

TOMATSILD

3 fileter av kryddersild

Saus:

1 dl farin

¾ dl tomatpuré

½ dl eddik (7%)

1–2 ss vann

2 ss olje

10 korn hel pepper

1 middels stor løk

1–2 laurbærblad

Noen få kvaster frisk dill.

- Rens og fileter silden. Vann den ut dersom den er for salt. Skjær silden i passe biter.
- Bland ingrediensene til sausen. Legg sildebitene i et glass, lagvis med løk, dill, laurbærblad og saus.
- Silden kan spises med en gang, men den blir bedre hvis den får stå et par dager. Oppbevares kaldt.

SENNEPSSILD

3 salte sild

Saus:

2–3 ss vanlig sennep

¼ ts karri (kan sløyfes)

1 ½ dl rømme

1 dl kulturmilk

2–4 ss hakket sylteagurk

- Rens og fileter silden. Vann ut silden dersom den er for salt.
- Bland ingrediensene til sausen, smak til. Legg filetene på et lite fat og hell sausen over.

HVITLØKSSILD

200 g kryddersild

2 rødløk

2 dl crème fraîche

½ dl majones

2 fedd hvitløk

Litt gressløk

- Skrell og finhakk løken.
- Legg et lag med løken på et lite fat/tallerken. Skjær silden i gaffelbiter og legg den oppå løken.
- Bland crème fraîche, majones og presset hvitløk.
- Pynt med hakket rødløk og hakket gressløk.

GLADSILD

1 syrlig eple

1 rødløk

200 g kryddersild

2 dl rømme

1–2 ss vanlig sennep

2–3 ss majones

2 kokte, smilende egg

10 reddiker eller 2 små tomater

¼ grønn paprika

10 cm slangeagurk

Noen små dillkvaster til pynt

- Hakk eple og løk. Legg løken på et fat og legg eplet oppå.
- Skjær silden i gaffelbiter og legg oppå løken og eple.
- Bland rømme, sennep og majones og fordel oppå silden slik at den dekker silden. Dette kan stå litt før du gjør denne retten helt ferdig.
- Like før servering legger du på eggebåter, reddiker i skiver eller tomatbåter, paprika i strimler, agurkskiver og dillkvastene.

SURSILD

750 g spekesild-filet

1 ½ dl farin

1 dl eddik

2 dl vann

6 hele pepperkorn

1 middelstor løk

(dill)

- Rens, fileter og vann ut sildefiletene.
- Del filetene i passe biter. Skjær løken i tynne skiver.
- Legg sild, løk, dill og krydder lagvis i et glass. Bland sukker, eddik og vann og kok det opp slik at sukkeret er oppløst. Avkjøl og hell laken over silden til laken dekker helt.
- Serveres både til brødmat og gjerne også som et middagsmåltid med kokte poteter.

MEN HVA SPISER VI? Vi har ikke en Nasjonal «mal» på hvordan vi feirer St. Hans her i Norge. Men, det går nok mye grillpølser denne kvelden! Langs hele kysten og i innlandet er bålet samlingspunktet. Noen steder er det tradisjon med rømme-grøt og spekemat. Som var ganske vanlig der jeg kommer fra (Nord-Østerdalen, Alvdal). Langs sørlandskysten står også reker og skalldyr på menyen.

Noen vil kanskje også lage grillpølsene selv?

Dersom man vil lage sine egne grillpølser så er det lurt å finne seg en basisoppskrift og variere den med sin egen krydding.

Pølsene skal inneholde svinekjøtt, storfekjøtt og spekk. Litt mer svinekjøtt enn storfekjøtt. Spekket kan være cirka halvparten av mengden av svinekjøtt.

Kjøttet males og kjøres enten i en hakke (fine pølser) eller i en kjøkkenmaskin (grove pølser) sammen med salt til du får en seig masse (OBS! du må holde massen så kald som mulig så den ikke skiller seg).

Den skal deretter spes med melk. Dersom du har til sammen 1,5 kg kjøtt så passer det å spe med 7 dl melk når du gjør dette hjemme. I industrien har de bedre kontroll på temperaturen på utstyret, slik at man sper ut med mer melk enn vi klarer hjemme.

Når du har spedd med cirka halvparten av melken tilsetter du potetmel og krydder. Til slutt tilsettes spekk som du har malt så fint som mulig. I vanlige oppskrifter brukes malt pepper, malt muskat og malt ingefær.

Du kan gjerne eksperimentere litt med forskjellig krydder og urter.

Men det er jo så uendelig mye man kan spise på denne tiden av året. Det begynner jo allerede å dukke opp friske, norske landbruksprodukter på denne tiden. Diverse salater, asparges, blomkål, brokkoli, reddik, løk, vårløk, rabarbra etc.

Kaldtanretninger med diverse kjøtt, ost og grønnsaker er fine alternativer dersom bålet ikke lar seg tenne på grunn av regn (noe som slettes ikke er uvanlig, dessverre). Og en varmende suppe kan jo også serveres, aspargessuppe for eksempel.

ASPARGESSUPPE, 4–5 porsjoner

- 1 bunt grønn asparges
- ½ – ¾ liter grønnsakskraft
- 2,5 dl fløte
- 1–2 ss crème fraîche
- 1 sjalottløk
- 1 fedd hvitløk
- Salt og pepper
- Litt dill
- Brødkrutonger

- Kutt av aspargestoppene (3–4 cm lange) og ta vare på dem.
- Kutt resten i mindre biter.
- Rens og grovhakk sjalottløk og hvitløk
- Ha bitene av asparges, sjalottløk og hvitløk i en kjele sammen med kraft, fløte og crème fraîche.
- Kok opp og la det koke til alt er mørt. Kjør det med en stavmikser til den er glatt og smak til med salt og pepper.
- Kok aspargestoppene i lettsaltet vann til de er kokt, men fortsatt litt sprø. Legg de i tallerkenene, hell suppen over.
- Server med litt hakket dill og brødkrutonger.

Asparges kan også brukes hele til en selvstendig rett.

Kok hvit asparges i lettsaltet vann. Anrett på en tallerken, hell over hollandaise og server med kokt skinke og litt brød ved siden av. Enkelt og veldig godt.

HVA DRIKKER MAN SÅ TIL DETTE?

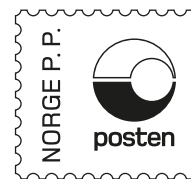
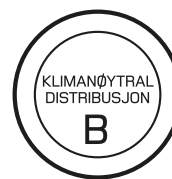
Her er det mye å velge i og en del forutsetninger. Dersom man skal på jobb dagen etter, om man kjører bil eller båt vil valgene være forskjellige. Selvfølgelig alkoholfritt!

Til grillt pølse er det godt med hveteøl eller brus om man ikke ønsker noe med alkohol.

Dersom det er skalldyr, salater eller kaldtanretninger som står på menyen, foretrekker nok de fleste et glass hvitvin. Smak og behag bestemmer det meste i valget av vin, men personlig foretrekker jeg en vin laget på Sauvignon Blanc fra New Zealand eller fra Syd-Steiermark i Østerrike. Hvor flere av vingårdene i Gamlitz/Eckberg er noen av mine favoritter (f.eks. Walter Skoff. Denne er dessverre ikke i sortimentet til Vinmonopolet). De har den friskheten og den typisiteten jeg setter pris på. Frisk, tørr, vegetal og med duft og smak av stikkelsbær og solbærblader.

KILDER: STORE NORSE LEXIKON, WIKIPEDIA, NORGESHISTORIEN, EGNE OPPSKRIFTER, «PROFESJONELL MATLAGING» INNLI OG HELMERSEN, YRKESLITTERATUR AS, «PØLSER OG ØL» HELGE HAGEN, TUN FORLAG.

Returadresse:
Utdanningsforbundet
Postboks 9191 Grønland
N-0134 OSLO

YRKE skriver om hele Norge

I hvert nummer av Yrke skildrer vi dagliglivet på en videregående skole.

Vi besøker i hver utgave et nytt fylke, og målet med serien er at vi skal innom samtlige norske fylker.

I denne utgaven er vi i Kristiansund i Møre og Romsdal.

Dette er fylkene vi har besøkt så langt.
Kommer vi til ditt fylke neste gang?

Finnmark:
Samisk videregående skole, Karasjok
Yrke 4 / 2017

Troms:
Ishavsbyen videregående skole
Yrke 2 / 2017

Møre og Romsdal:
Kristiansund videregående skole
Yrke 2 / 2018

Buskerud:
Ål videregående skole
Yrke 1 / 2017

Rogaland:
Bryne videregående skole
Yrke 3 / 2016

Akershus:
Holmen videregående skole
Yrke 1 / 2018

Østfold:
Halden videregående skole
Yrke 3 / 2017

Aust-Agder:
Dahlske videregående skole
Yrke 4 / 2016

Vestfold:
Sandefjord videregående skole
Yrke 2 / 2016